Samuel **BECKETT**

Malonas miršta

Samuel BECKETT Malonas miršta

Samuel **BECKETT**

Malonas miršta

ROMANAS

IŠ PRANCŪZŲ KALBOS VERTĖ

VIOLETA TAURAGIENĖ

LIETUVOS

RAŠYTOJŲ SĄJUNGOS

LEIDYKLA

VILNIUS

KNYGOS IŠLEIDIMĄ RĖMĖ
KULTŪROS IR SPORTO RĖMIMO FONDAS,
PRANCŪZIJOS UŽSIENIO REIKALŲ MINISTERIJA,
PRANCŪZIJOS AMBASADA LIETUVOJE,
PRANCŪZŲ KULTŪROS CENTRAS
(O. MILAŠIAUS PROGRAMA KNYGŲ LEIDIMUI REMTI)
ILE (IRELAND LITERATURE EXCHANGE)
The publisher acknowledges the financial assistance
of Ireland Literature Exchange (Translation Fund), Dublin, Ireland
www.irelandliterature.com info@irelandliterature.com

Versta iš:
Samuel Beckett, *Malone meurt,*
Les Éditions de Minuit, 2004

UDK 840-3
Be49
ISBN 9986-39-414-7

Netrukus aš pagaliau būsiu visiškai miręs, nepaisant nieko. Gal kitą mėnesį. Tai bus balandis arba gegužė. Nes dar tik metų pradžia, matau iš daugybės neryškių požymių. Galimas daiktas, kad aš klystu ir nugyvensiu iki Joninių, net iki liepos keturioliktosios, laisvės šventės. Ką aš čia paistau, ko gero, kiek save pažįstu, ištraukčiau ir iki Kristaus Atsimainymo dienos ar iki Žolinės. Bet nemanau, nemanau, kad klystu sakydamas, jog tos linksmybės šiais metais vyks be manęs. Aš tai jaučiu, aš tai jaučiu jau kelios dienos, ir tuo jausmu pasitikiu. Bet kuo gi jis skiriasi nuo visų tų jausmų, kurie neduoda man ramybės nuo pat gimimo? Ne, už tokių klausimų aš nebeužkimbu, man tų grožybių nebereikia. Numirčiau šiandien pat, jei panorėčiau, vien mažumėlę pasistengęs, jei tik galėčiau panorėti, jei tik galėčiau pasistengti. O kodėl nenumirus neskubinant dalykų? Kažkas, matyt, pasikeitė. Nebenoriu lenkti svarstyklių lėkštės nei į vieną, nei į kitą pusę. Būsiu neutralus ir inertiškas. Man tai nebus sunku. Svarbu tik atlaikyti agonijos spazmus. Beje, nuo to laiko, kai esu čia, jie kankina mane mažiau. Aišku, retkarčiais vis dar trūkčioju iš nekantrumo. Būtent to dabar ir turėsiu pasisaugoti kokias dvi arba tris savaites. Aišku, neperdedant, verkiant ir juokiantis ramiai, per daug neįsi-

jaučiant. Taip, pagaliau aš būsiu natūralus, kentėsiu labiau, paskui mažiau, nedarydamas iš to jokių išvadų, kreipsiu į savo būklę mažiau dėmesio, nebebūsiu nei šiltas, nei šaltas, būsiu drungnas, numirsiu drungnas, be entuziazmo. Aš nestebėsiu savęs mirštančio, tai viską sugadintų. Negi stebėjau save gyvą? Ar kada skundžiausi? Tai ko gi mėgautis dabar? Esu patenkintas, priverstinai, bet ne taip, kad pliaukšėčiau delnais. Aš visada buvau patenkintas, žinodamas, kad būsiu atlygintas. Ir štai jis čia, senasis mano skolininkas. Negi dėl to turėčiau pulti jam ant kaklo? Į klausimus aš neatsakinėsiu. Stengsiuos ir sau jų neužduoti. Mane bus galima palaidoti, žemės paviršiuje jie manęs jau nebematys. Laukdamas pasakosiu sau istorijas, jei sugebėsiu. Tai bus jau nebe tokios pačios istorijos kaip kitados, tuo viskas pasakyta. Jos bus nei gražios, nei bjaurios, jos bus ramios, jose nebus nei bjaurasties, nei grožio, nei karščio, jos bus beveik be gyvybės, kaip ir jų pasakotojas. Ką aš čia pasakiau? Nesvarbu. Tikiuosi, kad jos suteiks man daug pasitenkinimo, šiokio tokio pasitenkinimo. Aš patenkintas, štai man jau ir gana, man atlyginta, man nieko nebereikia. Pirmiausia leiskite man pasakyti, kad niekam neatleidžiu. Visiems linkiu šlykštaus gyvenimo, o po jo – pragaro liepsnų bei ledo ir šlovingo niekšingų ateities kartų prisiminimo. Šiam vakarui pakaks.

Šįkart žinau, kur einu. Tai jau nebe anų senų laikų naktis, nebe ką tik praėjusi naktis. Dabar tai – žaidimas, aš žaisiu. Iki šiol nemokėjau žaisti. Norėjau, bet žinojau, kad tai neįmanoma. Ir vis dėlto dažnokai pamėgindavau. Uždegdavau visas šviesas, gerai apsidairydavau aplinkui, puldavau žaisti su tuo, ką

pamatydavau. Žmonėms ir daiktams tereikia, kad su jais žaistų, kai kuriems gyvūnams irgi. Iš pradžių viskas klojosi gerai, visi prie manęs ėjo, patenkinti, kad kas nors nori su jais žaisti. Jei aš sakydavau: Dabar man reikia kupriaus, jis beregint išdygdavo priešais mane, didžiuodamasis savo kupra, ir dalyvaudavo tame spektaklyje. Jam nė nešaudavo į galvą, kad aš galiu jo paprašyti išsirengti. Tačiau netrukus likdavau vienas, patamsyje. Todėl ir lioviausi norėjęs žaisti ir pamilau visiems laikams beformius, neartikuliuojamus dalykus, neįdomias hipotezes, patamsį, tą nuolatinį klupinėjimą atkišus priekin rankas, slaptavietes. Toks tat tasai rimtumas – tuoj jau bus visas amžius kaip jo neatsikratau. Dabar jau bus kitaip, aš nebenoriu nieko kito, tik žaisti. Ne, nepradėsiu nuo nesaikingumo. Tačiau nuo šiolei didžiąją laiko dalį žaisiu, didžiausią savo laiko dalį, jei galėsiu. Nors tikriausiai man tai pavyks ne ką geriau negu anksčiau. Ko gero, pasijusiu, kaip ir kitados, apleistas, be žaislų, patamsyje. Tuomet žaisiu pats vienas, vaidinsiu, kad save matau. O tai, kad sugebėjau sukurti tokį planą, suteikia man drąsos.

Per naktį apgalvojau savo tvarkaraštį. Manau, kad sugebėsiu pasipasakoti keturias istorijas, kiekvieną jų skirtinga tema. Vieną apie vyrą, kitą apie moterį, trečią apie kokį nors daiktą ir galiausiai gal apie kokį nors gyvūną, gal geriau apie paukštį. Manau, kad nieko neužmiršau. Būtų neblogai. Gal vyrą ir moterį sutalpinsiu į vieną istoriją, juk skirtumas tarp vyro ir moters toks menkas, turiu galvoje, tarp maniškės istorijos vyro ir moters. Gal pristigsiu laiko užbaigti. Kita vertus, gal baigsiu per anksti. Štai aš ir vėl įklimpęs į savo senas aporijas. Bet ar tai aporijos, tikros aporijos? Nežinau. Jei nebaigsiu, tai visai nesvarbu. O jei užbaigsiu per anksti? Tai irgi nesvarbu. Tuomet

papasakosiu apie daiktus, kurie tebėra mano nuosavybė, o tai labai seniai norėjau padaryti. Tai bus savotiškas jų inventorius. Šiaip ar taip, privalau palikti jį paskutinei valandėlei, kad būčiau tikras, jog neapsirikau. Beje, aš padarysiu tai be jokios abejonės, kad ir kas atsitiktų. Tai man atims ne daugiau kaip ketvirtį valandos, daugių daugiausia. Kitaip tariant, tai gali užtrukti ir ilgiau, jei panorėsiu. Bet jei pristigčiau laiko paskutinę valandėlę, tai man pakaktų ir menkų penkiolikos minučių tam inventoriui sudaryti. Nuo šiol aš noriu būti aiškus, nebūdamas smulkmeniškas, aš visada šito norėjau. Akivaizdu, kad aš galiu užgesti staiga, bet kurią akimirką. Tad argi ne geriau būtų, jeigu kalbėčiau apie savo mantą nebegaišuodamas? Ar taip nebūtų protingiau? Net jei ir tektų ką nors patikslinti paskutinę minutę? Protas pataria būtent šitai. Bet šiuo metu protas manęs neveikia. Viskas susitelkia krūvon, kad tik mane padrąsintų. Tačiau numirti nepalikus inventoriaus – ar galiu ramiai susitaikyti su tokia galimybe? Štai ir vėl kabinėjuosi prie smulkmenų. Matyt, jau taikausi, jei ketinu surizikuoti. Visą gyvenimą susilaikydavau nuo tokio susumavimo, sakydamas sau: Per anksti, per anksti. Ką gi, dar per anksti. Visą gyvenimą svajojau apie akimirką, kai, įsitvirtinęs galiausiai, jei tai išvis įmanoma prieš viską jau praradus, galėsiu užbrėžti ribą ir viską susumuoti. Toji akimirka atrodo ne už kalnų. Ir vis dėlto aš nepraradsiu šalto kraujo. Taigi pirmiausia mano istorijos, ir tik visų paskiausiai, jei viskas gerai klosis, mano inventorius. Ir pradėsiu nuo vyro ir moters, kad jų atsikratyčiau. Tai bus pirmoji istorija, čia per maža medžiagos dviem. Taigi iš viso bus tik trys istorijos, toji, kurią aš ką tik paminėjau, paskui istorija apie gyvūną, paskui apie daiktą, tikriausiai apie akmenį. Visa tai labai aišku. Paskui

imsiuosi savo mantos. Jeigu po viso to dar būsiu gyvas, padarysiu viską, kas būtina, kad būčiau tikras, jog neapsirikau. Nuspręsta. Kitados nežinojau, kur einu, tačiau žinojau, kad atvyksiu, žinojau, kad tas ilgas aklas kelias baigsis. Viešpatie, kokios tik pusiau tiesos. Tiek jau to. Metas žaisti. Man sunku apsiprasti su šia mintim. Mane šaukia sena migla. Dabar tenka kalbėti apie priešingus dalykus. Nes jaučiu, kad, ko gero, aš neprieisiu to ryškiai paženklinto kelio galo. Nors ir turiu didžiulę viltį. Kažin, ar dabar gaištu laiką, ar laimiu jo? Be to, nusprendžiau dar trumpai priminti sau dabartinę padėtį, prieš pradėdamas pasakoti tas istorijas. Manau, kad darau klaidą. Tai silpnybė. Bet leisiu sau ja pasimėgauti. Užtat paskui aš žaisiu su didesniu įkarščiu. Beje, tai gražiai derinsis prie inventoriaus. Taigi estetika – mano pusėje, bent tam tikra estetika. Juk, kad galėčiau prabilti apie savo mantą, privalau tapti rimtas. Na štai man likęs laikas ir padalytas iš penkių. Iš penkių ko? Nežinau. Manau, kad viskas dalijas iš savęs. Jeigu vėl užsigeisiu svarstyti, sujauksiu savo mirtį. Reik sakyti, kad tokia perspektyva turi savyje kažką patrauklaus. Bet aš budrus. Jau kelios dienos, kaip viskas man atrodo patrauklu. Grįžkime prie penkių. Dabartinė padėtis, trys istorijos, inventorius, na štai. Gali pasitaikyti ir intermedijų. Tokia tat programa. Nutolsiu nuo jos tik tuomet, jei negalėsiu pasielgt kitaip. Nuspręsta. Jaučiu darąs didžiulę klaidą. Bet nieko.

Dabartinė padėtis. Šis kambarys, regis, – mano. Kitaip negaliu paaiškinti, kodėl mane čia laiko. Jau kuris metas. Nebent to pageidauja kokia nors galia. O tai mažai tikėtina. Kodėl tos galios turėjo pakeisti savo požiūrį į mane? Geriau jau griebtis

paprasčiausio aiškinimo, net jeigu jis ne itin paprastas, net jeigu jis ne ką ir tepaaiškina. Ryški šviesa nebūtina, pakanka ir menkos šviesos, kad gyventum keistybėje, tos dorai degančios menkos šviesos. Matyt, paveldėjau tą kambarį numirus žmogui, kuris čionai gyveno prieš mane. Bet į tai nesigilinsiu. Tai ne ligoninės ir ne beprotnamio kambarys, jaučiu tai. Gerai įsiklausydavau skirtingu dienos metu ir niekad neišgirsdavau nieko įtartino arba neįprasto, tai visad būdavo taikūs laisvėje gyvenančio, atsikeliančio, gulančio, taisančio sau valgį, vaikštinėjančio pirmyn atgal, verkiančio ir besijuokiančio žmogaus garsai arba išvis nebūdavo jokių garsų. Ir kai žiūriu pro langą, tam tikri požymiai man aiškiai rodo, kad nesu poilsio namuose jokia šių žodžių prasme. Ne, tai, regis, eilinis paprastas atskiras kambarys sakytume eiliniame name. Nebeprisimenu, kaip patekau čionai. Gal greitosios pagalbos automobiliu, be abejo, kokia nors transporto priemone. Vieną gražią dieną atsidūriau šitoje lovoje. Matyt, kur nors buvau praradęs sąmonę, sprendžiant iš tos spragos prisiminimuose, kurie atsigamina tik man nubudus čia. O dėl privertusių mane nualpti įvykių, – jiems aš vargu ar tuomet buvau abejingas, – tai mano galvoje neliko nieko aiškaus. Bet kas nėra patyręs tokių atminties spragų? Tai įprastas dalykas rytojaus dieną po mirtino nusigėrimo. Aš kartais smagindavausi išgalvodamas tuos užmirštus nutikimus. Nors tikro smagumo patirti taip ir neteko. Be to, man nepavyko patikslint paskutinio prisiminimo prieš čionai nubundant, kad galėčiau juo remtis kaip išeities tašku. Aš, aišku, ėjau, aš vaikščiojau visą gyvenimą, išskyrus tik pirmuosius mėnesius ir laiką, kai esu čia. Nors dienai pasibaigus nežinojau, kur esu, nei apie ką galvoju. Tai ką gi galėčiau prisiminti ir kuo? Prisimenu

kažkokią nuotaiką. Kaip retkarčiais dabar prisimenu, mano jaunystės dienos buvo įvairesnės. Tuomet dar nemokėjau suktis iš padėties. Gyvenau lyg ir savotiškai ištiktas komos. Prarasti sąmonę man reiškė nedaug ką teprarasti. Bet gal mane pritvojo, gal kokiam nors miške, taip, dabar, kai kalbu apie mišką, miglotai atmintyje išnyra kažin koks miškas. Visa tai praeitis. Aš privalau atkurti dabartį prieš susilaukiant atpildo. Tai paprastas kambarys. Nedaug esu jų matęs, bet šitas man atrodo paprastas. Šiaip jau, jei nesijausčiau besivaduojantis mirtim, galėčiau jaustis jau numiręs, beišperkąs savo kaltes arba patekęs į dangaus rūmus. Bet aš jaučiu, kad laikas bėga, o to nebūtų, jei atsidurčiau rojuje ar pragare. Dar prieš pusmetį kur kas labiau jaučiausi esąs šiapus kapo. Jei man kada būtų išpranašavę, kad vieną dieną pasijusiu šitaip gyvenąs, būčiau nusišypsojęs. Niekas nebūtų to pastebėjęs, bet aš būčiau žinojęs, kad šypsausi. Puikiai atmenu tas kelias paskutines dienas, jos man paliko daugiau prisiminimų nei trisdešimt tūkstančių prieš tai prabėgusių dienų. Jei būtų priešingai, mažiau nustebčiau. Kai baigsiu savo inventorių, jeigu mirtis dar neteis manęs, parašysiu atsiminimus. Žiūrėk tu man, pajuokavau. Bet nesvarbu. Čia yra spinta, kurion aš niekada nesu pažvelgęs. Mano manta suversta viename kampe, kaip pakliuvo. Savo ilga lazda galiu ten raustis, prisitraukti tuos daiktus prie savęs, nustumti atgal. Mano lova stovi prie lango. Dažniausiai guliu žiūrėdamas į jį. Matau stogus, dangaus lopelį ir dar galiuką gatvės, jeigu ištempiu kaklą. Nematau nei laukų, nei kalnų. Nors jie arti. Bet ką gi aš žinau? Juk nematau ir jūros, nors girdžiu ją, kai ji priplūsta. Galiu pažvelgt į kambarį name kitoje gatvės pusėje. Kartais ten dedasi keisti dalykai. Tie žmonės labai keisti. Gal jie ten nenormalūs.

Tikriausiai jie irgi mato prie stiklo prispaustą mano didžiulę gauruotą galvą. Niekada neturėjau tokių tankių plaukų kaip dabar, nei tokių ilgų, sakau šitai be baimės, kad man bus paprieštarauta. Bet naktį jie manęs nemato, nes niekad nedegu šviesos. Aš čia truputį domėjausi žvaigždėmis. Nors man ir nepavyksta skaityt jose savo gyvenimo. Vieną naktį žiūrėdamas į jas staiga išvydau save Londone. Nejau galėjau nukakt iki pat Londono? O žvaigždės, ką bendra turi jos su tuo miestu? Kita vertus, mėnulis tapo man toks gerai pažįstamas. Dabar aš puikiai nuraukiu jo pavidalo ir orbitos kitimus, žinau daugmaž tas valandas, kai galiu susirasti jį danguj, ir tas naktis, kai jis nepasirodys. Kas dar? Debesys. Jie labai įvairūs, tikrai labai įvairūs. Ir visokiausi paukščiai. Jie nutūpia ant mano palangės ir prašo ko nors palesti! Graudu žiūrėti. Pabarbena snapu į stiklą. Aš niekada jiems nieko neduodu. Bet jie vis tiek atskrenda. Ko gi jie tikisi? Juk jie ne maitvanagiai. Mane čia ne tik laiko, bet dar ir rūpinasi manimi! Štai kaip tai daroma dabar. Durys prasiveria, kažin kokia ranka padeda lėkštę ant stalelio, pastatyto čia būtent tuo tikslu, paima vakarykštę lėkštę, ir durys vėl užsiveria. Mano labui tai daroma kasdien, matyt, tą pačią valandą. Kai užsinoriu valgyti, užkabinu lazda stalelį ir prisitraukiu prie savęs. Jis ant ratukų, ir rieda manęs link girgždėdamas, linguodamas į priešingas puses. Kai man jo nebereikia, nustumiu jį atgal prie durų. Tai sriuba. Matyt, jie žino, kad aš nebeturiu dantų. Valgau ją vidutiniškai kas antrą, kas trečią kartą. Kai mano naktinis puodas prisipildo, pastatau jį ant stalo greta lėkštės. Tada lieku be naktinio puodo visą parą. Ne, turiu du naktinius puodus. Čia viskas numatyta. Lovoje guliu nuogas, po apklotais, kurių skaičių padidinu arba sumažinu nelygu metų

laikas. Man niekada nebūna nei karšta, nei šalta. Nesiprausiu, bet ir nesusipurvinu. Jei pasijuntu susipurvinęs kur nors, tą vietą patrinu paseilėtu pirštu. Norint ištverti, svarbu maitintis ir tuštintis. Naktinis puodas ir dubenėlis – štai du poliai. Iš pradžių viskas būdavo kitaip. Į kambarį įeidavo moteris, plušėdavo aplink mane ir nuolat klausinėdavo, ko man reikią, ko pageidaučiau. Galiausiai man pasisekė įkalti jai į galvą tuos savo poreikius ir pageidavimus. Nors buvo visai nelengva. Ji nesuprasdavo. Kol pagaliau radau būtent jai tinkančius žodžius, tarimą. Visa tai, regis, pusiau vaizduotės vaisius. Būtent ji ir parūpino man šitą ilgą lazdą. Viename jos gale – kablys. Su juo pajėgiu kontroliuoti toliausias savo būsto kertes. Kaip aš skolingas toms lazdoms! Kad net esu beveik pamiršęs jų suduotus smūgius. Ta moteris sena. Nesuprantu, kodėl ji man gera. Taip, pavadinkime tai gerumu, be jokios kazuistikos. Jai tai tikrai yra gerumas. Manau, ji netgi senesnė už mane. Veikiau jau prasčiau išsilaikiusi, nepaisant jos judrumo. Gal visgi ji – tik priedas prie to kambario. Tuomet nereikia jos tirti atskirai. Nors negali atmest ir to, kad ji daro, ką daro, vien iš gailestingumo ar iš kažin kokios ne visiškai visuotinos užuojautos ar prieraišumo. Viskas įmanoma, galiausiai aš tuo patikėsiu. Nors būtų patogiau manyti, kad ji man atiteko teisėtai drauge su kambariu. Dabar matau vien tik sulysusią jos ranką ir truputį rankovės. Ir netgi jų nebematau, net jų. Gal ji jau mirusi, gal iškeliavo ten dar prieš mane, gal jau kita ranka dabar padengia ir nudengia mano stalelį. Nežinau, kiek laiko čia esu, privalau tai prisipažinti. Žinau tik tiek, kad dar prieš atsirasdamas čia, buvau jau labai senas. Tariuosi esąs devyniasdešimtmetis, nors to įrodyt negaliu. Gal man tik penkiasdešimt ar keturiasdešimt. Jau amžinybė,

kai jų nebeskaičiuoju, turiu galvoje, savo metų. Savo gimimo metus žinau, jų aš nepamirštu. Tačiau, kiek metų prigyvenau, nenutuokiu. Nors man atrodo, kad esu čia senokai. Nes puikiai suvokiu, ką tarp šių sienų gali iškrėsti man skirtingi metų laikai. Per metus ar dvejus šito nesužinosi. Rodos, daugel dienų prabėgo nespėjus man nė mirktelėti. Ar čia reikėtų dar ką nors pridurti? Gal porą žodžių apie save. Mano kūnas, kaip sakoma, ir, ko gero, neapgalvotai, – paliegęs. Žodžiu, jis nieko nebegali. Kartais aš pasiilgstu galimybės šliaužioti. Nors ir nesu per daug jau linkęs į nostalgiją. Atsidūrusios išeitinėje padėtyje, mano rankos dar gali parodyti šiokios tokios jėgos, nors man sunku valdyti jas. Matyt, nublyško raudonasis branduolys. Aš truputį virpu, bet tik truputį. O čiužinio dejonės – mano gyvenimo dalis, nenorėčiau, kad jos nurimtų, kitaip tariant, aš nenorėčiau, kad jos nusilptų. Būtent gulėdamas ant nugaros, taip sakant, kniūbsčias, ne, aukštielninkas, jaučiuosi mažiausiai kaulėtas. Pats aš guliu ant nugaros, bet mano skruostas guli ant pagalvės. Vos atsimerkiu, – vėl užplūsta dangus ir žmonijos migla. Labai prastai matau, girdžiu. Jūros toliai švyti vien atspindžiais, o mano pojūčiai prisitaikę prie manęs. Nebylus, neaiškus ir išsikvėpęs aš jiems nesu laimikis. Manęs nepasiekia kraujo dūžiai, garsus kvėpavimas, esu vienutėje. Nepasakosiu apie savo kančias. Paniręs į jų gelmes aš nieko nejaučiu. Ten ir mirštu, nežinant mano kvailam kūnui. O tai, kas matoma, kas raičiojas ir šaukia, yra mano likučiai. Jie nepažįsta vieni kitų. Mintis dar blaškosi kažkur šitoje sumaištyje, bet nei į tvorą, nei į mietą. Ji irgi ieško manęs ten, kur manęs nėra, kaip visada. Ji irgi nesugeba nurimti. Man jau gana to. Tegu ji ant kitų išlieja tą agonijos šėlą. O aš tuomet būsiu ramus. Štai taip atrodo mano dabartinė padėtis.

To vyro pavardė – Saposkatas. Kaip ir jo tėvo. O vardas? Nežinau. Jam neprireiks jo. Artimieji vadina jį Sapo. Kokie artimieji? Nežinau. Štai keli žodžiai apie jo jaunystę. Jų neišvengsi.

Jis buvo per anksti subrendęs vaikas. Negabus mokslams ir nematė jokios naudos iš tų, kuriuos buvo priverstas krimsti. Pamokose sėdėdavo kažkur nuklydęs mintimis ar tuščia galva.

Pamokose sėdėdavo kažkur nuklydęs mintimis. Bet mėgdavo skaičiuoti. Nors jam ir nepatiko tai, kaip jį mokė skaičiuoti. Jam patiko manipuliuoti konkrečiais skaičiais. Bet koks skaičiavimas, jei vienetas nebūdavo konkretizuotas, jam atrodė bergždžias. Draugijoje ir būdamas pats vienas jis įnikdavo skaičiuoti mintyse. Ir tuomet skaičiai, sukdavęsi jo galvoje, užliedavo ją spalvomis ir formomis.

Kokia nuobodybė.

Jis buvo vyriausias vaikas. Jo tėvai buvo vargšai ir ligoti. Ir jis dažnai girdėdavo juos kalbant, ką privalu daryti, kad būtum sveikas ir turėtum daugiau pinigų. Kiekvieną sykį jį pribloksdavo tų paistalų nekonkretumas, ir jis nė kiek nesistebėjo, kad jie taip niekada niekuo ir nesibaigdavo. Jo tėvas buvo pardavėjas vienoje parduotuvėje. Jis sakydavo žmonai: Privalau susirasti kokio nors darbo vakarais ir šeštadienio popietėmis. Paskui vos girdimai pridurdavo: Ir sekmadienį. Žmona jam atsakydavo: Bet jei tu dirbsi dar daugiau, pasiligosi. Ir ponas Saposkatas

pripažino, jog iš tikrųjų elgtųs neprotingai nesiilsėdamas sekmadienį. Tai bent jau subrendę žmonės. Jis vis dėlto nesąs toks pasiligojęs, kad negalėtų dirbti vakarais šiokiadieniais ir šeštadienio popietę. Ką dirbti? – pasiteiravo žmona. Galgi raštininkauti, – atsakė jis. O kas rūpinsis sodu? – vėl paklausė žmona. Saposkatų gyvenimas buvo kupinas aksiomų, ir viena jų bylojo, jog sodas be rožių, su apleistomis vejomis ir takais – tai nusikalstamas absurdas. Kas, jei pradėčiau auginti daržoves, – samprotavo jis. Pigiau atsieina jų nusipirkti, – atšovė jam žmona. Sapo klausydavos tų pokalbių susižavėjęs. Pagalvok, kiek kainuoja mėšlas, – aiškino motina. Ir po tų žodžių stojus tylai ponas Saposkatas uoliai, kaip darydavo viską, svarstė apie mėšlo brangumą, kuris neleido jam pagerinti gyvenimo saviškiams, o jo žmona tuo tarpu rengėsi prisiimti kaltę dėl to, kad nepadarė visko, ką galėjo. Tačiau ji leidosi lengvai įtikinama, jog negalėjo padaryt daugiau nerizikuodama sutrumpinti savo gyvenimo. Tik pamanyk, kiek mes sutaupom dėl to, kad mums nereikia mokėti daktarui, – aiškino ponas Saposkatas. Ir už vaistus, – pridūrė žmona. Jiems nieko kito nebeliko kaip pasirūpint kuklesniais namais. Bętgi mums ankšta jau dabar, – pareiškė ponia Saposkat. Ir buvo visiškai aišku, kad su kiekvienais metais jie spausis vis labiau, lig tos dienos, kada, išvykus vyresniesiems, bus kompensuotas naujagimių atsiradimas, ir šitaip įsivyraus tam tikra pusiausvyra. Paskui namai pamažėle tuštės. Galiausiai jiedu liks visai vieni, su savo prisiminimais. Tada ir bus pats laikas persikraustyti. Jis bus jau pensininkas, ji – praradusi visas jėgas. Jie pasirinks kokią trobelę kaime, ten mėšlo jau nebereikės ir jie įstengtų jo nusipirkti pilnus karučiais. Vaikai, dėkingi už jiems sudėtas aukas, skubės jiems į pagalbą. Štai taip, tokio-

mis nežabotomis svajonėmis dažniausiai baigdavos tie kuždesiai. Rodės, kad Saposkatai sėmėsi gyvybės syvų iš savo būsimosios negalės. Bet kartais, dar nepriėję šitos stadijos, jie stabteldavo apmąstyti vyresnėlio atvejį. Kiek jam metų? – pasiteiraudavo ponas Saposkatas. Žmona pateikdavo jam informaciją, taip buvo sutarta, kad tai – josios sritis. Ji visuomet suklysdavo. O ponas Saposkatas įsidėmėdavo klaidingą skaičių, pakartodavo jį daugybę kartų, tyliai ir labai nustebęs, tarsi tai būtų kokio nors būtiniausio maisto produkto, tarkim, mėsos, pakelta kaina. Ir tuo pačiu metu ieškojo sūnaus išorėje galimybės sušvelnint tai, ką sužinojo prieš valandėlę. Ar tai bent jau padori nugarinė? Sapo žvelgdavo į tėvo veidą, liūdną, nustebusį, mylintį, nusivylusį ir vis dėlto kupiną pasitikėjimo savimi. Ar jis mąstė apie negailestingą metų bėgsmą, ar apie tai, kiek dar užtruks, kol jo sūnus pradės uždirbti pinigus? Kartais nuvargęs apgailestaudavo, kad sūnus neparodo karšto noro padėti šeimai. Verčiau tegu jis ruošiasi savo egzaminams, – sakydavo žmona. Pradėjusios gvildenti šią temą jų smegenys plušėdavo išvien. Tai nebūdavo pokalbis tikrąja to žodžio prasme. Žodžius jie vartodavo maždaug taip, kaip traukinio palydovas naudoja savo vėliavėles arba žibintą. Arba ištardavo vienas kitam: Išlipkim čia. Tad, paminėję sūnų, liūdnai paklausdavo vienas kito, ar tai nėra būdingas neeilinių protų bruožas – susikirsti per egzaminą raštu ir apsijuokti per egzaminą žodžiu. Ne visada jie pasitenkindavo tyliu spoksojimu į visąlaik tą patį peizažą. Jo bent jau sveikata gera, – ištardavo ponas Saposkatas. Ne tokia jau ir gera, – atsiliepdavo žmona. Bet niekas nenustatė jam jokios ligos, – patikslindavo jis. Gražu būtų, jei taip nutiktų jo amžiuje, – atsakydavo ji. Jie nežinojo, kodėl jam buvo parinkta laisva

profesija. Tai buvo dar vienas savaime suprantamas dalykas. Tad buvo neįmanoma, kad jai netiktų. Labiausiai jie jį įsivaizdavo gydytoju. Jis mus slaugys, kai pasensim, – sakydavo ponia Saposkat. O vyras atsakydavo: O aš veikiau įsivaizduoju jį chirurgu, tarsi nuo tam tikro amžiaus žmonės tampa nebetinkami operacijoms.

Kokia nuobodybė. O aš dar vadinu tai žaidimu. Kažin, ar ne apie save vėl kalbu, nors ir stengiuos to nedaryti. Negi iki pat galo taip ir nesugebėsiu meluoti apie kitką? Jaučiu, kaip ta tamsa sūdrėja, kaip tvenkias ta vienatvė – iš jų atpažįstu save, jaučiu, kaip mane kviečia ta nežinia, kuri galėtų būti tauri, nors tėra vien bailumas. Nebelabai žinau, ką jau esu pasakęs. Žaidžiama juk ne taip. Netrukus nebežinosiu, iš kur išdygo mano mažasis Sapo, nei ko jis tikisi. Gal verčiau šią istoriją palikt ir pereit prie antros ar net trečios, prie istorijos apie akmenį. Ne, niekas nuo to nepasikeis. Tiesiog turiu būti dėmesingesnis. Prieš pasakodamas toliau gerai apgalvosiu, ką esu pasakęs. Kiekvienąsyk pajutęs gresiant katastrọfą, sustosiu ir apsižiūrėsiu, koks esu. Būtent to ir stengiaus išvengti. Bet kitos išeities, regis, nėra. Po tokios purvo vonios lengviau bus susitaikyt su pasauliu, kurio nesuteršiau savo asmeniu. Koks mintijimas. Aš atsimerksiu, stebėsiu, kaip drebu, sušlamšiu savo sriubą, apžiūrėsiu savo mantos krūvelę, paskelbsiu savo kūnui tuos senus įsakymus, kurių, žinau, jis nebesugeba įvykdyti, pasitarsiu su savo iškriošusia sąmone, sugadinsiu sau agoniją, kad geriau ją išgyvenčiau, jau nutolęs nuo šio pasaulio, kuris prasiskiria galiausiai ir mane praleidžia.

Stengiausi apmąstyti savo istorijos pradžią. Yra dalykų, kurių aš nesuprantu. Bet tai tik smulkmena. Galiu tęsti toliau.

Sapo neturėjo draugų. Ne, taip netinka.

Sapo gerai sutarė su savo mažaisiais draugais, nors, po teisybei, jie jo nemylėjo. Bukagalvis labai retai būna vienišius. Jis gerai boksavosi, ėjo imtynių, buvo greitakojis, taikliai pasišaipydavo iš mokytojų ir kartais net įžūliai jiems atrėždavo. Greitakojis? Na, jau kaip pasakysit. Kartą, išvargintas klausimų, suriko: Juk sakau jums, kad nežinau! Kadangi gaudavo daug nuobaudų ir būdavo paliekamas po pamokų, daugiausiai laiko jis praleisdavo mokykloje, namo dažnai pargrįždavo tiktai aštuntą valandą. Į tuos nemalonumus žiūrėjo filosofiškai. Bet nesileido mušamas. Jau patį pirmą kartą, kai praradęs kantrybę ir sveiką protą mokytojas prisiartino prie Sapo su liniuote, šis ištraukė ją iš jo rankų ir sviedė pro langą, kuris buvo uždarytas, nes buvo žiema. To pakako, kad jis būtų pašalintas iš mokyklos. Tačiau Sapo pašalintas nebuvo nei tada, nei vėliau. Kiek pailsėjęs pagalvosiu, kodėl Sapo nebuvo pašalintas, nors visiškai to nusipelnė. Nes noriu kuo mažiau šešėlio jo istorijoje. Šiek tiek šešėlio, savaimingo, ir būtent tuomet, – niekis. Nebegalvoji apie jį ir eini sau toliau. Bet aš pažįstu tikrąjį šešėlį, jis telkiasi, sūdrėja, paskui staiga trykšte ištrykšta ir viską paskandina.

Man nepavyko išsiaiškinti, kodėl jo nepašalino. Turėsiu šį klausimą palikti atvirą. Stengiuosi nesidžiaugt dėl to. Skubiai nutolinsiu Sapo nuo tokio nesuprantamo atlaidumo ir priversiu gyventi taip, tarsi jis būtų nubaustas pagal nuopelnus. Mes nusigręšime nuo to mažyčio debesėlio, bet neišleisime jo iš akių. Jis neužklos mums dangaus iš pasalų, mes nepakelsime staiga akių į juodą it rašalas padangę plynam lauke, toli nuo bet kokios užuoglaudos. Aš taip nusprendžiau. Nematau kitos išeities. Tai geriausia, ką aš galiu.

Keturiolikos metų jis buvo rubuilis raudonskruostis berniukas. Turėjo tvirtus riešus ir kulkšnis, todėl motina teigė esą ateis diena, kai jis praaugsiąs savo tėvą. Keista išvada. Tačiau užvis labiausiai stulbino didžiulė apskrita Sapo galva, apaugusi baltais plaukais, kietais ir styrančiais it šepečio šeriai. Net mokytojai negalėjo nepripažinti jį turint protingą galvą, tad jiems buvo juolab skaudu dėl to, kad nieko negalėjo į ją įdėti. Vieną gražią dieną jis mus visus nustebins, – pareikšdavo jo tėvas užėjus geram ūpui. Ir būtent Sapo kiaušas paskatino jį susikurti tokią nuomonę ir jos laikytis, nieko nepaisant. Tačiau jam būdavo sunku ištverti sūnaus žvilgsnį ir jis jo vengdavo. Akis jis paveldėjo iš tavęs, – sakydavo žmona. Ir ponas Saposkatas tuomet nekantraudavo pasilikti vienas, kad galėtų ištyrinėti veidrodyje savo akis. Jos buvo blyškiai mėlynos. Tik jo akys mažumėlę šviesesnės, – pridurdavo ponia Saposkat.

Sapo mėgo gamtą, domėjosi

O varge.

Sapo mėgo gamtą, domėjosi gyvūnais, augalais ir noriai keldavo akis į dangų, dieną ir naktį. Tačiau jis nemokėjo žiūrėti į visa tai, žvilgsniai, kuriuos dosniai dalijo, nieko jo neišmokė. Jis painiojo visus paukščius, medžius, be to, nesugebėjo atskirti javų. Krokai jam nesisiejo su pavasariu, o chrizantemos – su rudens sezonu. Saulė, mėnulis, žvaigždės ir planetos nekėlė jam jokios nuostabos. Kartais jį traukdavo pažinti tuos keistus, kartais gražius dalykus, kurie turėjo supti jį visą gyvenimą, tačiau jis savaip džiaugėsi, kad nieko nenutuokia apie juos, kaip džiaugėsi viskuo, kas stiprindavo šnabždesį: Tu naivuolis. Užtat jis mėgo stebėti paukštvanagio skrydį ir skirdavo jį nuo visų kitų. Sustingęs akimis lydėdavo ilgas jų sklendimo kreives, tą virpančią pusiausvyrą, sparnus, pakeltus prieš staigų kritį, tą ūmų švystelėjimą aukštyn, sužavėtas tokios galingos reikmės, išdidumo, kantrybės, vienatvės.

Kol kas dar nepasiduosiu. Suvalgiau sriubą ir nustūmiau stalelį į jo vietą palei duris. Ką tik užsidegė šviesa vienam iš dviejų langų priešais. Dviem langais vadinu tuos, kuriuos matau net nepakeldamas galvos nuo priegalvio. Tiesą sakant, tai ne du visi langai, bet vienas visas ir dalis kito. Šviesa ką tik šiame įsižiebė. Kurį laiką regėjau vaikštinėjančią pirmyn ir atgal moterį. Paskui ji užtraukė užuolaidas. Iki rytojaus jos nebematysiu, gal retkarčiais tik jos šešėlį. Užuolaidas jinai užtraukia nevisada. Vyras dar nepargrįžo. Pareikalavau, kad mano kojos

pėdos atliktų tam tikrus judesius. Pažįstu jas taip puikiai, kad pajutau jų pastangas paklusti. Išgyvenau drauge su jomis tą menką kupiną dramos laiko tarpą nuo paliepimo iki graudaus mėginimo atsiliepti. Seniems šunims ateina valanda, kai švilptelėjus šeimininkui, kuris išeina ankstų rytą nešinas lazda, jie nebegali pašokti ir skuosti iš paskos. Tuomet jie lieka būdoje arba krepšyje, nors ir nebūna pririšti, ir klausosi, kaip žingsniai tolsta. Vyriškiui irgi liūdna. Tačiau netrukus grynas oras ir saulė jį paguodžia, ir jis nebegalvoja apie seną savo draugą iki pat vakaro. Šviesos namuose jį pasveikina, o negarsus lojimas verčia ištarti: Laikas jį užmigdyti suvisai. Graži pastraipa. Netrukus viskas klosis dar geriau. Pasikniausiu truputį savo mantoje. Tada pakišiu galvą po apklotais. Paskui viskas klosis dar geriau, Sapo ir tam, kuris seka jam įkandin, kuris nori tik vieno – sekti jam įkandin ir leistis jo vedamam šviesiais, pakenčiamais keliais.

Sapo ramybė ir tylėjimas buvo ne iš tų, kurie žmonėms patinka. Per sujudimus mokykloje ir šeimoje jis dažniausiai stovėdavo vietoje kaip įbestas ir žiūrėdavo tiesiai prieš save šviesiomis ir nemirksinčiomis it žuvėdros akimis. Žmonės vis klausdavo savęs, apie ką jis galėtų svajoti taip kiauras valandas. Tėvas spėjo, kad jį kankina pirmieji lytiniai jauduliai. Kai man buvo šešiolika, buvau toks pats, – sakydavo. Šešiolikos metų tu jau užsidirbdavai duoną, – atšaudavo jam motina. Tikra teisybė, – patvirtindavo ponas Saposkatas. O mokytojai veikiau įžvelgdavo čia grynų gryniausią apdujimą. Sapo atviepdavo žandikaulį ir kvėpuodavo per burną. Nelabai aišku,

kuo tokia veido išraiška nesuderinama su erotinėmis mintimis. Nors iš teisybės – jis svajojo ne tiek apie merginas, kiek apie save patį, apie savo gyvenimą, apie savo būsimą gyvenimą. O to visai pakanka, kad aiškiai reginčiam ir jautriam jaunuoliui atviptų žandikaulis ir kuriam laikui užsikimštų nosis. Bet aš saugumo dėlei stabtelsiu.

Man nepatinka tos žuvėdros akys. Jos primena man kažin kokią seną laivo katastrofą, nebepamenu kokią. Žinoma, tai tik smulkmena. Bet aš pasidariau baikštus. Žinau tuos trumpus sakinukus, jie atrodo taip nekaltai, bet vos tik juos įsileidi, užterši visą kalbą. *Niekas nėra tikroviškesnis už nieką.* Jie išlenda iš prarajos ir nenurimsta, kol neįtraukia tavęs į savo tamsą. Bet šįkart aš mokėsiu apsigint nuo jų.

Taigi Sapo apgailestavo nepanoręs išmokti mintijimo meno, kuris prasideda sulenkus didįjį ir bevardį pirštą, kad galėtum geriau uždėti smilių ant veiksnio, o mažylį – ant tarinio, kaip pageidaudavo jo lotynų kalbos mokytojas, ir nesupratęs nieko arba supratęs labai mažai toje dvejonių, geismų, fantazijų ir baimių maišalynėje, kuri buvo užplūdusi jo galvą. Ir jeigu būtų bent kiek menkiau apdovanotas jėgomis bei drąsa, jis būtų atsisakęs, išsižadėjęs ir noro sužinoti, kaip yra sudarytas ir kaip gyvens, būtų gyvenęs nugalėtas, aklai, beprotiškame pasaulyje, tarp svetimų žmonių.

Iš tų svajų Sapo išnirdavo pavargęs ir išblyškęs, o tai patvirtindavo tėvo nuomonę, kad jis – gašlių apmąstymų auka. Jam reikėtų daugiau sportuoti, – kartojo tėvas. Mes pamažėle stumiamės į priekį, stumiamės į priekį. Man sakė, kad iš jo išeitų neprastas atletas, – dėstė ponas Saposkatas, – o dabar jis nebepriklauso jokiai komandai. Mokslai jam atima visą laiką, – teisino sūnų ponia Saposkat. Bet moksluose jis visad paskutinis, – atkirto ponas Saposkatas. Jis mėgsta vaikščioti, – aiškino ponia Saposkat, – ilgi pasivaikščiojimai jam labai į naudą. Tada ponas Saposkatas nusišiepė, pagalvojęs apie naudą, kurią jo sūnui duoda tie ilgi vieniši pasivaikščiojimai. O kartais jis taip nusišnekėdavo, kad pasakydavo: Žinoma, būtume pasielgę protingiau, paskatinę jį įgyti kokį nors amatą. Ir, kaip buvo įprasta, o gal net privalu, Sapo pasišalindavo motinai šaukiant: Ak, Adrianai, tu jį įskaudinai!

Stumiamės į priekį. Nėra nieko nepanašesnio į mane už tą protingą, kantrų vaiką, kuris pats vienas metų metais įnirtingai siekia geriau save suprasti, godus menkiausio šviesos blyksnio, nepasiduodantis tamsos džiaugsmams. Štai tas oras, kurio man taip reikėjo, lengvas, išretintas ir toks nepanašus į tą maistingą miglą, kuri mane žudyte žudo. Aš niekada nebesugrįšiu į tuos griaučius, nebent tik tam, kad sužinočiau, kiek laiko jie dar tvers. Norėčiau atsidurti ten prieš pat pasineriant, užverti už savęs tą mielą seną liuką paskutinį kartą, ištarti sudie tiems triumams, kuriuose gyvenau, ir nugrimzti dugnan drauge su savo prieglobsčiu. Nagi liaukis, tu sentimentų maiše. Bet iki tol dar turiu laiko paišdykaut ant kranto, šitoje šaunioje draugijoje, kurios aš visa-

da geidžiau, visad ieškojau, ir kuri niekad manęs nepageidavo. Taip, dabar esu ramus, žinau, kad partija laimėta, visas kitas aš pralaimėjau, tačiau svarbi tik paskutinė. Sakyčiau, kad padirbėta neblogai, jei nebijočiau pats sau prieštarauti. Nebijočiau pats sau prieštarauti! Jei šitaip tęsis, prarasiu ne ką kitą, o save patį, tam yra tūkstančiai būdų. Ir būsiu panašus į tuos nelaimėlius iš pasakos – juos sutraiško išsipildžiusio jų troškimo svoris. Aš net jaučiu užplūstant keistą norą sužinoti, ką darau, kam darau ir pasakyti tai. Taip aš prisiliečiu prie tikslo, kurį užsibrėžiau jaunystėje ir kuris trukdė man gyventi. Tad ties slenksčiu, kai tapsiu niekas, man pavyksta tapti kitu. Gražu, ar ne.

Vasaros atostogos. Rytais jis lankydavo privačias pamokas. Tu paleisi mus ubagais, – sakydavo ponia Saposkat. Tai gera investicija, – atšaudavo jos vyras. Po pietų jis išeidavo iš namų, pasikišęs po pažastim knygas, aiškindamas neva grynam ore jam geriau sekasi dirbti, ne, nieko neaiškindamas. Išslimpinęs iš miesto, pakišdavo knygas po akmeniu ir klaidžiodavo po laukus. Tai buvo metų laikas, kai valstiečiams – patsai darbymetis ir nepakanka ilgų šviesių dienų viskam nuveikti. Tad jie dažnai pasinaudodavo ir mėnesiena, kad nuvažiuotų paskutinį kartą iš lauko, dažnokai tolimo, į klojimą ar grendymą, patikrintų mašinas ir jas paruoštų rytojaus aušrai. Rytojaus aušrai.

Užmigau. Bet aš nenoriu miegoti. Mano dienotvarkėje miegui nebėra vietos. Nenoriu... bet aiškintis dėl to neprivalau. Koma tinka gyviesiems. Jie visi mane nuolat slėgė, ne, ne tas

žodis, aš nulydėdavau juos akimis dejuodamas iš apmaudo, paskui nudėdavau ar stodavau jų vieton, arba pabėgdavau. Jaučiu savyje to seno siuto karštį, tačiau žinau, kad jis jau nebeįsidegs. Viską sustabdęs laukiu. Sapo stovi ant vienos kojos nekrutėdamas, užmerkęs savo keistas akis. Dienos blaška sustingsta tūkstančiais absurdiškų pozų. O debesėlis, slenkantis prieš jų šlovingą saulę, laikys užtemdęs žemę tiek, kiek panorėsiu.

Gyventi ir prasimanyti. Mėginau. Privalėjau mėginti. Prasimanyti. Ne, ne tas žodis. Kaip ir gyventi. Nesvarbu. Aš mėginau. O manyje tuo tarpu siautėjo, riaumodamas, mane draskydamas, didžiulis rimtumo žvėris. Aš stengiausi. Bet pasilikęs vienas, užsislėpęs, vaidindavau pliuškį, visiškai vienas, ištisas valandas, sustingęs, dažnai stačiomis, apkerėto žmogau poza, dejuodamas. Puiku, dejuok. Vaidinti nemokėjau. Aš sukinėjausi, vasnojau rankomis, laksčiau, šaukiau, regėjau save pralaimint, regėjau save laimint, džiaugdamasis, kentėdamas. Paskui staiga užpuldavau žaidimo įrankius, jeigu jų būdavo, norėdamas sunaikinti, arba kokį nors vaiką, kad jis užstaugtų, užuot džiaugęsis, arba pabėgdavau, nuskuosdavau ir pasislėpdavau. Suaugusieji, tie teisuoliai, mane pavydavo, sučiupdavo ir išvanodavo, grąžindavo ratelin, į žaidimą, į džiugesį. Nes jau buvau pakliuvęs į rimtumo žabangus. Tai buvo sunki mano liga. Rimtas gimiau kaip kiti gimsta sifilitikais. Ir rimtai stengiausi liautis būti rimtas, gyventi, prasimanyti, žinau, ką turiu galvoje. Tačiau sulig kiekviena nauja pastanga netekdavau galvos ir nerdavau į savo tamsą tarsi į išsigelbėjimą, į skreitą tam, kuris negali nei gyventi, nei matyti kitus gyvenant. Gyventi. Kalbu

apie gyvenimą nesuvokdamas, ką jis reiškia. Pamėginau gyventi nežinodamas, ką mėginu. Ko gero, ir gyvenau, pats šito nežinodamas. Klausiu savęs, kodėl aš apie visa tai kalbu. Ak taip, kad išsklaidyčiau ilgesį. Gyventi ir skatinti gyventi. Neverta smerkti žodžių. Jie ne lėkštesni už tai, ką savyje gabena. Po pralaimėjimo – paguoda, poilsis, aš pradedu iš naujo: norėti gyventi, skatinti gyventi, būti kitas, savyje, kitame. Kaip visa tai netikra. Niekad nesu sutikęs nieko panašaus. Dabar darau tai, kas skubiausia. Pradėdavau iš naujo. Bet pamažėle užsibrėždamas kitą tikslą. Siekdavau jau nebe pasisekimo, o nesėkmės. Šioks toks niuansas. Kai veržiausi pradžioje iš savo urvo, paskui kilau per dilginantį orą kažkokios nepasiekiamos palaimos link, siekiau ekstazės – svaigulio, užsimiršimo, kritimo, prarajos, sugrįžimo į tamsą, į nebūtį, rimtumą, namo, pas tą, kuris visada manęs laukė, kuriam manęs reikėjo ir kurio reikėjo man, kuris mane apglėbęs prašė likti su juo visiems laikams, kuris užleido man savo vietą ir prie manęs budėjo, kuris kiekvieną sykį kankindavos, kai jį palikdavau, kurį verčiau tiek daug kentėti ir taip mažai patenkinau, kurio aš niekad nesu matęs. Štai jau ir vėl mane pagauna įkvėpimas. Kalbu čia ne apie save, o apie kitą, manęs nevertą, kuriam stengiuosi pavydėti ir kurio lėkštus nuotykius dabar papasakosiu, nežinau kaip. Apie save aš irgi niekada nesugebėdavau papasakoti, kaip nesugebėdavau gyventi ar papasakoti apie kitus. Kaipgi būčiau galėjęs tai padaryti niekada nepabandęs? Parodyti save dabar, prieš pat išnykstant, sykiu kaip prašalaitį, pasinaudojant ta pačia malone, tai bus gana pikantiška. Paskui gyventi, kol pajusiu, kaip kitos akys užsimerkia anapus mano užmerktų akių. Kokia pabaiga.

Turgus. Kaimo ir miesto mainų netobulumas nepraslydo nepastebėtas to nuostabaus jaunuolio. Šita tema jis sukaupė štai tokių samprotavimų, vieni jų gal arti teisybės, kiti, be abejonės, nuo jos nutolę.

Jo šalyje, turint galvoje maisto produktų planą... ne, nesugebėsiu.

Valstiečiai. Jo apsilankymai pas valstiečius. Negaliu. Susirinkę kieme jie stebėjo, kaip jis nutolsta netvirtu žingsniu, tarsi jo kojos nejustų žemės. Dažnokai stabtelėdavo, paskui ir vėl, pasvirduliavęs vietoje, patraukdavo kaskart nauja kryptim. Jo eigastyje buvo kažkas neryžtingo, inertiško, rodės, žemė jį mėto. Ir, kai truputį pastovėjęs, jis vėlei išjudėdavo iš vietos, primindavo didžiulį dagio pūką, vėjo gūsio ištrauktą iš ten, kur buvo jo pasirinkta vieta.

Pasikniausiau truputį savo daiktuose, išrūšiavau juos ir prisitraukiau, kad geriau matyčiau. Ne itin klydau manydamas, kad juos žinau atmintinai ir galiu apie juos kalbėti kada tik panorėjęs, nežiūrėdamas į juos. Tačiau norėjau įsitikinti. Ir gerai padariau. Nes dabar jau žinau: nors bendras tų daiktų, kurie man iki šiol patiko, vaizdas ir buvo tikslus, atskirų jų dalių – toli gražu. Taigi nenoriu praleisti tos vienintelės progos, kai kažin kokia tiesa pasirodo esanti įmanoma ir šitaip beveik pasiperša. Noriu, kad čia galiausiai nebeliktų jokių apytikrių dalykų. Noriu, kad stojus tai didžiai dienai, galėčiau aiškiai, nei pridėdamas nieko, nei atimdamas, pareikšti visa, ką man tas

ilgas jos laukimas atnešė ir paliko kaip materialinį turtą. Tikriausiai tai kažkokia manija.

Regis, priskyriau sau daiktų, kurių, kaip suprantu, jau nebėra mano mantoje. Gal jie tik nuriedėjo už kokio baldo? Tai būtų keista. Na, tarkim, kad ir batas, ar jis galėtų nuriedėti už kokio baldo? O vis dėlto matau tik vieną batą. Už kokio baldo? Šiame kambaryje, kiek aš žinau, tėra tik vienas baldas, kuris galėtų įsiterpti tarp manęs ir mano mantos, aš kalbu apie spintą. Tačiau ji taip prigludusi prie sienos, prie dviejų sienų, nes stovi kampe, jog, atrodo, su jomis susilieja. Ko gero, jūs pasakysit man, kad mano batas su sagutėmis, nes tai buvo batas su sagutėmis, tūno spintoje. Aš irgi taip maniau. Bet apžiūrėjau tą spintą, mano lazda ją apžiūrėjo, atidarė duris, ištraukė stalčius, ko gero, pirmą kartą, ir visur pasirausė. Nieko nerado. Vadinasi, spinta, anaiptol nepriglaudusi mano bato su sagutėmis, yra tuščia. Ne, to bato su sagutėmis aš jau nebeturiu, kaip nebeturiu ir kai kurių kitų mažiau vertingų daiktų, kuriuos tariausi išsaugojęs, pavyzdžiui, cinko žiedo, švytinčio kaip sidabras. Užtat krūvoje pastebėjau bent du tris daiktus, kuriuos buvau pamiršęs ir kurių bent jau vienas, – pypkės galvutė, – nesukėlė man jokių prisiminimų. Neprisimenu, kad kada nors būčiau rūkęs tabako pypkę. Prisimenu muilo pypkę, kuria, dar vaikas, prieš numesdamas ją kuo toliausiai, pūsdavau vaivorykštinius muilo burbulus, ne per dažniausiai. Tiek jau to, dabar ta galvutė mano, kad ir iš kur ji atsirado. Daugelis mano turtų iš ten ir atsirado, nukrito iš dangaus. Dar radau nediduką ryšulėlį, suvyniotą į pageltusį laikraštinį popierių. Jis man kažinką primena, bet ką? Prisitraukiau arčiau, prie lovos krašto, ir čiuopiau storuoju lazdos galu, naudodamasis juo kaip grūstuvu, tik švelniai.

Ranka pajuto, kad jis minkštas ir lengvas, sakyčiau, geriau net, negu būtų pajutusi, jei būtų jį palietusi, čiuopusi, pasvėrusi delne. Nenorėjau atrišti jo, nežinau kodėl. Nustūmiau kampan, prie kitų daiktų. Gal atėjus laikui vėl apie jį prabilsiu. Pasakysiu, jau girdžiu save sakant: O dar toks mažas ryšulėlis, minkštas ir lengvas tarsi plunksna, suvyniotas į laikraštinį popierių ir perrištas. Tai bus mano menkutė paslaptis, tik mano vieno. Gal tai stambių rupijų pluoštas. Ar plaukų sruoga.

Dar tariau sau, kad turiu judėti priekin sparčiau. Tikrieji gyvenimai netoleruoja tokio smulkmenų pertekliaus. Būtent čia nelabasis ir tyko, tarsi koks gonokokas prostatos raukšlėse. Laikas spiria mane. Būtent iš čia tą vieną gražią dieną, kai viskas šypsosi ir žvilga, išnyra didžiulė vėjo nešamų juodų, pažeme slenkančių debesų kohorta, nepamirštama, klote užklojanti žydrynę. O mano padėtis tikrai delikati. Kiek gražių, kiek įsimintinų dalykų prarasiu dėl baimės: baimės įpulti į seną paklydimą, baimės laiku nebaigti, baimės mėgautis paskutinį kartą paskutiniu liūdesio, negalės ir neapykantos pliūpsniu. Esama daug pavidalų, kur tai, kas nekintama, pasiguodžia pavidalo stoka. O taip, aš visad buvau linkęs į gilias mintis, ypač metų pradžioje. Pastaroji graužia mane jau kelias minutes. Drįstu viltis, kad daugiau tokios gilios mintys manęs nebelankys. O pagaliau juk ne taip ir svarbu užbaigti, tikriausiai jau sakiau tai. Pati savaime užmačia nėra kaip nors itin gėdinga. Bet argi būtent šitai svarbu? Galimas daiktas. Aš noriu tik, kad mano galas, kad ir kiek jis truktų, bylotų apie gyvenimą, matyt, pakeičiau nuomonę. Tik tiek. Žinau, ką sakau. Jeigu jame pristigs gyvybės, aš tai pajusiu. Aš tik noriu žinoti, prieš apleisdamas tą, kurio gyvenimas taip puikiai prasidėjo, jog tik mano mir-

tis neleidžia jam toliau gyventi, laimėti, pralaimėti, džiaugtis, kentėti, pūti ir numirti, jog net, jei aš gyvenčiau, jam tektų palaukti, prieš numirštant, kada numirs jo kūnas. Štai ką reiškia apriboti savo reikalavimus.

Mano kūnas vis dar neapsisprendžia. Nors man atrodo, kad matracą jis slegia labiau, kad jis labiau išsiplečia ir susiploja. Mano kvėpavimas, kai jį atgaunu, pripildo kambarį švokštimo, nors krūtinė kilnojasi ne aukščiau negu miegančio vaiko. Atsimerkiu ir nemirksėdamas ilgai žiūriu į nakties dangų, kaip būdamas mažas, dar visiškas mažylis, spoksodavau į naujoves, paskui į senienas. Tarp dangaus ir manęs – lango stiklas, aprūkęs ir apsinešęs daugelio metų purvu. Mielai į jį pakvėpuočiau, bet jis per toli nuo manęs. Neteisybė. Bet nesvarbu, mano kvėpavimas vis tiek jam nesuteiks matinio atspalvio. Tokias naktis, audringas ir šviesias, mėgo Kasparas Davidas Frydrichas. Šita pavardė ir tie vardai išnyra iš atminties. Skarmaluoti, vėjo draskomi debesys skrieja vaiskiu dangumi. Jei turėčiau kantrybės palaukti, išvysčiau mėnulį. Bet nelauksiu. Dabar, kai jau pamačiau vėją, išgirstu jį. Užsimerkiu, ir jis susimiešia su mano kvėpavimu. Galvoje siaučia žodžiai ir vaizdai, be paliovos išnyra ir veja vienas kitą, susilieja, atsiplėšia. Nors anapus to siautulio tvyro didi ramybė ir abejingumas. Niekas tikrai jos nebesudrums. Tas matracas įdubęs kaip lovys. Aš įsispraudęs jo dugne, gerai prilaikomas abiejų jo kraštų. Truputėlį pasiverčiu ant šono, burna ir nosimi prisiploju prie pagalvės, įspraudžiu į ją senus savo plaukus, dabar jau, regis, baltut baltutėlaičius, ir užsitraukiu ant galvos antklodę. Stuomens apačioje, labiau patikslint negaliu,

pajuntu skausmus, kurie atrodo man nauji. Manau, kad jie labiausiai drasko nugarą. Jie turi tartum ritmą, savotiškai netgi skamba. Jie melzgani. Kaip visa tai pakenčiama, o Viešpatie. Aš kone apgręžęs galvą, tarsi koks paukštis. Praveriu lūpas, dabar pagalvė – mano burnoj, jaučiu ją liežuviu, dantenomis. Pagavau, pagavau. Čiulpiu. Savęs paieškos baigėsi. Aš panirau visaton, žinojau, kad vieną gražią dieną rasiu ten savo vietą, senoji, pergalinga visata mane priglobia. Jaučiuos laimingas, žinojau, kad vieną dieną tapsiu laimingas. Nors išmintingas nesu. Nes išmintinga būtų dabar palikti viską kaip yra, duoti sau valią šitą laimės akimirką, taip man atrodo. O ką gi aš darau? Sugrįžtu prie šviesos, prie laukų, kuriuos taip norėjau mylėti, prie dangaus, kuriuo plaukia balti, lengvučiai tarsi snaigės debesėliai, prie gyvenimo, kuriuo taip ir nepajėgiau dorai pasinaudoti, matyt, dėl savo paties kaltės, dėl išdidumo ar menkystės, nors nemanau. Gyvuliai ganosi, saulė šildo akmenis ir jie blizga jos spinduliuose. Taip, aš palieku savo laimę ir grįžtu prie žmonių – jie vis zuja pirmyn atgal, dažnai su nešuliais. Gal aš ir netinkamai juos vertinau, nors nemanau. Beje, aš jų nevertinau. Noriu tik paskutinį kartą pasistengti suprasti, nors truputį suprasti, kaip tokios būtybės išvis įmanomos. Ne, svarbu ne suprasti. Tai kas gi? Nežinau. Einu tenai vis tiek. Nors nederėtų. Naktis, audra, nelaimė, dvasios katalepsijos, šįkart išvysiu, kaip visa tai puiku. Dar neištartas paskutinis žodis tarp manęs ir... o taip, tas paskutinis žodis ištartas. Gal aš tik noriu išgirsti jį tariamą dar kartą. Dar kartelį. Ne, aš nieko nenoriu.

Luji šeima. Luji šeima gyveno sunkiai, norėjau pasakyti sunkiai sudūrė galą su galu. Ją sudarė vyras, moteris ir du vaikai, berniukas ir mergaitė. Čia jau negali būti jokių ginčų. Tėvą vadino storuliu Luji, ir jis iš tikrųjų toks buvo. Jis jau buvo vedęs keletą kartų, prieš sukurdamas šeimą su jauna pussesere – su ja tebegyveno. Turėjo dar ir kitų vaikų šen bei ten, suaugusių vyrų ir moterų, tvirtai įsišaknijusių gyvenime, nebesitikinčių nieko nei iš savęs, nei iš kitų. Jie jam padėdavo, kiekvienas pagal savo išgales ar tos akimirkos nuotaiką, dėkingi tam, be kurio niekada nebūtų išvydę dienos šviesos, arba tardami sau atlaidžiai: Jeigu ne jis, tai būtų buvęs kuris nors kitas. Storulis Luji buvo visai bedantis ir cigaretes rūkydavo su kandikliu, nuolat apgailestaudamas dėl savo pypkės. Jis buvo labai pagarsėjęs kaip puikiai gebantis nuleisti kiaulėms kraują ir sukapoti jų skerdieną žmogus, ir kaip toks buvo labai paklausus, gana paklausus, nes imdavo mažiau už mėsininką, o dažnai išvis pasitenkindavo nedideliu kumpeliu arba trupučiu galvų vyniotinio kaip atlygiu už savo paslaugas. Kaip visa tai tikėtina. Nes savo darbą jis mėgo ir didžiavosi, kad sugeba atlikti jį puikiai, kaip tikras menininkas, saugodamas paslaptį, kurią jam perdavė jo tėvas ir kurios paskutiniu sergėtoju save laikė. Jis dažnai švelniai ir pagarbiai pasakodavo apie savo tėvą. Tokių kaip jis jau nebepamatysi, kai manęs neliks. Tikriausiai jis tai pasakė kitais žodžiais. Taigi didžiosios storulio Luji dienos išpuldavo gruodį ir sausį, o nuo vasario jis jau nekantriai laukdavo sugrįžtant to metų laiko, kurio svarbiausias įvykis neginčijamai buvo Išganytojo gimimo, tvarte, šventimas, ir vis paklausdavo savęs, ar ištvers iki tos dienos. Tada išeidavo, pasikišęs po pažastimi dėžę su peiliais, kuriuos išvakarėse ilgai galąsdavo kertėje prie ugnies, o

į kišenę įsibrukęs suvyniotą į popierių prijuostę, turėjusią saugoti jo šventinius drabužius, kol jis dirbs. Ir nuo minties, kad jis, storulis Luji, keliauja į tolimą fermą, kur yra laukiamas, ir kad, nepaisant seno amžiaus, jis vis dar reikalingas žmonėms ir sugeba tai, ko nesugeba jaunuoliai, jo širdis virpčiojo savo narve. Iš tų ekspedicijų jis pargrįždavo vėlų vakarą, girtas ir išsekęs nuo ilgo kelio ir patirtų jausmų. Po to kiauras dienas kalbėdavo tik apie paršą, kurį jis pasiuntė, sakyčiau, į aną pasaulį, jei nežinočiau, kad paršai turi tiktai šį pasaulį, tuo labai liūdindamas savo šeimą. Bet šeimynykščiai nedrįso nieko jam sakyti, nes jo bijojo. Taip, būdamas tokio amžiaus, kai dauguma žmonių tiktai susigūžia tarsi atsiprašydami, kad vis dar čia yra, Luji priversdavo savęs bijoti ir elgdavosi pagal savo įnorius. Net jo jauna žmona išsižadėjo vilčių pakišti jį sau po padu, pasitelkusi savo putę, tą pagrindinį jaunų moterų kozirį. Nes žinojo, ką jis jai padarys, jei ji neleis jam jos praverti. Negana to, jis dar pareikalaudavo, kad ji jam lengvintų tą užduotį jos manymu besaikiais būdais. O jai parodžius menkiausią nepaklusnumo ženklą, eidavo į skalbyklą kultuvės ir kuldavo ją tol, kol ji pradėdavo gailėtis taip pasielgusi. Bet visa tai tarp kitko. O grįžtant prie jau minėtų kiaulių, tai vakarais, degant žvakei, Luji išsamiai pasakodavo namiškiams apie paskerstąją iki pat tos dienos, kai būdavo pakviestas skersti kitos. Tada jo pasakojimas persimesdavo prie šios, tokios skirtingos visais atžvilgiais, tokios skirtingos ir vis dėlto iš esmės tokios pat. Nes juk kiaulės visos panašios, kai jas gerai pažįsti: jos priešinasi, žviegia, srūva kraujais, žviegia, priešinasi, dejuoja ir nualpsta, visos maždaug vienodai, kaip nualpsta tik kiaulės, kaip nemokėtų nualpti, pavyzdžiui, ėriukas ar ožkiukas. Bet prasidėjus kovui

storulis Luji nurimdavo ir vėlei tapdavo tylus. O nuo lapkričio pabaigos šeima nekantriai laukdavo, kada stos metas mėžti mėšlą ir sėti pupeles.

Sūnus, arba tiesioginis paveldėtojas, buvo šaunus žaliūkas su klaikiais dantimis. Edmonas.

Sodyba. Luji šeimos sodyba plytėjo įduboje, kuri žiemą būdavo užlieta, o vasarą kepinte kepinama. Kelias į ją vedė per gražią pievą. Bet ta graži pieva priklausė ne Luji šeimai, o kitiems ūkininkams, gyvenusiems kiek atokiau. Deramu metų laiku ten gausiai žydėdavo žonkiliai ir narcizai. Luji patyliukais, nakčiai nusileidus, ganydavo ten savo ožkas.

Keistas dalykas, nors Luji buvo tobulai įgudęs skersti kiaules, įgūdžių jas auginti jam stigo, ir jo kiaulės retai kada peraugdavo šešiasdešimt kilogramų. Uždaryta mažytėje kiaulidėje nuo pat pradžios, nuo balandžio, kiaulė tenai ir likdavo iki savo mirties dienos, prieš pat Kalėdas. Nes Luji užsispyrėliškai bijodavo, nors kiekvienais metais ir įsitikindavo klystąs, kad net menkiausia mankšta suliesins jo kiaules. Lygiai taip pat bijodavo išvesti jas į šviesą ir gryną orą. Tad galiausiai paguldydavo į dėžę aukštielninką nugeibusią, aklą ir liesą kiaulę, prieš tai surišęs jai kojas, ir nudobdavo ją įtūžęs, bet neskubėdamas, garsiai jai priekaištaudamas dėl jos nedėkingumo. Taip ir negalėjo ar nenorėjo suprasti, kad kalta čia ne kiaulė, o tik jis pats, per daug ją puoselėjęs. Ir atkakliai laikėsi to savo paklydimo.

Negyvas pasaulis, be vandens, be oro. Tai ir yra tavo prisiminimai. Kraterio dugne vienur kitur nuvytusių kerpių šešėlis. Ir naktys, trunkančios tris šimtus valandų. Brangiausia iš

visų šviesa, blanki, sueižėjusi ir mažiausiai absurdiška iš visų šviesų. Ir vėl paistalynės. Kaip ilgai ji galėjo trukti, penkias minutes, dešimt? Taip, ne daugiau, ne ką daugiau. Nors mano dangaus ruoželis dar ją atspindi. Kitados aš skaičiuodavau, skaičiuodavau iki trijų šimtų, iki keturių šimtų ir įvairius dalykus: liūčių šuorus, varpų dūžius, žvirblių čirškesius auštant, skaičiuodavau ir šiaip sau, kad skaičiuočiau, paskui dalydavau iš šešiasdešimties. Tai padėdavo prastumti laiką, aš buvau laikas, aš rydavau pasaulį. Dabar jau nebe. Žmogus keičiasi. Sendamas.

Purvinoje virtuvėje su plūktine asla Sapo turėjo savo vietą, prie lango. Storulis Luji ir jo sūnus baigdavo darbą, ateidavo paspausti jam ranką, paskui išeidavo, palikę jį vieną su motina ir dukra. Bet jos irgi turėdavo darbo, jos irgi jį palikdavo. Darbo buvo tiek daug, o laiko tiek mažai, tiek mažai rankų. Akimirkai stabtelėjusi tarp dviejų užduočių ar vieną kurią įpusėjusi, moteris iškeldavo rankas aukštyn ir, priveikta jų svorio, iškart nuleisdavo. Paskui priversdavo jas, kiekvieną atskirai, atlikti sunkiai nusakomus judesius, kurių prasmė buvo nelabai aiški. Ji patraukdavo jas nuo šonų, sakyčiau, švytruodavo jomis, jei dar labiau neišmanyčiau jūsų kalbos dvasios. Tie keisti mostai, sykiu tūžmingi ir negrabūs, priminė mostus rankos, kratančios per langą mazgotę arba skudurą, kad išpurtytų dulkes. Tos tuščios ir glebios plaštakos virpėdavo taip skubriai, jog atrodė, kad prie kiekvieno riešo jų yra po keturias arba penkias. Tuo pat metu moteris berdavo tūžmingus klausimus, neturinčius atsakymo, tarkim: O kuriam galui? Plaukai išsitaršydavo, užkrisdavo ant veido. Jie buvo tankūs, žili ir purvini: ji neturėjo

laiko jų prižiūrėti, o veidas – blyškus, liesas ir lyg išskobtas rūpesčių bei juos palydinčio kartėlio. Krūtinė... ne, čia svarbu tik galva ir rankos, kurias ji pirmiausia kviečiasi pagalbon, jos kryžiuojasi, mosikuoja, paskui ir vėl liūdnai griebiasi darbo: kelia senus nejudrius daiktus, sukeičia juos vietomis, sugretina, atskiria vienus nuo kitų. Bet toji pantomima ir karštos maldos nebuvo skirtos jokiai gyvai būtybei. Nes moteris tatai atlikdavo kasdien ir net kelis kartus per dieną, namie ir laukuose. Tad jai nė nerūpėjo žinoti, ar ją kas stebi, ar ne, ar tasai darbas buvo skubus, ar dar galėjo palaukti. Tiesiog ji, viską metusi, puldavo rėkti bei mosikuoti rankomis, vienui viena ir abejinga tam, kas dedasi aplinkui. Paskui nutildavo, valandėlę apmirdavo, prieš vėlei griebdamasi darbo, kurį buvo palikusi, ar puldavo prie kito. Sapo sėdėdavo vienas prie lango, dubenėlis su ožkos pienu stovėdavo ant stalo priešais jį, pamirštas. Buvo vasara. Kambaryje būdavo tamsu, nors durys ir langas buvo plačiai atverti ryškiai išorės šviesai. Per tas siauras angas, esančias toli viena nuo kitos, šviesa liejos vidun, nušviesdavo tą menką erdvę, paskui užgesdavo, taip ir neišsiskleidusi. Negalėdavai būti tikras, kad ji truks tiek, kiek trunka diena. Kambaryje ji niekur nebuvo tokia, kaip lauke, rami ir tvylanti tarp dangaus ir žemės. Tačiau vidun ji skverbdavos be paliovos, kaskart atnaujinama iš išorės, ji skverbdavos vidun be paliovos ir ten numirdavo, tolydžio ryjama tamsos. Vos tik jos antplūdis nusilpdavo, kambarys eidavo tamsyn, tamsyn, kol galiausiai jame jau nieko nebeįžiūrėdavai. Nes nugalėdavo tamsa. Ir pasisukęs į žėrinčią, jį akinančią žemę, Sapo pajuto už nugaros ir visur kur aplinkui nenugalimą tamsą, ji šliaužiojo aplink jo nušviestą veidą. Kartais jis staigiai pasisukdavo į ją, leisdamas save apgobti,

persmelkti, ir tai jam teikė kažkokio palengvėjimo. Tada geriau girdėdavo dirbančiųjų balsus: dukters, šūkalojančios ant ožkų, tėvo, barančio savo mažą mulą. Tačiau tamsos šerdyje vyravo tyla, tyla tų dulkių ir daiktų, kurie nepakrutėtų niekada, jeigu paliktum juos ramybėje. O nematomo žadintuvo tiksėjimas buvo balsas tylos, kuri, kaip ir tamsa, vieną gražią dieną irgi triumfuos. Tuomet viskas bus tylu ir tamsu, o daiktai pagaliau amžiams liks savo vietose. Galiausiai Sapo ištraukdavo iš kišenių menkas dovanėles, kurias atsinešė, padėdavo jas ant stalo ir išeidavo. Bet kartais atsitikdavo taip, kad prieš jam pasiryžus išeiti, veikiau prieš jam išeinant, nes jokio pasiryžimo nebūdavo, kažin kokia višta, pasinaudojusi tuo, kad durys atidarytos, surizikuodavo įslimpinti į kambarį. Vos perlipusi slenkstį ji sustodavo, pakėlusi koją, palenkusi galvą, mirksinti, sukluususi. Paskui nusiraminusi trūksmingai žengdavo į priekį, kaklą tampydama tarsi akordeoną. Tai būdavo kažkokia pilka višta, ko gero, visą laiką ta pati. Netrukus Sapo ją kuo puikiausiai atpažindavo ir jam atrodė, kad višta jį taip pat pažįsta. Kai jis atsistodavo eiti, višta jau nebepuldavo plastėti. Bet gal ten buvo keletas vištų, visos pilkos ir tokios panašios viena į kitą kitais savo požymiais, kad ištroškusi panašumų Sapo akis negalėdavo jų atskirti. Kartais tą vištą atlydėdavo antra, trečia ir netgi ketvirta višta, labai nuo jos besiskiriančios, o ir tarpusavyje nepanašios, jeigu kalbėsim apie plunksnas ir kūno išlinkius. Šitos atrodė ne tokios baikščios kaip pilkoji, prasmukusi pirma ir nenukentėjusi. Ryškiai apšviestos menką valandėlę ties slenksčiu, jos tolydžio blankdavo, blankdavo, žengdamos į priekį, ir galiausiai išnykdavo. Iš pradžios tylios, bijančios išsiduoti, pamažėle jos imdavo krebždėti ir kvaksėti iš pasitenkinimo, atpa-

laiduodamos šlamančias plunksnas. Tačiau dažniausiai ateidavo tiktai pilkoji, ar viena iš pilkų, jei taip norite, nes to juk niekada nesužinosi, nors ir nebūtų sunku tai išsiaiškinti įdėjus šiek tiek pastangų. Būtų užtekę tik atsirasti ten tuomet, kai visos vištos lėkte sulėkdavo iš visų pusių prie ponios Luji, jai šaukiant: Cipcipcipcipcip! – ir pokšint per seną dėžę senu šaukštu, ir sužinotum, ar pilka višta buvo viena, ar jų būta kelių. Bet pagaliau kam gi to reikia? Juk visiškai įmanoma, kad pilkų vištų ten buvo keletas ir, nepaisant to, tik viena ir ta pati nuolat lankydavos virtuvėje. Vis dėlto pabandyti buvo verta. Juk visiškai įmanoma, kad pilka višta buvo tik viena net ir per lesinimą. O tai būtų išsprendę visą ginčą. Bet būtent šito niekad ir nesužinosi. Nes iš tų, kurie tai žinojo, vieni jau mirę, kiti viską pamiršę. Ir tądien, kai Sapo trūks plyš užsigeidė tai išsiaiškinti, buvo jau per vėlu. Tada jis ėmė gailėtis laiku nesupratęs reikšmės tų pasibuvimų Luji šeimos virtuvėje, kur jis, ne visiškai viduj, ir ne visai lauke, laukdavo, kada vėl atsistos ir žengs pirmyn, o laukdamas ir nieko neįtardamas pastebėdavo daugelį dalykų, tarp jų ir tą didžiulį sunerimusį pelenų spalvos paukštį, neryžtingą ryškioje slenksčio šviesoje, paskui kvaksintį už viryklės, brūkšintį nagais ir plastantį sunykusiais sparnais, nuvejamą piktų riksmų ir šluotos smūgių, bet apdairiai sugrįžtantį smulkiais dvejojančiais žingsneliais, dažnai sustojantį pasiklausyti, atmerkiantį ir vėl užmerkiantį savo juodas ir visgi žvilgančias akutes. O nesupratęs jos jis negalėjo jais deramai pasinaudoti. Tad nieko neįtardamas Sapo išeidavo, manydamas, kad dalyvavo nereikšminguose kasdieniuose dalykuose. Žengdamas pro duris jis pasilenkdavo, priešais išvysdavo šulinį su suktuvu, virve ir kibiru, o dažnai dar ir ilgą virvę skalbinių, apskarusių,

džiūstančių saulėje, linguojančių. Patraukdavo siauru taku, kuriuo atėjo, kitaip tariant, pievos pakraščiu, skendinčiu didžiulių, palei upelį augančių medžių paunksnėje, upelio dugnas buvo sukietėjusio purvo, gumbuotų šaknų ir akmenų raizgalynė. Taip jis ir pasišalindavo, dažniausiai niekieno nepastebėtas, nepaisant keistos jo eigasties, sustojimų ir staigių šokčiojimų. O gal Luji šeimyna jį pamatydavo, iš tolo ar iš arti, kartais vieni iš tolo, kiti iš arti, staiga išnyrantį už skalbinių virvės ir besileidžiantį tuo taku, bet nesistengdavo jo sulaikyti ir net nešūkteldavo jam sudie, neįsižeidę dėl tokio nedraugiško iš pažiūros pasitraukimo, nes jie žinojo jį neturint jokių blogų kėslų. O jeigu jiems ir nepavykdavo susiturėt nepyktelėjus tą valandėlę, netrukus tas jausmas išgaruodavo, pamačius ant virtuvės stalo sulamdytą popiergalį, į kurį būdavo įvyniotas koks nors daikčiukas, nupirktas galanterijos krautuvėje. Tos kuklios, bet tokios naudingos dovanėlės, ir toks delikatus jų įteikimo būdas juos nuginkluodavo, neleisdamas jiems dargi užsigauti ir išvydus dubenėlį su ožkos pienu, nugertą tik iki pusės arba išvis nepaliestą, nors šiaip jau tai buvo laikoma įžeidimu. Tačiau geriau pasvarsčius, Sapo pasitraukimas retai kada galėjo likti jų nepastebėtas. Juk vos kas sujudėdavo jų žemių akiratyje, tegu tai būdavo tik tūpiantis ar nuskrendantis paukštis, jie iškart pakeldavo galvą ir išplėsdavo akis. Net kelyje, kurio atkarpos buvo matomos daugiau nei mylią, niekas negalėjo įvykti be jų žinios; jie ne tik gebėjo atpažinti praeivius, nuotolio sumažintus iki smeigės galvutės dydžio, bet dar ir atspėti, iš kur jie atvyko, kur vyksta ir kokiu tikslu. Tada jie susišaukdavo, pranešdami naujieną vienas kitam, nes dažnai dirbdavo toli vienas nuo kito, arba susirodydavo ženklais, stovėdami ir pasisukę į tą

įvykį, nes tai juk buvo įvykis, paskui vėl sulinkdavo prie žemės maitintojos. Ir jau per patį pirmą atokvėpį, suburdavusį juos prie stalo ar kur kitur, kiekvienas jų pateikdavo savo požiūrį į tą įvykį ir išklausydavo kitus. Ir jei iš pradžių jie nesutikdavo dėl to, ką matė, ir dėl to dalyko reikšmės, rimtai aptarinėdavo tą reikalą tarpusavy tol, kol pagaliau sutardavo, arba iš viso liaudavosi ieškoję sutarimo. Taigi Sapo buvo sunku praslysti nepastebėtam, net ir dengiamam upelį juosiančių medžių šešėlio, jei ir tikėtum, kad praslysti jis sugeba, nes jis veikiau atrodė klampojantis per liūną. Visi pakeldavo galvą ir žiūrėdavo, kaip jis tai daro, paskui susižvalgydavo tarpusavyje, prieš vėl palinkdami prie žemės. Ir kiekviename prie žemės nulenktame veide, rodos, klajojo šypsenėlė, ne tiek šypsenėlė, kiek vypsnis, bet nepiktas, ir kiekvienas, rodos, paklausdavo savęs, ar ir kiti jaučia tą patį, paskui pasižadėdavo pasiteirauti to per pirmąjį susirinkimą. Bet Sapo veidas, kai jis vis tolo klupinėdamas, čia gaubiamas šimtamečių medžių, kurių vardų jis nežinojo, šešėlio, čia ryškiai apšviestas erdviose pievose, mat, toks permainingas buvo jo kelias, Sapo veidas buvo rimtas kaip visada arba veikiau be jokios išraiškos. O jei sustodavo, tai ne tam, kad rimčiau pagalvotų ar įsigilintų į savo svajones, bet todėl, kad balsas, raginęs jį eiti priekin, nutildavo. Tada įbesdavo išblukusias akis į žemę, nematydamas nei jos grožio, nei naudos, nei pievų gėlyčių su tūkstančiais švelniausių atspalvių, besipuikuojančių tarp pasėlio ir piktžolių. Tačiau tie sustojimai būdavo trumpi, nes jis dar buvo jaunas. Ir štai jis vėl staiga leidos klajot po žemę, iš šešėlio į šviesą, iš šviesos į šešėlį, abejingas.

Kai liaujuosi kalbėjęs, kaip štai dabar, garsai vėl atsinaujina, keistai garsūs, vienas po kito, iš eilės. Tad man atrodo, jog vėlei atgavau jaunystės laikų klausą. Anais laikais gulėdamas lovoje, patamsy, audrotomis naktimis, mokėdavau atskirti lauko stūgavime šlamant lapus, čiužant šakas, vaitojant medžių kamienus, net žolę ir priglaudusius mane namus. Kiekvienas medis šaukdavo savaip, kaip ir savaip šnarėdavo ramiu oru. Tolumoje girdėdavau girgždant ir trinksint į stulpus geležinius vartus ir daužantis jų sąvaras, pro kurias veržės vėjas. Nebuvo nieko, kas neišleistų kokio garso, čežėdavo net tako smėlis. Tyli naktis man būdavo tiktai kitokia audra, susidedanti iš daugybės dūsavimų, aš smagindavausi juos skirdamas. Taip, kai buvau jaunas, man jų vadinamoji tyla suteikdavo daug pasismaginimų. O mano mėgstamiausias garsas neturėjo nieko tauraus. Tai buvo šunų lojimas, naktį, mažyčiuose kaimeliuose kalnų pašlaitėse, kur iš kartos į kartą gyveno akmenskaldžiai. Jis atvilnydavo iki manęs, iki mano namų lygumoje, toks pašėlęs ir melodingas, vos girdimas ir greit nuilstantis. O slėnių šunys atsiliepdavo storu balsu, kupinu ilčių, žandikaulių ir seilių. Kalnai man teikdavo dar ir kitokio džiaugsmo – išsibarsčiusių šviesų: sutemus jos sklisdavo šlaitais, jungdamosi į dėmes, ne ką šviesesnes už dangų, tamsesnes už žvaigždes, o mėnulis, vos pastebėjęs iš karto jas nustelbdavo, ir jos užgesdavo vos įsižiebusios. Jos išnirdavo ties tylos ir nakties riba ir kaip mat išnykdavo. Štai taip aš samprotauju dabar, niekieno nevaržomas. Stovėdamas prieš savo aukštą langą atsiduodavau joms, laukdamas, kol jos užges, kol užges mano džiaugsmas, ten, toli nuo manęs, manyje, tiesiausi į savo pasibaigusio džiaugsmo džiaugsmą. Tačiau dabar svarbiau ne tie bergždi dalykai, o mano ausys, iš kurių kyšo du

nesuvaldomi turbūt geltonų plaukų kuokštai, pageltę nuo sieros ir priežiūros stygiaus, ir tokie ilgi, kad uždengia lezgelius. Taigi aš konstatuoju, be jokių emocijų, kad jau kuris laikas jos, rodos, geriau girdi. Ak, aš niekada nebuvau net iš dalies kurčias. Bet jau seniai girdžiu neaiškiai. Na, aš vėl prie savo. Matyt, aš noriu pasakyti, kad pasaulio garsai, tokie skirtingi patys savaime, kuriuos aš taip mokėdavau atskirti vienus nuo kitų, matyt, dėl to, kad jie visad išlieka tokie patys, pamažėle susiliejo į vieną ir virto nuolatiniu galingu gaudesiu. Garso intensyvumas, matyt, liko tas pats, tik aš jau praradau gebėjimą jį skaidyti. Gamtos, žmonių ir mano paties keliami garsai visi kartu sumišdavo į vieną nežabotą jovalynę. Gana. Mielai priskirčiau dalį savo, na, tarkim, bėdų šitam klausos sutrikimui, jeigu nebūčiau linkęs įžvelgti čia veikiau gėrio. Bėdos, gėris, neturiu kada rinktis žodžių, skubu, skubu užbaigti. Ir vis dėlto ne, neskubu. Viskas, ką pasakysiu šįvakar, tikrai bus netiesa, kitaip tariant, paliks mane sutrikusį dėl savo tikrų ketinimų. Nes tai juk vakaras, netgi naktis, viena pačių juodžiausių, kurias prisimenu. Mano atmintis striuka. Mažylis pirštas, gulintis ant popieriaus lapo, užbėga už akių pieštukui, nuslysdamas įspėja jį, kad jau eilutės galas. Kita kryptim, iš viršaus į apačią, einu aklai. Nenorėjau rašyti, bet galiausiai teko to imtis. Kad sužinočiau, ką priėjau, ką jis priėjo. Iš pradžių nerašiau, o tik kalbėjau. Paskui užmiršdavau ką sakęs. Atminties minimumas reikalingas, jei nori gyventi iš tikrųjų. Na, pavyzdžiui, kad ir jo šeima, aš iš tikrųjų, atvirai kalbant, nieko apie ją nebežinau. Tačiau esu ramus, tai kažkur užrašyta. Tai vienintelis būdas nenuleisti nuo jo akių. Bet jei kalbėsime apie mane, tai šitai visai nebūtina. Savo istorijos aš irgi nežinau, aš pamirštu ją,

bet man ir nereikia jos žinoti. Ir vis dėlto apie save rašau, tuo pačiu pieštuku, į tą patį sąsiuvinį, kaip ir apie jį. Todėl, kad tai jau nebe aš, seniai turėjau tai pasakyti, o kažkas kitas, kurio gyvenimas tik prasideda. Savaime suprantama, kad ir jis privalo turėti savo trumpą kroniką, savo prisiminimus, savo priežastis, kad ir jis gali atpažinti gėrį blogyje ir blogį visų blogiausiame ir šitaip pamažėle senti slenkant toms panašioms viena į kitą dienoms, paskui numirti vieną dieną, tokią pat, kaip ir kitos, tik trumpėlesnę. Toks mano pasiteisinimas. Bet jų turėtų būti ir daugiau, ne mažiau puikių. Taip, visiškai sutemo. Aš nieko nematau. Net langą vos įžiūriu, ir tą sieną, ji kontrastuoja su juo taip stulbinamai, ten, kur užleidžia jam vietą, kad dažnai net atrodo lyg koks bedugnės kraštas. Užtat girdžiu, kaip pirštas slysta popieriaus lapu ir kaip dabar jau skirtingai brūkši jį lydintis pieštukas. Būtent šitai mane ir stebina bei verčia teigti, jog kažkas pasikeitė. Iš kur tas vaikas, kuriuo galėjau būti ir aš, kodėl gi ne? Ir dar girdžiu, štai ir priėjom pagaliau, kažkokį chorą, tačiau per tolimą, kad jį girdėčiau, kai jis bent kiek prityla. Ta giesmė man pažįstama, nežinau iš kur, o nuščiuvusi ji toliau skamba many, tik lėčiau, arba greičiau. Nes kai ji vėlei atvilnija oru iki manęs, tai arba užbėga mano giesmei už akių, arba nuo jos atsilieka. Tai mišrus choras, arba aš smarkiai apsirinku. Gal ten dar yra ir vaikų. Toks kvailas jausmas man sako, kad chorui diriguoja moteris. Jis jau labai seniai gieda tą pačią giesmę. Tikriausiai repetuoja. Bet tai jau – praeitis, choras paskutinį kartą išleido pergalingą pabaigos šauksmą. Ar tik nebus Velykų savaitė? Pasipuošęs kaip per Velykas. Jeigu taip, tai ar ta mano ką tik nugirsta giesmė, kuri, tiesą pasakius, dar ne visai many nuščiuvo,

nebus sukurta garbei to, kuris pirmasis prisikėlė iš mirusiųjų, to, kuris išganė mane prieš dvidešimt amžių? Pirmasis? Finalo šauksmas perša tokią nuomonę.

Bijau, kad ir vėl būsiu užmigęs. Kad ir kiek grabaliočiau aplinkui, sąsiuvinio nerandu. Nors vis dar laikau rankoje pieštuką. Teks sulaukti aušros. Vienas Dievas težino, ką iki tol darysiu.

Ką tik parašiau: Bijau, kad ir vėl būsiu užmigęs ir pan. Tikiuosi per daug neiškraipęs savo minties. Dabar pridedu dar kelias eilutes, prieš vėl išsiskirdamas su savimi. Išsiskiriu su savimi nebe taip entuziastingai kaip, pavyzdžiui, prieš savaitę. Tikriausiai šitai trunka jau daugiau kaip savaitę, tikriausiai praėjo jau daugiau kaip savaitė, kai pasakiau: Netrukus aš pagaliau būsiu visiškai miręs, nepaisant nieko. Bet palaukit. Aš to nepasakiau, galvą dedu. Aš parašiau tai. Staiga man pasirodė, kad tą paskutinį sakinį aš jau esu kažkur parašęs, arba pasakęs, žodis žodin. Taip: Netrukus aš pagaliau būsiu ir pan., štai ką aš parašiau, kai supratau, kad nebežinau, ką pasakiau savo sakymo pradžioje, ir paskui, vadinasi, mano ketinimas gyventi ir bent jau skatinti gyventi, žaisti ir numirti gyvam sutapo su kitais mano ketinimais. Regis, aušros laukti reikėjo mažiau, negu bijojau. Nuoširdžiai tuo tikiu. Nors nieko nebijojau, nieko nebebijau. Tai iš tikrųjų vasaros pradžia. Pasisukęs į langą pagaliau išvydau, kaip stiklas suvirpa, išblykšta prieš melzganą aušrą. Tai ne paprastas stiklas, jis atveria man aušrą, jis atveria man saulėlydį. Sąsiuvinis nukrito ant žemės. Ilgai jo ieškojau. Jis

gulėjo po lova. Kaip tokie dalykai atsitinka? Ilgai gaišau, kol jį ištraukiau. Gavau pasmeigti jį lazda. Persmeigiau ne kiaurai, tačiau gerokai apgadinau. Tai storas sąsiuvinis. Man turėtų pakakti jo. Nuo šiol pradėsiu rašyti abiejose lapo pusėse. Kur jį gavau? Nežinau. Tiesiog radau tarp savo daiktų tądien, kai man jo prireikė. Puikiai žinodamas, kad neturiu sąsiuvinio, kniausiausi tarp savo daiktų, tikėdamasis jį surasti. Ir nebuvau apviltas, nebuvau nustebintas. Jeigu rytoj man prireiks kokio nors seno meilės laiško, pasielgsiu taip pat. Tai sąsiuvinis langeliais. Pirmi jo puslapiai išrašinėti skaičiais, kitokiais ženklais ir diagramomis, o dar vienur kitur pakeverzotas ir koks nors trumpas sakinys. Tikriausiai tai skaičiavimai. Jie liaujasi staiga, regis, prieš laiką. Lyg būtų nusivylę. Gal tai astronominiai, o gal astrologiniai skaičiavimai. Gerai neįsižiūrėjau. Nubrėžiau liniją, ne, netgi nenubrėžiau linijos, tik parašiau: Netrukus aš pagaliau būsiu visiškai miręs, net neperėjęs į kitą puslapį – šis liko tuščias. Dabar man nebereikės išplėstai pasakoti apie tą sąsiuvinį, surašant inventorių. Pakaks pasakyti: Be to, dar sąsiuvinis, gal tik nurodant jo spalvą. Bet iki to laiko aš dar galiu jį pamesti, suvisai. Užtat pieštukas – mano senas pažįstamas. Matyt, turėjau jį, kai mane čionai atvedė. Jis penkiabriaunis. Labai trumpas ir nudrožtas iš abiejų galų. „Veneros“ firmos. Tikiuosi, jis mane pergyvens. Jau sakiau, kad skiriuosi su savimi ne taip energingai. Juk taip ir turi būti, visa, kas man nutinka, privalo būti čia įrašyta, neišskiriant nė mano negebėjimo suvokti, kokia tvarka. Nes nemačiau jokios tvarkos nei savyje, nei išorėje. Pasitikėjau regimybėmis, manydamas, kad jos bergždžios. Nesismulkinsiu. Dusti, smukti žemyn, vėl iškilti, dusti, spėti, neigti, teigti, neigti. Puiku. Skiriuosi su savimi ne itin noriai. Tebūnie.

Laukiau aušros. Ką veikdamas? Nežinau. Tai, ką ir privalėjau veikti. Stebėjau lango stiklą. Daviau valią savo skausmams ir savo negalei. Ir galiausiai akimirką man pasirodė, kad tuoj sulauksiu svečio!

Vasaros atostogos ėjo į pabaigą. Artėjo lemiamas metas, kai į Sapo sudėtos viltys turėjo arba pasiteisinti, arba sužlugti. Jis jau idealiai paruoštas, – pareiškė ponas Saposkatas. O jo žmona, kurios pamaldumas krizių metu įkaisdavo, meldėsi, kad sūnui pasisektų. Atsiklaupusi vakarais vienmarškinė ji liete liedavo maldavimus, bet tyliai, nes vyras nebūtų jai pritaręs: Kad tik jis išlaikytų! Kad tik jis išlaikytų! Nors ir be pagyrimo!

Įveikus šitą pirmą didįjį išbandymą, atsirastų kitų, kasmet, keliskart per metus, penketą ar šešetą metų iš eilės. Bet Saposkatams atrodė, kad anie būtų ne tokie baisūs kaip šis pirmasis, kuris suteiktų arba atimtų jiems teisę pasakyti: Jis studijuoja mediciną, jis studijuoja teisę. Nes jiems atrodė vargiai tikėtina, kad daugmaž normalus jaunuolis, tegu ir nepasižymintis protu, kartą jau leistas studijuoti tas profesijas, anksčiau ar vėliau negaus diplomo, leidžiančio jam praktikuoti jas. Juk jie turėjo reikalų su gydytojais ir advokatais, kaip ir beveik visi žmonės.

Kartą ponas Saposkatas pardavė pats sau automatinį plunksnakotį, su nuolaida. „Strazdo“ firmos. Padovanosiu jam egzamino rytą, – pasakė. Nukėlė pailgą kartono dangtelį ir parodė tą plunksnakotį žmonai. Neliesk jo, – sudraudė, kai žmona norėjo jį paimti. Plunksnakotis gulėjo ant instrukcijos, jos kraštai, užsilenkę, kone jungės viršuj. Ponas Saposkatas praskyrė juos ir prikišo dėželę žmonai prie akių. Bet ji, užuot žiūrėjusi į plunks-

nakotį, įdūrė akis į vyrą. Šis pasakė plunksnakočio kainą. Gal būtų geriau, – patarė ji, – jei paduotum jį išvakarėse, kad jis apsiprastų. Tu teisi, – sutiko ponas Saposkatas, – nepagalvojau apie tai. O gal net prieš dvi dienas, – pasitaisė žmona, – kad turėtum laiko pakeisti, jei tas plunksnakotis jam netiks. Dangtelį puošė strazdas, plačiai pražiotas geltonas jo snapas rodė, kad jis gieda. Ponas Saposkatas vėl uždėjo dangtelį, įgudusiais pirštais suvyniojo dėželę į šilkinį popierių ir ant viršaus užtraukė ploną gumelę. Atrodė nepatenkintas. Tai pusėtinas plunksnakotis, – patikslino, – jis tikrai jam tiks.

Pokalbis buvo atnaujintas kitą dieną. Ponas Saposkatas pasakė: O ką, jei mes jam tik paskolinsim tą plunksnakotį ir pasakysim, kad jis galės jį pasilikti, jei išlaikys egzaminą? Tuomet reikia padaryti tai iškart, – patikslino ponia Saposkat, – kitaip viskas bus beprasmiška. Tam ponas Saposkatas kiek patylėjęs paprieštaravo vieną kartą, paskui, po antros pauzės, antrą. Pirmiausia jis pareiškė, kad sūnus, gavęs plunksnakotį tuoj pat, suspės jį sulaužyti arba pamesti dar prieš egzaminą raštu. Paskui – kad sūnus, gavęs plunksnakotį tuoj pat ir, tarkim, nesulaužęs jo ir nepametęs, spės tąip prie jo priprasti, taip perprasti jo trūkumus, lygindamas jį su turtingesnių draugų plunksnakočiais, kad jį turėdamas nebejaus jokio džiaugsmo. Nežinojau, kad tai menkavertis daiktas, – pasakė ponia Saposkat. Ponas Saposkatas uždėjo ranką ant staltiesės ir ilgai sėdėjo, nudelbęs į ją akis. Paskui sulankstė savo servetėlę, atsistojo ir išėjo iš kambario. Sugrįžk ir baik valgyti! – sušuko žmona. Likusi viena ji klausėsi jo žingsnių ant tako, tolstančių, artėjančių, tolstančių, artėjančių.

Kartą Sapo atvyko pas Luji truputį vėliau nei paprastai. Bet ar mes žinome, kurią valandą jis paprastai atvykdavo? Šešėliai tįso, darėsi vis lėkštesni. Sapo nustebo tolumoje, tarp geltonų ražienų, išvydęs stambią raudonai baltą tėvo Luji galvą. Jo kūnas tūnojo gilioje duobėje, kurią jis iškasė naktį pastipusiam savo mului. Edmonas išėjo iš namų, šluostydamasis lūpas, ir nužingsniavo prie tėvo. Tuomet tasai išlipo iš duobės ir į ją nusileido sūnus. Priėjęs arčiau Sapo išvydo juodą mulo gaišeną. Tada jam viskas tapo aišku. Mulas tysojo ant šono, ir tai buvo normalu. Priekinės jo kojos buvo ištiestos ir sustingusios, užpakalinės pakištos po pilvu. Atvėpę žandikauliai, iškreiptos lūpos, didžiuliai dantys, išsprogusios akys teikė išraiškingumo negyvam jo snukiui. Edmonas padavė tėvui kirtiklį, semtuvą ir kastuvą ir išlipo iš duobės. Paėmę vienas už priekinių kojų, kitas už užpakalinių, jie nuvilko mulą iki duobės ir įmetė į ją aukštielninką. Priekinės kojos, nukreiptos į dangų, šiek tiek kyšojo iš duobės. Tėvas Luji jas sulenkė daužydamas kastuvu. Paskui padavė kastuvą sūnui ir patraukė namo. Edmonas puolė užkasinėti duobę. Sapo žiūrėjo, kaip jis tai daro. Jį užliejo didžiulė ramybė. Didžiulė ramybė – per stipriai pasakyta. Jis jautėsi geriau. Juk gyvenimo pabaiga visada suteikia žvalumo. Edmonas liovėsi plušęs, atsirėmė į kastuvą ir pukšnodamas nusišypsojo. Tarp jo iltinių dantų žiojėjo dideli rausvi tarpai. Storulis Luji sėdėjo prie lango ir nenuleido akių nuo sūnaus. Rūkė cigaretę su kandikliu ir gėrė baltąją. Sapo atsisėdo priešais, padėjo ant stalo vieną ranką, nuleido ant jos kaktą, lyg būtų vienas. Tarp kaktos ir rankos įkišo kitą ranką ir sustingo. Luji ėmė kalbėti. Rodės, buvo geros nuotaikos. Anot jo, mulas nugaišo nuo senatvės. Tądien, kai jis jį nusipirko, prieš dvejus metus,

mulą kaip tik vedė į skerdyklą. Tad skųstis nėra dėl ko, jis atidirbo už sumokėtus pinigus. Sudarius sandėrį, Luji buvo įspėtas, kad mulas gali kristi negyvas ties pirma vaga. Tačiau storulis Luji apie mulus išmanė. Svarbu mulo akys, visa kita – niekai. Taigi jis pažvelgė tam mului tiesiai į akis prie skerdyklos vartų ir pamatė, kad šis dar gali tarnauti. O mulas atsakė į jo žvilgsnį jau skerdyklos kieme. Luji pasakojant tą istoriją, skerdykla darėsi vis reikšmingesnė. Toji prekybos sandėrio sudarymo vieta tolydžio slinko nuo kelio skerdyklos vartų link, o nuo jų – kieman. Dar kiek, ir jis jau, regis, būtų ištraukęs mulą iš po skerdiko peilio. Jis lyg maldavo, kad jį paimčiau, – pasakojo Luji. Buvo visas žaizdotas, bet nevalia leistis atbaidomam mulų senatvės žaizdų. Svarbu jų akys. Jam buvę pasakyta: Jis jau šiandien sukorė dešimt mylių, jis nustips nepasiekęs tavo namų. Tikėjausi išpešti iš jo pusmetį, o išpešiau dvejus metus. Kalbėdamas Luji nenuleido akių nuo sūnaus. Tai jiedu ir sėdėjo vienas priešais kitą prietemoje, vienas kalbėjo, kitas klausėsi, nutolę, vienas nuo to, ką sakė, kitas nuo to, ką girdėjo, ir vienas nuo kito. Žemės krūva mažėjo. Apšviesta menkos įkypai krentančios šviesos žemė žvilgėjo keistais atspindžiais, tarpais blyksteldavo tarsi švytėtų iš vidaus toje sūdrėjančioje prietemoje. Edmonas dažnai nustodavo mojavęs kastuvu, atsiremdavo į jį ir dairydavosi aplinkui. Skerdykloje, tik skerdykloje aš perku savo gyvulius, – ištarė Luji. Ir pridūrė: Tik pažiūrėk į tą dykūną. Tada išėjo lauk ir ėmės darbo greta sūnaus. Kurį laiką jiedu plušo drauge, nekreipdami vienas į kitą dėmesio, paskui sūnus išleido iš rankų kastuvą, nusisuko ir lėtai nužingsniavo, taip pat tolygiai ir sklandžiai, be jokio postūmio pereidamas nuo darbo prie poilsio, tarsi jis būtų vienintelė įmanoma darbo tąsa.

Mulo jau nebebuvo matyti. Žemės paviršius, kurį jis trypė visą gyvenimą, neberegės jo, besiplūkiančio priešais arklą, priešais karutį. O netrukus storulis Luji jau galės arti tą žemę, po kuria jis guli, kitu mulu ar senu arkliu, ar senu jaučiu, kurį bus nusipirkęs skerdykloje, dar vadinamoje kailių dirtuve, ir noragas neišvers to pūvančio kūno ir neatšips į jo dengiamus stambius kaulus. Nes jis žinojo, kad pakišti po žeme lavonai, priešingai nei reikia tikėtis, linkę išlįsti į paviršių. Tuo jie panašūs į skenduolius. Ir jis turėjo tai galvoje, kasdamas tą beveik šešių pėdų gylio duobę. Edmonas tylomis prasilenkė su motina. Ji grįžo iš kaimynės, ten buvo nuėjusi pasiskolinti pusės svaro lęšių vakarienei. Jos mintys sukosi apie tą gražų svertuvą, kuriuo buvo pasverti lęšiai, ir ji vis klausė savęs, ar jis teisingai buvo nustatytas. Pro vyrą ji irgi praėjo paskubomis, nežvilgtelėjusi, o jo laikysena irgi nerodė, kad jis būtų ją pastebėjęs. Ji uždegė lempą ant židinio atbrailos, ten ši visada stovėdavo, greta žadintuvo, prie kurio ant vinies kabojo nukryžiuotasis. Tie trys daiktai buvo susigrūdę vienas prie kito vidury židinio atbrailos, šiaip jau ji būdavo tuščia. Žadintuvas, mažiausias iš trijų, turėjo likti vidury, o lempai susikeist su nukryžiuotuoju trukdė vinis, ant kurios šis kabojo. Ponia Luji stovėjo atsirėmusi kakta ir delnais į sieną, laukdama, kada ateis laikas uždegti dagtį. Galiausiai uždegė jį ir vėl uždėjo geltoną gaubtą, jo vaizdą bjaurojo didžiulė įtrūka. Pamačiusi Sapo, akimirką pamanė, kad tai josios duktė. Paskui jos mintys nupleveno prie nesančiosios. Ji pastatė lempą ant stalo, ir visas išorinis pasaulis išnyko. Atsisėdo, išbėrė lęšius ant stalo ir ėmė juos perrinkinėti. Tad netrukus ant stalo susikaupė dvi krūvos, viena didžiulė, tolydžio mąžtanti, kita maža, tolydžio didėjanti. Bet staiga ji sumaišė jas abi

tūžmingu mostu, taip per dalį sekundės sužlugdydama dviejų ar trijų minučių darbą. Paskui nuėjo ir grįžo su puodu. Jie nenumirs dėl to, – pasakė ir delno kraštu sustūmė lęšius prie stalo krašto, paskui į puodą, taip, tarsi svarbiausia būtų nenumirti. Bet tai padarė taip negrabiai ir taip skubėdama, kad dauguma lęšių nubyrėjo pro puodo šalį ant grindų. Paskui ji paėmė lempą ir išėjo, matyt, parsinešti malkų ar lašinių gabalo. Virtuvėje įsivyravus tamsai, lauke pamažėle darėsi šviesiau, ir priglaudęs akis prie lango stiklo Sapo galiausiai išskyrė vieną kitą daiktą, tarp jų ir tamsų tapnojančio storulio Luji pavidalą. Kad galima sustoti nuobodaus ir abejotinai naudingo darbo vidury, Sapo suprato puikiai. Juk didžiuma darbų yra būtent tokie, kad ir ką sakytum, ir juos baigti gali tik jų atsisakydamas. Ponia Luji galėjo perrinkinėti savo lęšius iki aušros nepasiekusi tikslo – išvalyti iš jų visas priemaišas. Bet juk galiausiai ji būtų liovusis tai dariusi sakydama: Padariau tai, ką galėjau. Nors ir nebūtų padariusi to, ką galėjo padaryti. Tačiau ateina metas, kai liaujiesi tai daręs, nes taip išmintingiausia, bet juk nenusimeni taip smarkiai, kad sunaikintum viską, ką esi padaręs. O jei jos tikslas perrenkant lęšius buvo anaiptol ne išrinkti visa, kas buvo ne lęšiai, o tiktai didžiumą? Kas tada? Nežinau. Juk esama ir kitų darbų, kitų dienų, apie kuriuos gali pasakyti per daug neapsirikęs: Jau baigiau. Nors man jie nežinomi. Ji grįžo, iškėlusi lempą ir ją laikydama tolėliau nuo savęs, kad jos šviesa neakintų. Kita ranka laikė už užpakalinių kojų baltą triušį. Jėi mulas buvo juodas, tai triušis – baltas. Jis buvo jau nebegyvas, jo jau nebuvo. Esama triušių, kurie nugaišta dar prieš nudobti, vien iš baimės. Jie suspėja tai padaryti, kol juos ištraukia iš narvelio, dažniausiai už ausų, ir paguldo taip, kad būtų patogu sukirsti

per sprandą ar per kaklą. Ir dažniausiai tas smūgis sukertamas jau lavonui to nė nežinant. Juk ką tik matei tą triušį gyvą už pinučių tarp šviežių lapų. Ir pasveikini save, kad tau pavyko iš pirmo karto, nes nemėgsti versti be reikalo kentėti, o iš tikrųjų vargai visai be reikalo. Tai ypač dažnai nutinka naktį: naktį baimė būna didesnė. Kita vertus, vištų gyvenime kur kas daugiau užsispyrimo, gali išvysti net tokių, kurios, jau be galvos, prieš susmukdamos dar šokteli kelis kartus. Karveliai irgi ne tokie nervingi ir kartais net truputį pasipriešina prieš užtrokšdami. Ponia Luji sunkiai alsavo. Bjaurybė! – sušuko ji. Tačiau Sapo jau buvo toli ir braukė ranka per aukštas banguojančias pievos žoles. Netrukus, pamasinti gardaus kvapo, Luji, paskui ir jo sūnus, įsmuko į virtuvę. Susėdę už stalo vienas priešais kitą, nežiūrėdami vienas į kitą, jie laukė. Bet moteris, motina, nuėjo prie durų ir pašaukė dukrą. Liza! – šaukė ji iš visos galios, daug kartų. Paskui sugrįžo prie viryklės. Ji išvydo, kad mėnulis jau patekėjo. Kiek patylėjęs Luji pareiškė: Rytoj aš skersiu Pilkiukę. Aišku, jis tai pasakė kitais žodžiais, tačiau prasmė buvo tokia. Bet nei žmona, nei sūnus negalėjo jam pritarti, pirmoji todėl, kad veikiau sutiktų netekti Juodukės, antrasis todėl, kad manė, jog žudyti tokius jaunus ožiukus, ar vieną, ar kitą, jam vis vien, buvo dar per anksti. Bet storulis Luji liepė jiems užsičiaupti ir nuėjo kampan ieškoti dėžės, į kurią buvo sudėti jo peiliai. Jų buvo trys, tereikėjo nuvalyti nuo jų taukus ir pabrūžuoti bent kiek vieną į kitą. Ponia Luji sugrįžo prie durų, pasiklausė, pašaukė. Tolumoje jai atsakė banda. Ji ateina, – pareiškė ponia Luji. Tačiau praėjo dar daug laiko, kol duktė pasirodė. Pavalgęs Edmonas nuėjo atsigulti, kad galėtų ramiai pasimasturbuoti iki ateinant seseriai – ji dalijosi su juo

tuo pačiu kambariu. Negalėtum pasakyti, kad jis varžydavosi, kai sesuo būdavo šalia. Ji irgi nesivaržydavo, kai brolis būdavo šalia. Gyvenant taip ankštai, kai kurių subtilumų reikėjo atsisakyti. Taigi Edmonas pasišalino be jokios ypatingos priežasties. Jis mielai miegotų su seserim, tėvas irgi, tai yra tėvas irgi mielai miegotų su dukra, tas laikas, kai jis būtų mielai miegojęs su seserim, buvo seniai praėjęs. Tačiau kažkas juos stabdė. Be to, atrodė, kad ji to netroško. Tačiau ji buvo dar jauna. Taigi kraujomaiša sklandė ore. Ponia Luji, vienintelė šeimoje nebenorinti miegoti su niekuo, abejingai stebėjo ją artėjant. Ji išėjo laukan. Palikęs vienas su dukra, storulis Luji apžiūrinėjo ją. Ji sėdėjo priešais viryklę nusiminusi. Jis liepė jai pavalgyti, ir ji pradėjo valgyti tai, kas iš triušio liko, šaukštu tiesiog iš puodo. Tačiau sunku ilgai žiūrėti į savo artimą ir nenukreipti žvilgsnio, net jei to nori, ir storulis Luji staiga išvydo dukrą kitoje vietoje, veikiant kažin ką kita, o ne kilnojant šaukštą nuo puodo prie burnos ir leidžiant nuo burnos prie puodo. Ir vis dėlto jis galėjo prisiekti, kad nenuleido nuo jos akių. Jis pasakė: Rytoj mes skersime Pilkiukę, galėsi ją palaikyti, jei norėsi. Tačiau regėdamas, kad ji vis tokia pat liūdna, o jos skruostai drėgni nuo ašarų, nužingsniavo prie jos.

Kokia nuobodybė. O kas, jeigu aš pereičiau prie akmens? Ne, būtų tas pats. Luji šeima, Luji šeima, kuo čia dėta Luji šeima? Niekuo. Bet kol aš terliojuosi su jais, visa kita pradingsta. Kiekgi mano planai pasistūmė į priekį, juk aš ką tik turėjau planų. Gal aš turiu jų dar dešimčiai metų? Aš vis dėlto dar šiek tiek patęsiu, galvodamas apie ką kitą, negaliu mindži-

kuoti vienoje vietoje. Protu nuklydęs, girdėsiu save iš toli, kalbantį apie Luji šeimą, apie save, protui klaidžiojant, toli nuo čia, tarp jo griuvėsių.

Ir štai virtuvėje liko tik ponia Luji. Ji atsisėdo prie lango ir užsuko lempos dagtį, visada taip darydavo prieš užpūsdama lempą, nes nemėgdavo gesinti jos karštos. Kai jai atrodė, kad stiklas ir gaubtas jau pakankamai atvėso, atsistojo ir pūstelėjo vidun. Prieš vėl atsisėsdama truputį pastovėjo, neryžtinga, rankomis remdamasi į stalą. Jos dienos triūsui pasibaigus, ėmė ryškėti kiti darbai, jos viduje, to kvailai atkaklaus, nenuilstamų skausmų kupino gyvenimo darbai. Stovėdama, žingsniuodama pirmyn ir atgal ji juos ištverdavo lengviau, negu gulėdama. Nugrimzdusi į tas beribio nuovargio gelmes, ji nesiliovė skausmingai troškusi naktį dienos, dieną – nakties, o dieną ir naktį, kupina baimės, – tos šviesos, apie kurią žmonės jai visados kalbėdavo, esą ji nesugebėsianti jos perprasti, nes tai nėra šviesa tikrąja šio žodžio prasme. Ne ta, kurią ji puikiai perprato, nes buvo su ja susigyvenusi, kurios dažnai virtuvėj laukdavo sugrįžtant, ypač vasarą, kai snūduriuodavo kėdėje atsitiesusi arba nulinkusi prie stalo, ilsėdamasi gan prastai, tačiau geriau, nei lovoje. Dažnai ji atsikeldavo, pavaikštinėdavo po kambarį arba išėjusi oran apsukdavo ratą aplink jų seną lūšną. Ji šitaip jautėsi tik penkeri ar šešeri metai. Sergu moteriška liga, – sakydavo sau, nedrįsdama tuo patikėti visiškai. Virtuvėje, persismelkusioje dienos vargų, naktis atrodė ne tokia juoda, diena atrodė ne tokia negyva. Sunkiomis valandėlėmis, kai jai reikėdavo padrąsinimo, ji pirštais įsikibdavo į seną stalą, aplink kurį netrukus

išvys susėdusius saviškius, laukiančius jos patiekiant valgį, tada pajusdavo, kad aplink ją – pasirengę tarnauti jai kasdieniai įrankiai ir rykai. Ji nužengė prie durų, atvėrė jas ir pažvelgė laukan. Mėnulis buvo jau pradingęs, bet žvaigždės žėrėjo ryškiai. Ji ilgai nenuleido nuo jų akių. Tas reginys ne kartą buvo ją paguodęs. Nužingsniavo prie šulinio ir sugriebė grandinę. Kibiras buvo šulinio dugne, suktuvas užrakintas. Tokios tokelės. Pirštai slydo vingiuotais žiedais. Beformiai, ištirpstantys vienas kitame klausimai vangiai grūdosi jos galvoje. Kai kurie, regis, buvo susiję su dukra, tuo menkesniu jos rūpesčiu. O ši, negalėdama užmigti, jau kuris laikas gulėjo pastačiusi ausis. Žinodama, kad motina nemiega, ji buvo jau besikelianti ir beeinanti pas ją. Bet tiktai kitą dieną ar trečią ryžosi pasakyti motinai tai, ką jai pasakė Sapo, o būtent, kad jis išeina suvisai. Tada, kaip būna kam nors numirus, tegu ir nereikšmingam, jie sukaupė krūvon prisiminimus, kuriuos jis jiems paliko, padėdami vieni kitiems ir stengdamies sutarti. Bet mums visiems pažįstama toji menka liepsna, jos virpčiojimai įsisiautėjusioje tamsoje. O sutarimas randasi tiktai vėliau, drauge su užmarštim.

Mirtina nuobodybė. Kartą pasinaudojau vieno izraelito patarimu dėl valdymo mintimis. Matyt, tai buvo tais laikais, kai vis dar ieškojau žmogaus, kuriuo galėčiau pasitikėti ir kuris irgi galėtų pasitikėti manimi. Sekdamas tuo patarimu išplėsdavau akis, kad pašnekovas galėtų grožėtis mano giliu žvilgsniu ir atspindžiais, kuriuos jame sukeldavo visa tai, kas likdavo nutylėta. Mudviejų veidai taip suartėdavo, kad savuoju jausdavau karšto jo kvėpavimo gūsius ir seilių purslus, o ir jis, be abejonės, jausdavo tai savuoju. Vis dar regiu, kaip jis pagaliau nurimsta

juoko priepuoliui pasibaigus, šluostosi akis ir burną, o aš, nudelbęs akis žemėn, liūdnai žiūriu į balutę prie kojų – tai nutekėjęs mano kelnėmis šlapimas. Dabar, kai jis man nebereikalingas, pasakysiu jo pavardę. Džeksonas. Apgailestavau, kad jis neturėjo katino, šuniuko, o juolab seno šuns. Bet jis iš nebylių draugų turėjo tik papūgą, pilkai raudoną, kurią išmokė kartoti: *Nihil in intellectu,* ir t. t.* Šiuos tris pirmuosius žodžius paukštis ištardavo raiškiai, tačiau garsiosios klauzulės jam buvo jau per daug ir toliau girdėdavai tik klyksmus. O kai susierzinęs Džeksonas įnirtingai stengdavosi priversti papūgą vėl pakartoti sentenciją, Poli supykdavo taip, kad net įrausdavo ir susigūždavo narvo kampe. Tas narvas buvo labai gražus, su visais patogumais: su kartimis, sūpuoklėmis, padėklais lesalui, geldelėmis vandeniui, laipteliais ir gausybe sepijų kaulų. Ten buvo net per daug daiktų, man ten būtų buvę per ankšta. Džeksonas mane vadino merinosu, nežinau kodėl, tikriausiai dėl tos prancūziškos patarlės**. O aš negalėjau atsikratyti minties, kad klaidžiojančios bandos įvaizdis jam tinka kur kas labiau nei man. Nors iš teisybės mano mintyse visada buvo tik vėjas, kurio man niekas neseikėjo. Mano ryšiai su Džeksonu buvo trumpalaikiai. Būčiau ištvėręs jį kaip draugą, bet visa bėda, kad jis bjaurėjosi manimi, lygiai kaip Džonsonas, Vilsonas, Nikolsonas ir Vatsonas, visi tie kiaulės. Vėliau kurį laiką mėginau susiieškoti artimą sielą tarp žemesniųjų rasių atstovų: raudonodžių, geltonodžių, šokoladodžių ir pan. Ir jeigu sergantieji maru būtų

* *Nihil in intellectu quod prius non fuerit in sensu* – intelekte nėra nieko, ko prieš tai nėra buvę juslėse *(lot.)*. (Čia ir toliau vertėjos past.)

** T. y. *Laisser pisser le mérinos* – leisti merinosui nusišlapinti (palaukti, neskubinti dalykų).

buvę lengviau prieinami, aš būčiau įsitrynęs ir tarp jų: pašaudęs akimis ir prisigretinęs pasivaipęs ir pasikraipęs bei spūstelėjęs proto galias, su virpančia širdimi. Su silpnapročiais irgi nesusidėjau tik per plauką. Viskas taip ėjosi, matyt, anksčiau, tačiau kur kas svarbiau, kaip viskas klostosi dabar. Kai buvau jaunas, į senius žiūrėjau su nuostaba ir pagarbiu siaubu. O dabar mane stulbina klykiantys kūdikiai. Šiaip ar taip tie namai jų pilni. *Suave mari magno**, ypač jūrų vilkui. Kokia nuobodybė. O aš maniau, kad viską taip puikiai sugalvojau. Jei mano kūnas manęs klausytų, iššokčiau pro langą. Bet gal man tokios mintys lenda į galvą todėl, kad esu paliegęs. Viskas sukibę draugėn, aš surakintas. Visa bėda, kad nežinau, kelintame aš aukšte, gal tiktai pusaukštyje. Durų trenksmai, žingsniai ant laiptų, gatvės triukšmai man nieko nepáryškino tuo požiūriu. Žinau tik, kad gyvųjų esama ir virš manęs, ir po manim. Taigi nesu rūsyje. Beje, kartais išvystu dangų ir pro savo langą – kitus langus, berods, esančius priešais. Bet šitai nieko neįrodo. Aš ir nenoriu nieko įrodyti. Tiesiog taip kalbu. O gal aš vis dėlto esu savotiškam rūsy, o ta erdvė, kurią manau esant gatve, tėra didžiulis griovys, į kurį išeina kiti rūsiai. O tie triukšmai, atsklindantys iš apačios, tie kopiantys manęs link žingsniai? Gal esama dar ir kitų rūsių, gilesnių nei manasis, kodėl gi ne? Tada ir vėl iškyla tas pats klausimas – kelintame gi aš aukšte, aš nieko nelaimiu, įsivaizduodamas esąs rūsyje, jeigu jų esama kelių, išsidėsčiusių vienas ant kito. Bet tie garsai, tie kopiantys manęs link žingsniai, kuriuos sakausi girdįs, ar jų iš tikro esama? Po teisybei aš neturiu jokių įrodymų tai teigti. Tad iki išvados, kad esu linkęs

* Malonu prie audrotos jūros – Lukrecijus, *Apie daiktų prigimtį*, 2, 1.

į grynų gryniausias haliucinacijas – tik vienas žingsnis, kurio nedrįstu žengti. Aš iš tikrųjų tikiu, kad šiuose namuose yra žmonių, kurie išeina, ateina ir kalbasi. Lygiai kaip ir daugybė gražių kūdikių, ypač neseniai atsiradusių, kuriuos tėvai nuolat kilnoja iš vienos vietos į kitą, – kad jie neįsipratintų būti nejudrūs, – nujausdami tą dieną, kai jiems reikės judėti niekieno nepadedamiems. Tačiau gerai pasvarsčius, aš vis dėlto nesugebėčiau pasakyti, kur jie yra iš tikro mano atžvilgiu. Juk galiausiai nieko nėra panašiau į kopiančius žingsnius už besileidžiančius žingsnius ar netgi žingsnius į priekį ir atgal tame pačiame lygyje, turiu omeny tam, kuris ne tik nežino, kur esąs, vadinasi, ir kokių garsų gali tikėtis, bet dar yra ir pusiau kurčias pusę to laiko. Aišku, čia esama dar ir kitokios galimybės, kurią aš suvokiu, kad ir kokia liūdna ji būtų, – jog esu miręs, o aplink viskas vyksta kaip vykę. Gal aš pasimiriau miške, ar net anksčiau. Tuomet visas tas vargas, kurį vargstu jau kuris laikas, nelabai prisimindamas kokiu tikslu, išskyrus faktą, kad tai kažkaip susiję su jausmu, jog visa truks nebeilgai, visas tas vargas yra visiškai beprasmiškas. Bet sveikas protas sako man, kad aš dar ne visai lioviausi dūsāvęs. Ir, kad paremtų šį požiūrį, jis pasitelkia įvairiausias aplinkybes, susijusias, pavyzdžiui, su ta menka mano mantos krūvele, su mano mitybos ir šalinimo sistema, su sutuoktinių pora kitapus gatvės, su besikeičiančiu dangum ir pan. Kai iš tikrųjų, ko gero, čia tėra mano kirminai. Imkim, kad ir tą šviesą, įsigalėjusią šitoj lindynėj. Ji keista, tai mažiausia, iš tikrųjų mažiausia, ką gali apie ją pasakyti. Tarkim, čia esama savotiškos nakties ir dienos, labai dažnai net stoja visiška tamsa, bet visa šitai vyksta ne visad taip, kaip, regis, aš buvau įpratęs, prieš atsidurdamas čionai. Pavyzdžiui, pasitelkim pavyzdį, nie-

ko nėra aiškiau kaip pavyzdys, kartą, apgaubtas visiškos tamsos, aš truputėlį nekantraudamas laukiau aušros, nes man reikėjo šviesos atlikti šiokiems tokiems darbams, kuriuos sunku atlikti tamsoje. Ir iš tikrųjų pamažėle šviesa sugrįžo, ir aš galėjau užkabint lazda man reikalingus daiktus. Tačiau toji šviesa netrukus pasirodė besanti vakaro šviesa, o ne ryto. Ir saulė, užuot vis kilusi aukštyn į dangų, kaip aš tikėjausi, pradėjo leistis, ir mane vėl negailestingai užklupo naktis, nors aš ką tik buvau savaip pasveikinęs jos pabaigą. O dabar – atvirkščiai, turiu omeny dieną, besibaigiančią aušros sutemose, turiu prisipažinti, jog nesu niekad to patyręs, ir šitai mane liūdina, turiu omeny tai, kad negaliu ryžtis pareikšti, jog patyriau ir tai. Ir vis dėlto kaip dažnai šaukdavausi nakties, iš visų varganų savo jėgų, nuo pat ankstyvo ryto, lygiai taip pat dažnai, kaip šaukdavausi ryto nuo pat ankstyvo vakaro. Bet prieš palikdamas šią temą ir pereidamas prie kitos, atvirai prisipažinsiu, kad mano būste niekada nebūna šviesu, niekada nebūna tikrai šviesu. Toji šviesa yra lauke, visas oras nuo jos kibirkščiuoja, priešais esančios sienos granitas žvilga visu savo žėručiu, toji šviesa tvyro prieš mano langą, tačiau vidun neprasiskverbia, taigi čia viskas skendi nepasakyčiau kad šešėlyje ir net ne pusšešėlyje, o savotiškame švininiame šešėlio nemetančiame švytėjime, tad man sunku suprasti, iš kurios pusės jis ateina, nes jis ateina iš visų pusių sykiu ir vienodo intensyvumo. Ir esu įsitikinęs, kad, pavyzdžiui, po mano lova šiuo metu yra taip pat šviesu kaip, pavyzdžiui, ties lubomis, nors tai ir ne kažin ką tepasako, bet aš ir nenoriu pasakyti nieko daugiau. O ką gi čia dar pasakysi, išskyrus tai, kad čia iš tikro nėra spalvos, nebent tik tiek, kiek tas pilkšvas švytėjimas yra spalva. Taip, sutinku, ko gero, čia būtų

galima kalbėti apie pilkumą, ir tuomet mano būste sąveika arba konfliktas rastųsi tarp to pilkumo ir juodumo, kurį jis uždengia daugiau arba mažiau, norėjau pasakyti, nelygu dienos metas, bet, regis, tai ne visada susiję su dienos metu. Aš ir pats esu pilkas, kartais man net atrodo, kad skleidžiu pilkumą lygiai taip, kaip, tarkim, mano paklodės. Netgi mano naktis nėra dangaus naktis. Savaime aišku, juoda – visur juoda. Tuomet kodėl mano nedidelės erdvės niekada neaplanko šviesuliai, kuriuos kartais išvystu žibant tolumoje, o mėnulis, kur Kainas pluša po savo nešuliu, niekada neapšviečia mano veido? Trumpai tariant, regis, yra toji lauko šviesa, šviesa žmonių, kurie žino, kad saulė pateka tokią valandą, o anokią vėl nusileidžia už horizonto, kurie tuo pasikliauja, kurie žino, kad visad reikia numatyti debesis, nors jie galiausiai visad išsisklaido, anksčiau arba vėliau, ir manoji šviesa. Bet ir manoji turi savo kaitą, nenoriu to paneigti, savo sutemas ir aušras, tik šitai teigiu aš, nes, regis, irgi gyvenau, nuo šito niekur nepabėgsi. O kai gerai apžiūriu lubas ir sienas, matau, kad nėra jokios galimybės čia įvesti šviesą, dirbtinę šviesą, kaip, tarkim, tai padarė žmonės priešais. Todėl reikėtų, kad kas nors man duotų lempą, deglą, na, ką nors tokio, tačiau aš nežinau, ar šitas oras linkęs degti. Įsidėmėti: turiu pasiieškoti savo daiktuose, savo mantoj degtuko ir pažiūrėti, ar jis degs. Ir garsai – šauksmai, žingsniai, durų trenksmai, šnabždesiai liaujasi ištisomis dienomis, jų dienomis. Tuomet stoja tyla, apie kurią, žinodamas tai, ką žinau, pasitenkinsiu pasakęs, kad ji neturi nieko, na, kaip čia pavadinus, gal nieko neigiamo. Ir pamažėle mano maža erdvė vėl ima zvimbti. Jūs pasakysit, kad tai vyksta mano galvoje, ir man iš tikro dažnai atrodo, kad aš esu kažkokioje galvoje, kad tos aštuonios, ne, tos šešios

pertvaros yra iš storo kaulo, tačiau daryti iš to išvadą, kad tai mano galva, ne, niekados. Kažkoks oras ten cirkuliuoja, tikriausiai jau esu tai sakęs, ir, kai viskas nutyla, girdžiu, kaip jis atsitrenkia į pertvaras, o jos jį atmuša. Tuomet kažkur pačiame viduryje susitelkia ir išsilieja kitos bangos, prasideda kiti puolimai, iš kur ir kyla, be jokios abejonės, tas silpnas oro gožos garsas, – mano tyla. O gal tai tvenkiasi audra, tokia kaip žemės atmosferoje, ir ji nustelbia vaikų, besivaduojančių mirtim, įsimylėjėlių riksmus, kuriuos manau nuščiuvus iš naivumo, o iš tikrųjų jie nenuščiūva niekada. Teigti, kad yra būtent taip, nelengva. Ar kaukolėje tvyro tuštuma? Dar ko! O jeigu užsimerkiu, užsimerkiu tikrai, taip, kaip kiti nesugeba, o aš gebu, nes mano negalė turi ribas, mano lova kartais pakyla ir plaukia oru, verpetų svaidoma tarsi šiaudelis, o aš – joje. Laimė, čia dėti ne akių vokai, tai sielą, taip sakant, reikia apakinti, tą bergždžiai neigiamą, įžvalgią, budrią, neramią sielą, besisukiojančią savo narve tarsi žibinte naktį be uostų ir laivų, be dingsties ir supratimo. Ak, žinoma, aš turiu savo mažyčių pramogų ir jos

Kokia nesėkmė, pieštukas, matyt, išslydo man iš rankų, nes aptikau jį ką tik paplušėjęs su pertrūkiais keturiasdešimt aštuonias valandas (žr. kažkur aukščiau). Mano lazdai stinga tokio judraus straubliuko, kokį turi naktiniai tapyrai. Apskritai reikėtų dažniau pamesti tą pieštuką, nepakenktų, ko gero, nuo to man būtų tik geriau, būčiau linksmesnis, viskas eitųs linksmiau. Ką tik praleidau dvi nepamirštamas dienas, apie kurias mes nieko niekados nesužinosime, jau per vėlu, ar per anksti, nebežinau, išskyrus tai, kad jos man davė galimybę viską išspręsti ir

viską baigti, noriu pasakyti viską, kas siejasi su Malonu (dabar aš vadinuosi būtent taip) ir tuo kitu žmogum, nes visa kita – ne mano reikalas. Tai buvo, nors apsakyti tai sunku, tarsi dvi smulkaus smėlio ar dulkių, ar pelenų krūvų griūtys, aišku, jos buvo nevienodo dydžio, bet griuvo sykiu ir kiekviena vietoj savęs paliko nebūties palaimą. Tuo metu aš stengiausi atgauti savo pieštuką, priešokiais. Tai toks mažas „Veneros" firmos pieštukas, vis dar žalias, be abejonės, penkių ar šešių briaunų, nudrožtas iš abiejų galų ir toks trumputis, kad per jo vidurį vos teužtenka vietos nykščiui ir dviem gretimiems pirštams, sudėtiems kaip spaustuvas. Aš naudojuos abiem jo galais paeiliui, dažnai čiulpiu juos, man patinka čiulpti. O jiems atšipus nudraskau juos nagais: jie ilgi, geltoni, aštrūs ir lengvai lūžta, tikriausiai dėl kalcio ar fosforo trūkumo. Taip pamažėle mano pieštukas neišvengiamai trumpėja, ir kada nors ateis diena, kai liks tik toks mažytis jo galiukas, kad aš jo nebeišlaikysiu. Todėl aš spaudžiu jį vos vos, bet jo grafitas labai kietas, ir jei nespausčiau stipriai, tai nepalikčiau jokio pėdsako. Tad ir klausiu savęs: Koks gi skirtumas patvarumo požiūriu tarp kieto grafito, kurį reikia spausti, kad jis paliktų pėdsaką, ir minkšto, riebaus grafito, kuris užjuodina puslapį beveik jo nepaliesdamas. Na, žinoma, aš mėgaujuosi nekaltomis pramogomis. Keisčiausia tai, kad aš turiu kitą pieštuką, prancūzišką, ilgą, cilindrišką, vos pradėtą, regis, jis kažkur lovoje. Taigi dėl to nereiktų jaudintis. Ir vis dėlto aš jaudinuosi. Dabar, ieškodamas to pieštuko, padariau keistą atradimą. Grindys bąla. Aš sudaviau per jas kelis kartus lazda, ir jos išleido tokį sausą tuščiavidurį garsą, na, tokį netikrą. Išsigandęs apžiūrėjau įdėmiai kitus stambius paviršius, virš manęs ir aplink mane. Tuo metu smėlis vis byrėjo ir aš

kalbėjau sau: Jis dingo suvisai, aišku, turėdamas minty pieštuką. Galėjau konstatuoti, kad visi tie stambieji paviršiai, veikiau turėčiau pasakyti tarpuvietės, ir horizontalios, ir statmenos, nors iš čia jos visai neatrodo statmenos, gerokai išblyško nuo to laiko, kai paskutinį kartą jas apžiūrinėjau, nebeprisimenu kada, o tai juolab stulbinantis dalykas, nes apskritai daiktai, man regis, laikui bėgant veikiau linkę tamsėti, aišku, išskyrus dūlius palaikus ir kai kurias dar gyvo kūno dalis, kurios praranda savo prigimtinę spalvą ir iš kurių galiausiai pasišalina kraujas. Ar tai reiškia, kad mano būste dabar šviesiau, kai jau žinau, kas čionai dedasi? Ką gi, turiu prisipažint, kad ne, čia viešpatauja tokia pat pilkuma, kaip ir anksčiau, pilkuma, kuri tarpais sublyksi tikrąja šio žodžio prasme, paskui susidrumsčia ir silpsta, tirštėja, sūdrėja, jei taip jums labiau patinka, kol galiausiai paslepia viską nuo mano žvilgsnių, išskyrus langą, jis, regis, yra mano savotiška bamba, ir aš sakau sau: tądien, kai užtems ir jis, aš jau daugmaž žinosiu kame esąs. Ne, aš tiktai noriu pasakyti, kad išplėtęs akis matau tos neramios tamsos paribiuose mirgant tarytum kaulus, iki šiolei to, kiek man žinoma, nebuvo, aš net aiškiai prisimenu apmušalus ar tapetus, kurie daiktais dar laikėsi prilipę prie sienų, o ant jų vijosi rožės, žibuoklės ir kitos gėlės taip gausiai. kad man atrodė, jog niekada gyvenime nesu jų matęs tiek daug nei tokių gražių. Bet, regis, nieko iš viso to jau nebeliko, ir jeigu ant lubų gėlių nebuvo, tai ten, be jokios abejonės, buvo kitkas, gal amūrai, irgi išnykę. O kol aš vaikiausi savo pieštuką, atėjo metas, kai ant grindų nukrito ir mano beveik vaikiškas, sprendžiant pagal tam tikrus požymius, sąsiuvinis, bet aš beregint jį sučiupau, užkišęs lazdos kablį už viršelio įplyšimo ir švelniai jį pakėlęs. Ir per visą tą laiką, tokį gausų

įvykių ir kliūčių, iš mano galvos, regis, viskas slyste slydo, tuštėjo, tarsi per šliuzo uždorius, didžiuliam mano džiaugsmui, kol galiausiai jau nebeliko nieko nei iš Malono, nei iš to kito. Be to, aš kuo puikiausiai sekiau skirtingas šito išsilaisvinimo fazes ir visiškai nesistebėjau matydamas, kaip jis čia sulėtėja, čia pagreitėja, tokios aiškios man buvo priežastys, lėmusios, jog visa tai ir negalėjo vykti kitaip. Ir be to reginio, mane dar džiugino mintis, kad dabar aš žinau, ką privalau daryti, aš, visą gyvenimą žengęs apčiuopomis, kurio net nejudrumas buvo savotiškas čiuopimas, taip, aš net stovėjau čiuopomis. Ir taip, žinoma, vėl kūriausi iliuzijas, turiu galvoje, įsivaizduodamas, jog aiškiai suvokiu tuos savo absurdiškus vargus, nors ir ne tiek, kad dabar galėčiau sau priekaištauti. Nes tardamas sau: Kaip visa tai gražu ir paprasta! – pridurdavau: Viskas ir vėl panirs į tamsą. Ir vėl be perdėto liūdesio regiu mus tokius, kokie mes esame, o būtent pašalinamus smiltelė po smiltelės, kol ta pavargusi ranka ima žaisti, susemia mus ir vėl čia pat praleidžia pro pirštus svajingai, kaip sakoma. Nes to juk ir tikėjausi, sakydamas sau: Pagaliau! O dėl manęs, tai turiu pasakyti, kad man šis pojūtis labai gerai pažįstamas: kažkokia pavargusi akla ranka vangiai rausiasi mane sudarančiose dalelytėse ir leidžia jas tarp savo pirštų. O kartais, kai aplinkui viskas tyku, net pajuntu, kaip ji panyra į mane iki alkūnės, nors ir rami, sakytum mieganti. Tačiau netrukus suvirpa, nubunda, kniausiasi, kartais suspaudžia, tarsi norėdama atkeršyt sau už tai, kad negalėjo nušluoti manęs vienu mostu. Aš suprantu ją. Betgi esu pajutęs tiek daug kažin kokių keistų ir niekuo nepagrįstų dalykų, kad, ko gero, verčiau juos nutylėti. Tarkim, kokia nauda iš to, kad aš kalbėsiu apie laikotarpius, kai suskystėju ir pereinu į

purvo būseną? Ar apie tuos, kada pradingčiau adatos skylutėje, – taip sukietėju ir susitraukiu? Ne, tai geri ketinimai, bet jie visai nekeičia reikalo. Taigi kalbėjau apie savo nekaltas pramogas ir, regis, ketinau pareikšti, kad geriau būtų pasitenkinti jomis, nesileidžiant į visas tas suknistas nesąmones apie gyvenimą ir mirtį, jeigu kalbama būtent apie tai, o aš manau, kad būtent taip ir yra, nes, kiek pamenu, juk niekada nekalbėjau apie nieką kita. Bet ką visa šitai reiškia iš tikrųjų, nesugebėčiau pasakyti, dabar. Gyvenimas ir mirtis – miglotas reikalas. Matyt, turėjau kažkokią savo mintį apie tai, kai pradėjau kalbėti, kitaip nebūčiau pradėjęs, būčiau likęs ramus, ir toliau būčiau ramiai sau nuobodžiavęs iki koktumo, žaisdamas, pavyzdžiui, su kūgiais ir cilindrais, su paukščių taip mėgiamais soros grūdais ir kitokiais mogarais, laukdamas, kada kas malonės ateiti mane išmatuoti. Bet ta mintis išgriuvo man iš galvos. Tuščia jos, aš ką tik sugalvojau kitą. Galimas daiktas, ji tokia pati, juk mintys tokios panašios viena į kitą, kai su jomis susipažįsti. Gimk, štai mano dabartinė mintis, kitaip tariant, gyvenk, kol sužinosi, kas yra laisvas anglies oksidas, o tada pasakyk ačiū. Širdies gilumoje aš visad apie tai svajojau. Apie ką tik aš nesvajojau širdies gilumoje. Tiek virvių buvo įtempta – ir niekad nė viena strėlė neišlėkė. Nereikia jokios atminties. Taigi dabar aš senas embrionas, padengtas šarma, bejėgis, su mano motina jau baigta, aš ją supūdžiau, ji nebegyva, ji pagimdys mane gangrenuodama, tėtis gal irgi prisidėjo prie to šventės, aš knerkdamas išlįsiu iš angos koplyčios rūsyje, beje, neknerksiu, neverta. Šitiek istorijų prisipasakojau, įkibęs į tas suplėkusias gleives ir vis tindamas, tindamas. Kartodamas sau: Pagaliau baigta, štai ir manoji legenda. Bet ar kas nors pasikeitė, kad aš taip

įsikarščiavau? Ne, taip ir pasakykime, aš niekada negimsiu, vadinas, niekada ir nenumirsiu, taip bus geriau. Ir jei aš pasakoju apie save, paskui apie tą kitą, kuris yra mano mažylis ir kurį aš suvalgysiu, kaip suvalgiau kitus, darau tai iš meilės, kaip visuomet, po perkūnais, aš to nesitikėjau, kad užsigeisiu homunkulo, aš negaliu sustoti. O vis dėlto man atrodo, kad aš gimiau ir ilgai gyvenau, susipažinau su Džeksonu ir klaidžiojau po miestus, miškus ir dykumas, ir kad daug laiko praleidau prie jūros, plūsdamas ašaromis priešais salas ir pusiasalius, kur vakarais trumpam sušvisdavo geltoni žmonių žiburiai, o kiaurą naktį tviskėdavo didžiuliai balti ar ryškiaspalviai spindulių pluoštai, prasiskverbdavę į urvus, kuriuose aš buvau laimingas, susigūžęs uolų užuovėjoje ant smėlio, kvepiant jūržolėms ir drėgnam akmeniui, stūgaujant vėjui ir bangoms talžant mane savo puta, arba dejuodavau ant kranto ir palengva braižydavau nagais akmenėlius, ne, tik jau ne laimingas, laimingas aš niekad nebuvau, aš tik troškau, kad naktis niekad nesibaigtų ir negrįžtų diena, kai žmogus nubunda ir sako: Pirmyn, gyvenimas prabėga greitai, reikia naudotis juo. Beje, visai nesvarbu, gimiau aš ar negimiau, gyvenau ar negyvenau, numiriau ar tik vaduojuos mirtimi, aš darysiu kaip daręs, nežinodamas, ką darau, kas esu, kur esu ir ar išvis esu. Taip, aš pasistengsiu sukurti mažą padarėlį pagal savo pavyzdį, kad galėčiau jį apkabinti, kad ir ką sakyčiau. O pamatęs, kad jis nenusisekė ar pernelyg panašus į mane, suvalgysiu jį. Paskui ilgai būsiu vienas, nelaimingas, nežinodamas, nei kokia turėtų būti mano malda, nei kam skirta.

Man prireikė nemažai laiko vėl jį surasti, bet aš jį suradau. Kaip supratau, kad tai būtent jis? Nežinau. Ir kas gi galėjo taip jį pakeisti? Tikriausiai gyvenimas, pastangos mylėti, valgyti, išsisukinėti nuo kovotojų už teisybę. Įsigaunu į jį, matyt, tikėdamasis ką nors sužinoti. Tačiau iš pirmo žvilgsnio tai – klodai be suirusių uolienų ir kokių nors pėdsakų. Bet galiausiai vis tiek surasiu ten kokias nors buvimo žymes. Aš aptikau jį miesto vidury, sėdintį ant suolelio. Dabar jis jau kone senis. Kaip jį atpažinau? Gal iš akių. Ne, nežinau, iš ko, aš nesistengsiu išsiginti nieko, ką pasakiau. Gal tai ne jis. Nesvarbu. Dabar jis jau mano. Jis dar gyvas padaras ir nė neverta minėti, kad vyriškosios lyties, gyvenantis tą besibaigiantį gyvenimą, kuris – lyg pasveikimas po ligos (jei mano prisiminimai vis dar tebėra mano prisiminimai), kuriuo mėgaujiesi klibinkštuodamas paskui protarpiais išlendančią saulę ar po žeme, metropoliteno koridoriuose. Visur aplinkui – minia pavargėlių, perkančių bilietus, apsikrovusių nešuliais, visuomet besipainiojančių ne ten, kur reikia, ir ne tada, kai reikia. Ko man dar trūksta? Taip, dienos tuomet buvo trumpos, laikas greitai prabėgdavo beieškant šilumos ir dar valgomų išėdų. Ir atrodo, kad šitaip tęsis iki dienų galo. Tačiau netrukus viskas vėl ima siausti ir riaumoti, jautiesi pasiklydęs aukštuose tave plakančiuose papartynuose ar brendantis per audrotas dykras, tada savęs paklausi, ar tik nesi jau miręs, pats to nežinodamas, ar vėl kur nors iš naujo gimęs. Ir tuomet tau sunku patikėti, jog būta tų greit prabėgusių jaunystės metų, kai dienai baigiantis kepėjai dažnokai būdavo atlaidūs, ir obuolius, keptus tešloje, aš visad mėgau obuolius keptus tešloje, gaudavai, taip sakant, dykai, jeigu mokėdavai suveikti, ir kad buvo saulė ir prieglauda tam, kam jų reikėjo

iš tikrųjų. Bet juk kalbam apie mane! Ir štai jis, ramut ramutėlaitis ant savo suolo, nusukęs nugarą į upę ir apsirengęs, kaip mes netrukus pamatysim, nors drabužiai visai ir nesvarbu, aš tai žinau, žinau, nors jaučiu, kad kitų jis niekad neturės. Net jei ir turi juos seniai, sprendžiant iš to, kaip jie apskarę, tai niekis, – jie paskutiniai. Bet visų nuostabiausias yra jo paltas, ta prasme, kad jis uždengia jį visiškai ir paslepia nuo žvilgsnių. Nes jis taip puikiai susagstytas nuo viršaus iki apačios mažiausiai penkiolika sagų, atskirtų viena nuo kitos trimis keturiais coliais daugių daugiausia, kad nesimato ničnieko, kas dedasi viduj. Iš dalies jis paslepia net kojas, santūriai suglaustas ir atremtas į žemę, nors kūnas išlenktas dusyk, iš pradžių liemens apačioje, kur šlaunys ir dubuo sudaro statų kampą, paskui ties keliais, kur blauzdikauliai vėl stati, nes poza toli gražu nėra laisva, ir jei nebūtų aišku, kad jokių raiščių nėra, galėtum pamanyti, kad jį prilaiko raiščiai – tokia sustingusi ir nejudri jo poza, kurios plokštumos ir kampai be galo tikslūs, tarsi ji būtų koloso Memnono, Aušrinės mylimo sūnaus statula. Kitais žodžiais tariant, jam vaikštant, ar paprasčiausiai stovint, jo palto skvernas šluoja žemę tikrąja šių žodžių prasme, ir dar girdėti, kaip jis velkas pažeme jam vaikštant. Iš tikrųjų tas paltas baigiasi kutais, kaip kai kurios užuolaidos, o rankogalių audeklas taip pat apspuręs ir plaikstos vėjyje ilgais ir garbiniuotais siūlais. Rankos, aišku, irgi paslėptos, kadangi skarmalo rankovės tokių pačių proporcijų. Tačiau apykaklė liko nepasikeitusi, nes buvo aksominė, o gal pliušinė. Na, o dėl palto spalvos, nes juk spalva irgi svarbus dalykas, bergždžia tai neigti, viskas, ką galima čia pasakyti, – vyrauja žalia. Ir lažindamasis, kad naujas tas paltas buvo gražios lygios žalios spalvos, nesmarkiai rizikuotum, žalios, kaip

čia pasakius, fiakro spalvos, nes juk būta kitados fiakrų ir karietų su gražios butelio žalumo spalvos sienelėmis, turėjau tokių matyti pats, ir net, ko gero, esu jais važiavęs. Bet gal aš klystu, vadindamas tą drabužį paltu, ir veikiau turėčiau pavadinti jį apsiaustu ar net trinyčiais, nes būtent tokį įspūdį jis palieka, uždengdamas visą kūną, išskyrus, aišku, galvą – ji kyšo, didinga ir beaistrė, iš jo glėbio. Taip, aistros paženklino tą veidą, poelgiai, ko gero, irgi, bet jis jau, sakytum, nebekenčia, kol kas. Nors niekad nežinai. O dėl sagų, tai jos – ne tikros sagos, veikiau mažyčiai mediniai cilindriukai, dviejų ar trijų colių ilgio su skylute viduryje, per kurią pervertas siūlas, vienos skylutės juk visiškai pakanka, kad ir ką kalbėtum, nes sagų kilpos be galo išplatėjusios nuo naudojimo. O kai sakau cilindriukai, tai gal kiek perdedu, nes jeigu kai kurie iš tų pagaliukų ir kabliukų iš tikrųjų yra cilindriški, tai tarp jų esama ir tokių, kurie jau prarado bet kokią formą. Tačiau visi jie maždaug dviejų su puse colio ilgio, todėl neleidžia prasiskirti skvernams, visiems jiems būdingas šis bendras bruožas. O dabar dėl drabužio audinio: apie jį galima pasakyti tik tiek, kad jis atrodo beveik kaip fetras. Ir visos įdubos bei išgaubos, atsiradusios dėl įvairių kūno mėšlungių bei traukulių, ilgai išlieka jam jau nurimus. Štai tiek apie tą paltą. Kitą kartą pasipasakosiu istoriją apie batus, jei prisiminsiu. Išdidžiai pūpsanti skrybėlė, kieta it plienas, su siaurais užriestais kraštais, perskelta nuo pakaušio iki sprando didžiulio plyšio, jis, matyt, skirtas tam, kad lengviau būtų įsprausti kaukolę. Nes skrybėlę su paltu sieja tai, kad šiam esant per duksliam, pirmoji – per ankšta. Ir nors taip praskelti skrybėlės kraštai primena pelėkautų nasrus, atsargumo dėlei dar ir virvelė laiko ją pririštą prie pirmosios nuo viršaus

palto sagos, nes, bet tiek jau to. Ir jeigu nebeliktų nieko pridurti apie tos skrybėlės struktūrą, vis tiek liktų dar pasakyti visų svarbiausią dalyką, aš, žinoma, dabar kalbu apie jos spalvą, apie kurią galima pasakyti tik tiek, kad, saulei ryškiai šviečiant, ji truputėlį mirga šviesiai geltonais ir balzganai pilkais atšvaitais, o nesant ryškios šviesos, beveik prilygsta juodai spalvai, nors iš tikrųjų niekad netampa visai juoda. Visai nenustebčiau, jei toji skrybėlė kitados būtų priklausiusi kokiam nors sportininkui, žirgų lenktynių mėgėjui ar avinų augintojui. Ir jei dabar pažvelgsim į juos atidžiai, jau nebe atskirai, o vieno su kita susietus šiokio tokio ryšio, veikiau maloniai nustebsime matydami, kaip puikiai tas paltas ir ta skrybėlė vienas prie kito dera. Tada sakai sau, kad, aišku, jie juk galėjo būti įsigyti vienas pas siuvėją, kitas pas skrybėlininką tuo pat metu, gal net tą pačią dieną, to paties dabitos, juk esama tokių dailių šešių pėdų ūgio ir dar aukštesnių vyriškių, kuriuose viskas proporcinga, išskyrus galvą, mažą nuo aristokratiškumo pertekliaus. Ir taip malonu vėl turėti reikalo su vienais iš tų nekintamų ryšių, tegu ir degraduojančių, jie kone lemia tai, kad mirtinai pavargęs susitaikai, norėjau pasakyti, su sielos nemirtingumu, nors nematau čia ryšio. Bet dabar, norint pereiti prie tikrųjų drabužių, paslėptų ir net intymių, nes iki šiolei matėme tik tuos, kurie plaikstos vėjyje, ir yra dėvimi viešose vietose, kol kas keblu pasakyti ką nors daugiau šita tema tvirtai. Nes Sapo – ne, negaliu jo taip toliau vadinti ir net klausiu savęs, kaip iki šiol galėjau pakęsti šitą vardą. Nes, palaukit, nes Makmanas, ne ką geresnė pavardė, bet nėr kada gaišuoti, nes Makmanas gali būt plikas kaip tilvikas po tais trinyčiais, nors taip ir neatrodo iš pažiūros. Visa bėda, – jis nejuda. Stirkso čionai nuo ryto, o dabar jau vakaras. Po valandos

stos naktis. Uoste jau buksyruojamos paskutinės baržos su juodai ir raudonai išruožuotais dūmtraukiais, pakrautos tuščiomis statinėmis. Vanduo liūliuoja tolimas saulėlydžio žaras, oranžines, rausvas, žalias, užgesina jas teliūškuodamas, paskui paskleidžia vėl virpančiomis didelėmis plynėmis. Makmanas sėdi atsukęs upei nugarą, bet gal ji jam išnyra šiurpiu žuvėdrų klyksmu: naktis jas suburia užėjus alkio priepuoliui ties nuotėkų angomis, prieš viešbutį „Belviu". Taip, ir žuvėdros, prieš nuskrisdamos į aukštus nakties uolynus, supuola paskutinį kartą ant atmatų. O atsisukęs jis į žmones, kurių gausu tą metą gatvėje, pasibaigus jų dienai, kai prieš akis dar ilgas vakaras. Durys, įstaigų, parduotuvių ir kitokios, visos išvemia lauk savo kontingentą. Išlaisvintos žmonių grupelės akimirką būriuojasi ant šaligatvio, nutekamuose grioviuose, tarsi apdujusios, o paskui išsiskirsto, kiekvienas nužingsniuoja jam skirtu keliu. Ir netgi tie, kurie suvokia, kad iš pradžių jiems lemta eiti ta pačia kryptim, nes juk iš pradžių krypčių ne per daugiausia, net ir jie atsisveikina ir išsiskiria, bet mandagiai, vieni gal teisinasi jau vėluojantys, kiti turį užeiti apsipirkti kitoje pusėje, žodžiu, bet kuo arba išvis nieko neaiškina, kiekvienas juk turi savo įpročių ir žino, kaip pratę elgtis kiti ir kaip menkai jais galima pasikliauti. Ir Dieve padėk tam, kuris, atgavęs laisvę, nori bent kartą paėjėti galelį kelio su savo artimu, nesvarbu kuriuo, jeigu, aišku, laimingas atsitiktinumas būtent tą vakarą, išėjus iš dirbtuvės, nuo prekystalio, nesuveda jo su žmogum, trokštančiu to paties. Tuomet jie žengia laimingi kelis žingsnius viens greta kito, paskui išsiskiria, galbūt kiekvienas sau sakydamas: Dabar jis pamanys, kad jam jau viskas leista, o gal kokį trumpesnį ir net nebaigtą sakinį, suregztą pagal pavyzdį tų sakinių, kuriais

pagrįstos visuomenės gyvenimo bereikšmės smulkmenos. Taigi tą metą, vėl atveriantį tiekai žmonių kelią į poilsį ir pramogas, sutuoktinių poros, dažniausiai apsiribojančios paprastomis erotinėmis reikmėmis, sutinkamos rečiau palygint su vienišiais, zujančiais gatvėmis ir sankryžomis į visas puses, užstojančiais priėjimus prie pramogų, atsirėmusiais į turėklus, retkarčiais atsikolusiais į namų sienas. Tačiau ir jie netrukus atvyksta į tą vietą, kur yra laukiami, vieni namo arba pas ką nors kitą, kiti lauke, kaip sakoma, į viešą vietą ar į sutartą punktą, dažniausiai prie kokio įėjimo ar po stogine, jei kartais pradėtų lyti. Ir pirmiesiems netenka ilgai laukti antrųjų, nes, dievaži, visi tik skubinasi vieni prie kitų, žinodami, kaip maža laiko jiems liko, kad išsakytų viską, kas guli ant širdies ir spaudžia skrandį, ir padarytų tai, ką reikia padaryti drauge, ko neišeina padaryt vienam. Tad kelias valandas jie vis dar jaučiasi saugūs. Paskui – snūdas, mažytė užrašų knygelė su pieštuku prie jos ir atsisveikinimai žiovaujant. Kai kurie netgi sėda į fiakrą, skubėdami į pasimatymą, ar, malonumui pasibaigus, grįždami namo arba į viešbutį, kur jų laukia patogi lova. O tada jau išvysti arklį, jo paskutinį išbandymų laikotarpį – nuo ką tik buvusio jojamojo ar lenktynių žirgo, ar nešulinio arklio, ar ašvienio karjeros pas ypač pasiturinčiuosius iki skerdyklos. Didžiausią laiko dalį jis praleidžia stovėdamas vienoje vietoje, suniuręs, nulenkęs galvą tiek, kiek leidžia ienos ir pakinktai, kitaip tariant, kone iki pat grindinio. Bet, vos tik išjudėjęs, staiga pasikeičia, bent jau iš pradžių, tikriausiai judant jam sukyla prisiminimai, nes vien bėgimas ir traukimas tokiomis sąlygomis negali jo žavėti. Vos tik ienos pakyla, pranešdamos, kad pagaliau yra keleivis, ar, priešingai, pakeltinė pradeda rėžtis jam į nugarą, nelygu ar keleivis atsisėdo veidu

į priekį, ar – gal tai netgi labiau ramina – nugara į jį, arklys atmeta galvą, įtempia pakinklių sausgysles ir atrodo beveik patenkintas. Matyti ir vežikas, vienui vienas ant tos sėdynės, įtaisytos dešimt pėdų virš žemės, jo keliai uždengti, kad ir koks būtų oras ar metų laikas, dažniausiai gūnia, kitados ruda, lygiai tokia pačia, kurią jis ką tik nuplėšė nuo arklio sturplio. Dažniausiai jis įtūžęs ir violetinės spalvos, turbūt, kad reikia laukt keleivio, ir, regis, menkiausias pavėžėjimas už pinigus sukelia jam didžiausią įtūžį. Jis trūkteli vadžias didžiulėmis įdiržusiomis rankomis arba, pusiau pakilęs ir palinkęs priekin, plaka jomis įsiutęs arklio nugarkaulį. Paskui aklai paleidžia savo ekipažą visu greičiu minios užgrūstomis tamsiomis gatvėmis, ir jo burna springsta keiksmažodžiais. O keleivis, įvardijęs tą vietą, kur nori atsidurti, ir žinodamas esąs toks pat bejėgis paveikti įvykių eigą kaip ir tamsi jį gaubianti dėžė, atsiduoda maloniam jausmui, jog išsilaisvino iš bet kokios atsakomybės arba svajoja apie tai, prie ko artėja, ar apie tai, nuo ko nutolsta, sau tardamas: Juk ne visąlaik bus tik šitaip, paskui, nespėjęs atsikvėpti: Bet juk visada buvo tik šitaip, nes juk nėra keturių šimtų skirtingų keleivių rūšių. Taip jie ir skuba, arklys, vežėjas ir keleivis sutartos vietos link pačiu trumpiausiu keliu arba aplinkkeliais pro kitų besipainiojančiųjų minią. Ir kiekvienas jų turi savo priežasčių, retkarčiais vis paklausdamas savęs, ko jos vertos ir ar jos deramos vykti ten, kur jis vyksta, užuot vykęs kitur, užuot niekur nevykęs, arklys irgi ne ką aiškiau nutuokia už anuodu, nors dažnai jis nežino, kur traukia, kol nepasiekia tikslo, o ir pasiekęs dar kažin. Ir jei tai vyksta prietėmiu, į akis krinta kitas reiškinys – akimirksniu įsižiebia daugybė langų, vitrinų, beveik taip, kaip saulėlydis, nors visa tai irgi priklauso nuo metų laiko.

Bet Makmanui, ačiū Dievui, jis vis dar čia, tai tikras pavasario vakaras, lygiadienio vėjas siaučia palei krantines, apkraštuotas vienoje ir kitoje upės pusėje aukštais raudonais pastatais, didžiuma jų – sandėliai. O gal tai rudens vakaras, ir lapai, sūkuriuojantys ore, radęsi nežinia iš kur, nes medžių čia nėra, – ne pirmieji metų lapai, vos vos žali, o seni, patyrę ilgokų vasaros džiaugsmų ir dabar jau tinką tik pūti lapai, ir nei žmonėms, nei gyvuliams nebereikia pavėsio, net atvirkščiai, o paukščiams nebereikia lizdų kiaušiniams dėti ir perėti, ir ten, kur neplaka jokia širdis, medžiai pajuosta, nors, regis, esama tokių, kurie išlieka visada žali, nežinia kodėl. Bet Makmanui, matyt, visai vis vien, ar tai pavasaris, ar ruduo, nebent jam vasara patinka labiau negu žiema ar atvirkščiai, kas vargu bau įmanoma. Tačiau suklystum pamanęs, kad jis jau niekada nepajudės, niekada nepakeis vietos ar pozos, juk dar visa senatvė jam prieš akis, o po jos dar, sakytum, epilogas, kai ne visai aišku, kas dedasi, ir jis, regis, ne ką tepriduria prie to, kas jau įgyta, ir neišpainioja tos painiavos, tačiau, be abejo, yra naudingas, kaip šieną naudinga išdžiovinti prieš suvežant į daržinę. Taigi jis atsistos, noromis nenoromis, ir pro kitas vietas patrauks kitur, o iš tenai pro dar kitas vietas – dar kitur, jei nesugrįš čionai, kur, regis, jam gana jauku, nors nieko negali žinoti iš tikrųjų, ir taip toliau ir taip toliau metai iš metų. Nes tam, kad nenumirtum, privalai vis išeiti ir sugrįžti, nebent turi ką nors, kas atneša tau maisto ten, kur esi, kaip, tarkim, man. Tada gali išbūti dvi, tris ar netgi keturias dienas nepajudinęs rankų nei kojų, bet kas tos keturios dienos, kai prieš akis visa senatvė, o paskui lėtas išgaravimas – lašas jūroje. Sutinku, kad nežinai dar to, manai laikąsis ant vieno siūlo, kaip ir visi kiti, bet šuo juk pakastas ne čia. Juk

nežinoti to arba ano – tuščias reikalas, žinai arba viską, arba nieko nežinai, o Makmanas nežino nieko, bet jam svarbu tik kai kurių dalykų neišmanymas, tų, kurie kelia jam didžiausią baimę, tai labai žmogiška, bet tai praeis. Be to, tokia strategija netikusi, nes penktą dieną gauni atsikelti ir atsikeli iš tikrųjų, tačiau kur kas sunkiau palyginti su tuo, jei būtum pasiryžęs tam žingsniui išvakarėse, o dar geriau prieš dvi dienas, tad kuriam galui didint savo skausmą, – netikusi strategija, – jei iš tikrųjų jį padidini, nors tai dar toli gražu neaišku. Nes penktą dieną, stengdamasis atsikelti, nebegalvoji apie ketvirtą ir dar trečią dieną, galvoji tik apie skausmą, kuris tave apniko, ir kraustaisi iš proto. Ir kartais tai netgi nepavyksta, turiu galvoje atsistoti, ir gauni šliaužti iki artimiausio daržovių lauko, kabindamasis į žolės kuokštus ir žemės nelygumus, kad prasisiektum priekin, ar iki gervuogyno, ten kartais gali rasti neprastų daiktų pavalgyt, tegu ir didinančių rūgštingumą, o dar jis turi štai tokį pranašumą prieš daržovių laukus: ten gali įsigauti ir pasislėpti, tai nepavyksta, pavyzdžiui, bulvių laukuose, ypač joms jau subrendus, be to, dažnai ten pabaidai laukinius ar baugščius padarus, nors jie retai būna pikti, ir plunksnuotus, ir su gaurais, o šitai teikia šiokio tokio džiaugsmo. Juk jis neturi galimybių per vienui vieną dieną apsirūpinti maistu, kurio pakaktų išgyventi tris savaites ar mėnesį, ir kas gi yra tas mėnuo, palyginti su visa karšatim, jau nekalbant apie džiovyklą, katino ašaros. Bet jis neturi jų, o jeigu ir turėtų, nemokėtų jomis pasinaudoti, taip jaučiasi nutolęs nuo rytojaus. Ko gero, jis juo nebetiki, nes laukė bergždžiai. O gal jis pasiekė jau tokią savo akimirkos pakopą, kai gyventi reiškia klajoti, paskutiniam gyvajam, kažin kokios beribės akimirkos gelmėse, kur šviesa nesikeičia

ir visos duženos primena viena kitą. Akys, veikiau jau baltos kaip kiaušinio baltymas nei melsvos, įsminga į erdvę priešais, į tokią visišką bedugnę, amžinai ramią. Bet retkarčiais jos užsimerkia, švelniai ir staigiai, kaip kūnas, kai jis susispaudžia, dažniausiai be jokio pykčio, ir susiveria. Tada išvysti senus vokus, raudonus ir susiraukšlėjusius, jiems, rodos, sunku susiliesti, nes jų – keturi, po du kiekvienai ašarinei liaukai. Ir gal kaip tik tuomet jis regi savo senos svajonės dangų, kelionių jūromis ir žemės dangų, ir traukulius bangų, kurių nė viena nejuda, jei kitos nejuda tiek pat, kiek ji, ir tokį skirtingą judėjimą, pavyzdžiui, žmonių, nesusijusių vienas su kitu, laisvų eiti ir grįžti pagal savo įnorius. Jie nepraleidžia progos, eina, grįžta, aidint jų barkšinčių sąnarių griausmui, kiekvienas eina savo pusėn. Ir kai vienas kuris numiršta, kiti sau barkši toliau lyg niekur nieko.

Jaučiu

Jaučiu, kad tai artėja. Kaip einasi, ačiū, jau artėja. Norėjau būti tikras prieš tai užrašydamas. Skrupulingas iki panagių, štai jums Malonas, kaip nuluptas. Sakydamas būti tikras, turiu galvoje, kad jaučiu, jog tai įvyks netrukus, nes niekada neabejojau, jog anksčiau ar vėliau tai įvyks, gal tik išskyrus tas dienas, kai man atrodė, jog tai jau įvyko. Kad ir kaip pasakočiausi visokias istorijas, širdies gilumoje niekada nesilioviau tikėjęs, jog vis dar esu gyvas ir įkvepiu bei iškvepiu žemės orą, net ir tomis dienomis, kai nestigo įrodymų, jog viskas yra priešingai. Įvyks

netrukus, kitaip tariant, po dviejų ar trijų dienų, kalbant taip, kaip kalbėdavau mokomas dienų pavadinimų, – kai labai nustebau, kad jų taip maža, mojavau kumšteliais ir vis šaukiau: Dar! Dar! – ir pažinti laikrodžio ciferblatą, bet pagaliau dvi trys dienos daugiau ar mažiau, ką gi tai reiškia, vienas juokas. Bet dėkimės lyg niekur nieko, juk pralaimint reikia vaidinti, kad gerai jaustumeisi, ir man lieka tik tęsti visa šitai, tarsi turėčiau ištempti iki švento Jono, nes, regis, ištraukiau iki to, kas vadinama *mai,* gegužės mėnesiu, nežinau kodėl, turiu galvoje nežinau, kodėl tikiu ištraukęs, nes *mai* kilo iš Majos, po paraliais, ir šitai išliko atminty, augimo ir gausos deivės, taip, aš, regis, įžengiau į augimo ir gausos metą, bent jau augimo, nes gausa ateina vėliau, drauge su derliumi. Taigi ramiau, ramiau, tai ir vėlei apgaulė, aš būsiu čia dar per Visus Šventus, per pačias chrizantemas, ne, čia tai jau perdedu, šiemet aš jau nebegirdėsiu visų jų staugiant koplyčiose. Nors jaustis štai šitaip ištįsus – didelė pagunda. Viskas tempias link artimiausių gelmių, o ypač mano kojos, jos ir šiaip jau kur kas labiau nei visa kita nuo manęs nutolusios, turiu omeny nuo mano galvos, nes būtent čia esu užsiglaudęs, aš nesuklydau, mano kojos atrodo man esančios už mylių mylių, ir joms pritraukti prie savęs, jei norėčiau jas prižiūrėti ar mazgoti, man neužtektų mėnesio, skaičiuojant nuo to laiko, kai nustatyčiau, kur jos yra. Keista, aš nebejaučiu savo kojų, ir mano kojos, ačiū Dievui, nieko nebejaučia, ir vis dėlto jaučiu, kad jų neįžiūrėtum ir per galingiausią teleskopą. Ar būtent šitai ir vadinama būti viena koja grabe? Ir visa kita atitinkamai, nes jei tai būtų tik vietinis reiškinys, nebūčiau jo pastebėjęs, juk visas mano gyvenimas – vietinių reiškinių, neatnešusių jokių rezultatų, eilė, veikiau seka. Bet mano pirštai

rašo ir kitose platumose, ir oras, dvelkiantis iš mano sąsiuvinio, ir man nežinant, kai užsnūstu, verčiantis jo puslapius, taip, kad veiksnys atsiskiria nuo tarinio, o papildinys atsiduria kažin kur tuštumoje, tasai oras nėra priešpaskutinio būsto oras, ir ačiū Dievui. Ir man ant rankų mirguliuoja tikriausiai lapų ir gėlių šešėliai ir rýškios pamirštos saulės dėmės. O dabar – mano varpa, turiu galvoje pats tasai vamzdelis, ypač jo galas, iš kurio, kai dar buvau skaistus, tryško spermos srautai, tiesiai į veidą, vienas po kito ir taip be pertrūkio, jog pasakytum tai buvus ištisinį srautą, kol visa tai dar truko, ir iš kurio dabar retkarčiais vis dar sunkiasi truputis šlapimo, kitaip jau būčiau miręs nuo uremijos, aš nebesitikiu jo pamatyti plika akim ir nenorėčiau to, pakankamai esu į jį prisižiūrėjęs, mudu pakankamai prisispoksojome vienas į kitą, akis į akį, bet jūs suprantat apie ką aš. Tai dar ne viskas, ir tolsta ne vien mano galūnės, kiekviena savo kryptimi, anaiptol. Pavyzdžiui, mano subinė, kurią vargiai apkaltintum esant ko nors galu, nebent įžvelgtum joje lūpų galą, jei ji dabar pradėtų šikti, nors tai ir būtų menkai tikėtina, nė kiek neabejoju, kad gumulai iškristų Australijoje. O jei dar kartą atsistočiau, apsaugok Viešpatie, manau, užpildyčiau gerą visatos dalį, na, ne daugiau negu gulėdamas, bet šitai būtų matoma kur kas labiau. Nes dažnai esu atkreipęs dėmesį į tai, kad geriausias būdas likti nepastebėtam – atsigulti ir nejudėti. Ir štai aš, visada įsivaizdavęs, kad tolydžio vis trauksiuosi ir trauksiuosi, kol bus galiausiai įmanoma palaidoti mane kone brangakmenių skrynelėje, dabar plečiuosi. O gal esmė, jeigu kalbėsime kaip Džeksonas, taip susitraukė, kad atsitiktiniai dalykai atrodo jam beribiai, o esme aš, matyt, laikau tą mažulytį užsispyrėlį, įsispraudusį, rodos, kažkur mano galvoje,

dar nepalinkusį mano nulinkusios galvos griuvėsiuose, ir jis iš tikro mažulytis, nors ir nesuprantu, kuo čia dėta esmė ir atsitiktiniai dalykai, nesuprantu, ir galimas dalykas, kad pastarieji sumažėjo iki naktinės peteliškės akutės dydžio, o anoji, ta šešėlyje išsklidusi neaprėpiamybė, tikriausiai yra tai, apie ką aš turėjau kalbėti. Tiek jau to, svarbiausias dalykas, štai mes ir vėl prie jo sugrįžome, yra tai, kad, nepaisant mano istorijų, aš ir toliau telpu šiame kambaryje, pavadinkim tai kambariu, aš jame telpu, ir esu ramus, kad tilpsiu tol, kol to reikės. Ir jeigu man kada pavyks uždirti kanopas, tai atsitiks ne gatvėje ir ne ligoninėje, o čia, tarp mano mantos, greta to lango, kuris kartais atrodo lyg būtų pieštas sienoje, sakytum Tiepolo lubos Viurcburge, oho, kokio mano, regis, būta turisto, net vokiško žodžio Viurcburgas rašyba išliko mano atmintyje, nors nesu dėl to tikras. Jei tik galėčiau būti dėl to tikras, dabar jau vėl kalbu apie savo mirties patalą. O vis dėlto kiek kartų, žvelgdamas pro duris, regėjau, kaip ta sena galva išsikiša pro jas kelių aukštyje, nes mano stambūs seni kaulai daug sveria, be to, tos durys žemos, ir, regis, nuolat vis žemėja. Ir ji kiekvienąsyk atsitrenkia į staktą, nes esu aukštas, o laiptinė maža, o tas, kur neša mano kojas, negali luktelti, prieš leisdamasis, kol aš išlįsiu visas, turiu galvoj į laiptinę, jis dar prieš tai turi pradėti suktis, kad neatsitrenktų į sieną, turiu galvoje į laiptinės sieną. Taigi mano galva atsitrenkia į durų staktą, tai neišvengiama. Bet mano galvai tai nė motais jos dabartinėj būklėj, nors tas, kuris ją neša, šaukia: Ei, Bobai, atsargiau! – matyt, iš pagarbos, nes manęs nepažįsta ir nepažinojo, arba iš baimės susižeist pirštus. Bum! Atsargiau! Pirmyn! Durys! Ir galiausiai tas kambarys jau tuščias ir pasirengęs priimti, po dezinfekcijos, nes niekad nežinai, kas

gali atsitikti, didelę šeimą arba karvelių porą. Taip, šitai jau įvyko, tik dar truputį per anksti tuo pasinaudoti, iš čia ir tas delsimas, štai ką aš sau sakau. Bet aš sakau sau begalę dalykų, kas gi yra teisybė tuose vapėjimuose? Nežinau. Nors manau, kad man neišeina pasakyti nieko, kas nėra teisybė, turiu galvoje tai, kas man nėra nutikę, tai ne tas pats, bet nesvarbu. Taip, manyje man patinka būtent šitai, na, bent jau ne mažiau negu kiti dalykai – mano gebėjimas ištarti: *Up the Republic!**, pavyzdžiui, arba: Brangioji! – neklausiant savęs, ar ne geriau būčiau padaręs, jei būčiau patylėjęs arba pasakęs ką nors kita, taip, man nėra reikalo svarstyti nei prieš tai, nei po to, man pakanka praverti burną, ir ji paliudija mano seną istoriją ir ilgą tylą, padariusią mane bežadį, taigi viskas yra apgaubta didžios tylos. Ir jeigu aš kada nutilsiu, tai tik todėl, kad nebebus ką pasakyti, net jeigu pasakyta ir ne viskas, net jeigu nieko nebuvo pasakyta. Tačiau palikim nuošalėje tuos liguistus klausimus ir grįžkime prie mano mirties, po dviejų ar trijų dienų, jeigu gerai prisimenu. Tuomet bus viskas baigta su Merfiais, Mersjė, Molojais, Moranais ir kitais Malonais, nebent tik visa šitai tęsias ir anapus kapo. Bet neskubėkime užbėgti dalykams už akių, iš pradžių tapkime velioniu, tada žiūrėsim. Kiekgi žmonių aš užmušiau, tvodamas jiems per galvą ar užleisdamas ant jų ugnį? Va taip netyčia užkluptas regiu jų ne daugiau kaip keturis, nepažįstamus, aš niekada nieko nepažinojau. Staiga man kilo noras pamatyti, kaip kildavo ir kitados, bet ką, vieną iš tų dalykų, kurių aš negalėdavau įsivaizduoti. Dar buvo tasai senis, regis, Londone, na štai ir vėlei Londonas, aš perrėžiau jam gerklę jo

* Velniop Respubliką! *(Angl.)*

skustuvu. Dabar jų jau penki. Atrodo, jis turėjo pavardę. Taip, dabar man reikėtų trupučio to, ko neįmanoma įsivaizduoti, jei galima, spalvoto, man tai išeitų į sveikatą. Nes tai, ko gero, bus paskutinė mano kelionė per ilgas pažįstamas galerijas, su manosiomis saulutėmis ir mėnuliukais, kuriuos pakabinu viršuj, ir su mano kišenėmis, pilnomis akmenukų, atstojančių žmones skirtingais jų gyvenimo laikotarpiais, paskutinė kelionė, jeigu man pasiseks. Paskui grįšiu čionai, savin, kad ir ką šitai reikštų, ir jau savęs nebepaliksiu, nebeklausiu savęs, ko neturiu. Gal mes visi sugrįšim, suėję draugėn, kad niekada nebesiskirtume ir vienas kito nebešnipinėtume, į šitą šlykštų mažą kambarį, purvinai baltą ir skliautuotą, tarsi jis būtų išskaptuotas iš dramblio kaulo, ir dar ne šiaip sau dramblio kaulo, o, tarkim, iš seno supuvusio danties. Arba sugrįšiu vienas, toks pat vienas, kaip ir išeidamas, nors abejoju, girdžiu juos iš čionai, šaukiančius mane koridoriuose, kliūvančius už statybos šiukšlių, maldaujančius, kad pasiimčiau juos su savimi. Klausimas išspręstas. Turiu būtent tiek laiko, kiek reikia, jeigu gerai suskaičiavau, o jei suskaičiavau blogai, juo geriau, nieko geriau man ir nereikia, beje, aš nieko neskaičiavau, be to, man nieko ir nereikia. Tiek laiko ir tik tiek, kad spėčiau viską apeit čia paskutinį kartą, sugrįžti ir padaryti viską, ką privalau čia padaryti, nes dar turiu ką čia padaryti, ką, tarkim, nebepamenu, ak taip, sutvarkyti savo mantą, o paskui dar kažką, pamiršau ką, bet prisiminsiu, kai reikės. Tik prieš išeidamas norėčiau surasti skylę sienoje, už kurios vyksta tokie nepaprasti dalykai, nuolat, ir dažnai spalvoti. Paskutinis žvilgsnis greitosiomis ir man atrodo, kad išvyksiu patenkintas, tarytum į – vos nepasakiau Kiterą, – na, jau tikrai atėjo metas liautis. Šiaip ar taip, šitas langas – tai, kuo aš

noriu, kad jis būtų, žinoma, iki tam tikros ribos, nesikompromituok. Pirmiausia man krinta į akis, kad jis labai suapvalėjo, net tapo panašus į jaučio akį ar į iliuminatorių. Bet tai nėra svarbu, su sąlyga, kad anapus kas nors yra. Pirmiausia matau naktį, ir tai mane nustebina, kažin kodėl, juk aš noriu būti nustebintas, dar vieną kartą. Nes mano kambaryje nėra tamsu, žinau tai, čia niekada nebūna tamsu, kad ir ką būčiau pasakęs, nors dažnai čia būna tamsiau, negu dabar, o tuo tarpu lauke dabar – visiška naktis, žvaigždžių nedaug, bet jų pakanka paliudyti, kad šitas juodas dangus – žmonių dangus, o ne tik nupieštas ant stiklo, nes jos virpa kaip tikros žvaigždės, o taip nebūtų, jeigu jos būtų nupieštos. Ir tarsi šito nepakaktų mane įtikinti, jog tai iš tikro išorės pasaulis, štai lange priešais įsižiebia šviesos ar aš suvokiu, kad jos įsižiebusios, kadangi nesu iš tų, kurie gali aprėpti viską vienui vienu žvilgsniu, turiu ilgai žiūrėti ir neskubėdamas palaukti, kol daiktai nueis ilgą kelią, skiriantį mane nuo jų. O tai iš tikrųjų laimingas atsitiktinumas, ir gera lemiantis, jei šitai nėra tyčia iškrėstas pokštas man išjuokti, nes juk nebūčiau radęs nieko, kas man labiau padėtų iškeliauti iš čia į ne uždarą pasaulį, už tą naktinį dangų, kuriame niekas nevyksta, nors jis ir kupinas šurmulio bei šėlo. Nebent turėtum visą naktį prieš akis ir galėtum sekti lėtas kitų pasaulių griūtis ir kilimus, kai tokių pasitaiko, arba palaukti meteorų, bet aš juk neturiu prieš akis visos nakties. Ir man nė motais, ar jie atsikėlė dar prieš auštant, ar dar išvis nebuvo atsigulę, ar atsikėlė, ko gero, vidury nakties, ketindami vėl atsigulti ir miegoti, kai tik pabaigs, man pakanka matyti juos stovint vieną priešais kitą už užuolaidos, tamsios užuolaidos, taigi ta įsižiebusi šviesa yra tamsi, jei galima taip pasakyti, ir meta

blankų šešėlį, nes jie taip prisispaudę vienas prie kito, kad pasakytum, jog tai vienas kūnas, taigi ir vienas šešėlis. Tačiau kai jie susverdi, aiškiai regiu, jog tai du žmonės, kad ir kaip neviltingai jie spaustųsi vienas prie kito, aiškiai matyti – tai du skirtingi, atskiri kūnai, kiekvienas uždarytas savo ribose, ir jiems nereikia vienas kito, kad išeitų ir grįžtų, ir būtų gyvi, nes jie puikiausiai geba tai daryti nepriklausomai vienas nuo kito. Matyt, jiems šalta, kad jie taip trinasi vienas į kitą, trintis juk palaiko šilumą ir sugrąžina ją, kai ji išnyksta. Visa tai taip gražu, neįprasta, – toks didžiulis painus pavidalas, sudarytas iš kelių formų, gal jų net trys, taip liumpsinčių ir linguojančių, tik spalvos blankios. Naktis, matyt, šilta, nes štai toji užuolaida pakyla ir plyksteli žavingų spalvų puokštė, blyškiai rausva ir nuogo kūno spalvos, paskui ryškesnė rožinė, tikriausiai ji drabužio, ir dar auksinė, jai perprasti man pristinga laiko. Vadinas, jiems nešalta, jei gali išstovėti atviram skersvėjy taip plonai apsirengę. Ak, koks aš bukagalvis, jau supratau, jie, regis, mylisi, matyt, šitai taip daroma. Ką gi, man tai pakėlė ūpą. Tik pažvelgsiu, ar dangus vis dar savo vietoje, tada išeisiu. Dabar jie prigludo prie užuolaidos ir nejuda. Ar gali būti, kad jie jau baigė? Mylėjosi stovėdami, kaip šunys. Netrukus galės jau atsiskirti. O gal jie tik atsikvepia prieš įkibdami į skaniausia. Pirmyn atgal, pirmyn atgal, kaip tai turėtų būti nuostabu. Iš pažiūros jiems skauda. Gana, gana, sudie.

Lietaus užkluptas toli nuo priedangos, Makmanas sustojo ir atsigulė tardamas sau: Taip prie žemės prispaustas paviršius liks sausas, o stovėdamas aš permirksiu kiaurai visas vie-

nodai, tarytum lietus būtų tik lašų skaičiaus per valandą dalykas, kaip elektra. Tad, mažumėlę padvejojęs, jis išsipleikė kniūbsčias, nes lygiai taip pat būtų galėjęs išsidriekti ir aukštielninkas, arba, padaręs kompromisą, – ant vieno iš dviejų šonų. Jis manė, kad sprandas ir nugara iki pat strėnų – ne tokie jautrūs, kaip krūtinė arba pilvas, suvokdamas ne ką daugiau, nei tuo atveju, jei būtų buvęs dėžė su pomidorais, kad visos tos dalys be galo artimai ir netgi neatskiriamai susijusios viena su kita, aišku, kol neįsikiša mirtis, ir dar su daugeliu kitų, apie kurias jis neturėjo nė menkiausio supratimo, ir kad lašas vandens, nukritęs ne laiku, pavyzdžiui, ant stuburgalio, gali sukelti metų metais trunkančius lūpų kampučių raumens traukulius, o perėjęs pėsčiomis per pelkę pradedi kosėti ir čiaudėti nieko nejausdamas kojose, gal tik savotišką palaimą, kurią, ko gero, sukelia durpynų vanduo. Lietus buvo smarkus, šaltas ir vertikalus, todėl Makmanas manė, kad jis bus trumpas, tarytum tarp smarkumo ir trukmės esama kokio nors ryšio, ir kad po dešimties ar penkiolikos minučių jis galės atsikelti su dulkinu priekiu. Būtent tokią istoriją jis pasakojo sau visą gyvenimą kartodamas: Neįmanoma, kad jis dar ilgai truktų. Tai vyko kažin kada po pietų, sunku pasakyti tiksliau kada, nes ta blausi šviesa nesikeitė jau ištisas valandas, taigi tai buvo popietė, labai galimas daiktas, labai. Sustingęs oras, nors ir ne toks šaltas, kaip žiemą, rodėsi, nežadėjo nei prisiminimų, nei šilumos. Lietus, plūstantis į skrybėlę pro plyšį, erzino Makmaną ir jis ją nusiėmė, užsidėjo ant smilkinio, kitaip tariant, pasuko galvą ir priglaudė prie žemės skruostą. Abu delnai ištiestų rankų galuose taip energingai gniaužė po žolės kuokštą, tarsi jis būtų prispaustas prie nuolaidžios uolos. Tęskime tą

aprašymą. Lietus čaižė jam nugarą iš pradžių taip, lyg muštų būgną, tačiau netrukus tai tapo panašu į besidaužančius skalbyklėj skalbinius, kliuksinčius ir žliugsinčius, ir Makmanas susidomėjęs pastebėjo, kad garso požiūriu lietus skirtingai tekšnojo į jį ir į žemę, nes jo ausis, esanti tame pačiame lygmenyje kaip ir skruostas ar beveik tame pačiame, buvo prispausta prie žemės, o tai per lietų nutinka retai, ir jis girdėjo tą savotišką tolimą geriančios žemės šniokštesį ir įmirkusios bei nulinkusios žolės atodūsius. Mintis apie bausmę šovė jam į galvą, tiesą sakant, susigyvenusią su tokia neįtikima fantazija ir, galimas daiktas, ji buvo sukelta šitokios kūno pozos ir lyg kančios sugniaužtų pirštų. Ir tiksliai nežinodamas, kuo nusidėjo, jis puikiai jautė, kad gyventi – per menka bausmė už tai ar kad toji bausmė jau pati savaime būdama kaltė, šaukėsi kitų bausmių, ir taip toliau, tarsi gyviesiems galėtų būti skirta dar kas nors kita, išskyrus gyvenimą. Ir jis, be abejonės, būtų savęs paklausęs, ar iš tikrųjų reikia jaustis kaltam, kad būtum nubaustas, jei ne tas niekad jo neapleidžiantis kaskart slogesnis prisiminimas, jog jis sutiko gyventi savo motinoje, o paskui ją paliko. Bet ir čia jis neįžvelgė tikros savo kaltės, veikiau jau regėjo dar vieną bausmę, kurią sužlugdė ir kuri, anaiptol nenuplovusi jo kaltės, tik dar giliau jon įgramzdino. Ir iš teisybės pamažėle kaltės ir bausmės sąvokos jo galvoje sumišo, kaip dažnai atsitinka su priežasties ir padarinio sąvokomis dar tebemąstančių žmonių galvose. Ir jis dažnai virpėdamas kentėjo ir sau kartodavo: Man šitai atsirūgs. Bet nežinodamas, ko griebtis, kad jaustų ir galvotų deramai, ėmė be jokios priežasties šypsotis, va kaip dabar, kaip tada, nes jau daug laiko praėjo nuo tos popietės, ko gero, kovo, o gal ir lapkričio, ne, veikiau

spalio mėnesio, kai jį užklupo tas lietus, toli nuo bet kokios pastogės, šypsotis ir dėkoti tam plakančiam jį lietui ir pažadui, kurį jis jame įžvelgė, – pasirodysiant kiek vėliau žvaigždes, kurios nušvies jam kelią ir padės susivokti, kur jis esąs, jei tik jis panorės. Nes jis ne itin žinojo, kur esąs, išskyrus tai, kad buvo lygumoje ir kad kalnas čia pat, kaip ir jūra bei miestas, ir kad jam pakaktų šviesos šlakelio bei vos kelių sustingusių žvaigždžių, kad jis galėtų gerokai priartėti prie vieno, kito ar trečio ar pasilikti lygumoje, nelygu kaip apsispręs. Juk norint išsilaikyti ten, kur atsiduri, irgi reikia šviesos, nebent suktum ratus, nors tamsoje tai neįmanoma, arba sustotum ir lauktum nejudėdamas, kol vėl išauš diena, o tuomet tiesiog numirtum iš šalčio, nebent tik nebūtų šalta. Tačiau po optimistiško keturiasdešimties ar keturiasdešimt penkių minučių laukimo Makmanas būtų pranokęs žmogaus galimybes, matydamas, kad lietus vis dar pila kaip iš kibiro, o diena eina galiausiai vakarop, jei nebūtų pradėjęs ant savęs pykti dėl to, ką jis padarė, kitaip tariant, išsipleikė ant žemės, užuot keliavęs toliau, kuo tiesiausiai, su viltimi anksčiau arba vėliau užeiti kokį medį ar griuvėsius. Ir užuot stebėjęsis tuo tokiu smarkiu ir ilgu lietumi, jis stebėjosi nesupratęs, nuo pat pirmųjų jo lašų, kad jis bus ilgas ir smarkus, ir kad reikėjo ne sustoti ir išsipleikti, o priešingai, eiti į priekį nosies tiesumu kur akys veda, kiek kojos įkabina, nes jis juk buvo tik žmogus, žmonių sūnus ir jų vaikaitis. Bet skirtumas tarp jo ir tų rūsčių, rimtų žmonių, pirma barzdotų, paskui ūsuotų, buvo tas, kad jo sėkla niekam nepakenkė. Taigi su savo gentainiais jis siejosi tiktai per protėvius, kurie visi jau buvo mirę, manydami, kad įsiamžino. Ir tas „geriau vėliau nei niekad“, leidžiantis tik-

riems žmonėms, tikroms sujungiančioms grandims pripažint savo klaidą, išsivaduot iš jos ir lėkt paknopstom prie kitos klaidos, pranoko Makmano galias, jam kartais net atrodė, kad jis galėtų voliotis ir šliaužioti savo mirtingume. Bet amžinybės nepakaktų ir tada. Ir taip toli nesiekiant, – tas, kuris laukė pakankamai ilgai, lauks ir toliau, o galiausiai ateina tokia valanda, kai niekas nebegali atsitikti ir niekas jau nebeateis, tad lieka tik laukimas, suvokiantis savo bergždumą. Gal tai ir buvo Makmano atvejis. Ir kai (pavyzdžiui) miršti, būna jau per vėlu, tu laukei pernelyg ilgai ir nebesi tiek gyvas, kad galėtum numirti. Gal jis kaip tik ir buvo priėjęs tokią būklę. Bet, regis, ne, nors poelgiai dar nieko nepasako, aš tai žinau, aš tai žinau, nei mintys, kurios sukasi galvoj. Taip, regis, iš tikrųjų ne. Nes jis, papriekaištavęs sau dėl to, ką padarė, ir dėl siaubingos lietaus įvertinimo klaidos, užuot atsistojęs ir vėl žengęs pirmyn, apsivertė aukštielninkas ir atkišo liūčiai visą savo priekį. Būtent tuomet ir pasimatė jo plaukai, aiškiai, pirmąsyk nuo to laiko, kai jis vienplaukis vaikštinėdavo po žydinčius savo tėviškės laukus, nes skrybėlė paliko toje vietoje, kurią ką tik apleido jo galva. Nes kai kniūbsčias guli kažinkokioje negyvenamoje ir praktiškai beribėje vietovėje, paskui apsiverti aukštielninkas, visas kūnas, nuo pat galvos, pasisuka šonu, nebent tik tyčia pasistengtum to išvengti, ir galva per x colių pasistumia nuo ten, kur buvo, jeigu x – pečių plotis coliais, nes galva įstatyta per patį pečių vidurį. Bet jei guli siauroje lovoje, turiu galvoje, būtent tokioje, kad vos joje telpi, na, tokiam gulte, tuomet jau bergždžiai verstumeis ant nugaros, paskui ant pilvo ir taip toliau, – galva visada lieka toje pačioje vietoje, nebent tik tyčia palenktum ją į dešinę, į kairę, ir, aišku, esama žmonių, kurie va

šitaip vargina save, tikėdamiesi įvairovės. Jis pamėgino įžiūrėti tą juosvą takią masę, kuri ir buvo visa, kas liko iš oro ir dangaus, bet akys paskaudo nuo lietaus, ir jis užmerkė jas. Tada išsižiojo ir ilgai liko taip stirksoti, pražiota burna, atgniaužtais delnais ir plačiai išskėstomis rankomis. Nes, keistas daiktas, kai guli aukštielninkas, mažiau linksti kabintis į žemes, nei tuomet, kai guli kniūbsčias, įdomus pastebėjimas, galėtum jį vaisingai išgvildenti. Ir kaip prieš valandą atsiraitojo rankoves, kad galėtų tvirčiau įkibt į žolę, taip dabar vėl nuleido jas, norėdamas pajusti, kaip lietus plaka delnus, dar vadinamus delnų įdubomis arba plokštumomis, nelygu kaip pasakysi. O pačiam vidury... bet vos nepamiršau plaukų, kurie buvo beveik tiek pat balti, kiek juoda buvo naktis, be to, jie buvo labai ilgi užpakaly ir iš abiejų pusių. Sausą vėjuotą dieną jie būtų plaikstęsi žolėje beveik taip pat kaip ir pati žolė. Tačiau lietus priplojo juos prie žemės ir suplakė su žole ir žeme į kažką primenančio purvo masę, bet ne į purvo masę, o į kažką primenančio purvo masę. Ir pačiame savo kankynės apogėjuj, nes juk ilgai nelieki tokia poza nejusdamas, kokia ji nepatogi, Makmanas ėmė geisti, kad lietus nesiliautų niekad, o sykiu nesiliautų ir jo kančia ar skausmas, nes kentėti jį privertė lietus, tai beveik tikra, juk gulimoji padėtis pati savaime toli gražu nėra nemaloni, sakytum egzistavo ryšys tarp kenčiančiojo ir verčiančiojo kentėti. Lietus juk galėjo nustoti lijęs jam dar nesiliovus kentėti, kaip jis galėjo nustoti kentėjęs lietui dar nesiliovus lyti. Ir jis, ko gero, jau nujautė esant tą svarbią pusiau tiesą. Nes gailestaudamas negalįs praleisti jam likusio gyventi laiko (tokiu būdu jis būtų buvęs maloniai sutrumpintas) po tuo sunkiu lietum, šaltu (tegu ir ne lediniu) ir statmenu, čia kniūbsčias, čia aukštielninkas, jis jau

buvo savęs beklausiąs, ar nesuklydo manydamas, kad kenčia dėl lietaus, ir ar iš tikro jo nepatogumo priežastys nebuvo visai kitos. Žmonėms juk nepakanka vien tik kentėti, jiems reikia dar ir šilumos bei šalčio, lietaus bei lietaus priešingybės, tai yra giedros, o drauge dar ir meilės, draugystės, juodos odos ir, pavyzdžiui, lytinio nepajėgumo bei virškinimo bėdų, trumpai tariant, šėlo ir beprotybių, kurių, laimė, yra per daug, kad galėtum išvardint juos, remiantis vien kūnu, drauge su kaukole bei josios priedais, kažin, ką visa šitai reiškia, na, tarkim, klišumu, kad jie aiškiai suvoktų, kas drįsta sukliudyti jų laimei būti grynai. Nes būtent šito dalyko nežinią sunku ištverti. Ir būta netgi tokių rigoristų, kurie nepajėgė nurimti, kol neišsiaiškino, ar jų sarkoma buvo prievarčio, ar, priešingai, veikiau dvylikapirštės žarnos. Bet tokiems polėkiams Makmanui dar nebuvo išaugę sparnai, jis iš prigimties buvo veikiau žemiškas padaras, ne itin tinkamas grynam mintijimui, ypač tokiomis aplinkybėmis, kuriomis mes turėjom laimės jį apibrėžti. Ir, tiesą pasakius, temperamentu jis buvo arčiau roplių nei paukščių, todėl galėdavo ištverti rimtus sužalojimus, jausdavosi geriau sėdėdamas negu stovėdamas, gulėdamas – negu sėdėdamas, taigi jis sėsdavos ir guldavos suradęs pačią menkiausią dingstį ir atsistodavo, kad išjudėtų vėl, tiktai tuomet, kai *struggle for life** ar gyvybinis polėkis vėl imdavo badyti jam į subinę. Ir didžioji jo gyvenimo dalis, jeigu ne trys ketvirčiai ar netgi keturi penktadaliai, matyt, prabėgo stinguly, akmens stinguly, iš pradžių paviršiniame, kuris pamažėle vis dėlto apėmė, nesakyčiau, kad gyvybinius organus, bet mažių mažiausiai jautrumą ir suvokimą. Reikia

* Kova už būvį. *(Angl.)*

manyti, kad iš gausingų savo protėvių jis gavo, per tėtį ir per mamą, laimingo atsitiktinumo dėka ir, aišku, drauge su kitais privalumais, geležinę vegetatyvinę sistemą, kadangi sulaukė tiekos metų, kiek sulaukė, kaip matome, ir tai vieni juokai palyginti su tais, kurių jis dar sulauks, tai aš pasisakau pats sau, nepatyręs nieko rimto, turiu galvoje, to, kas akimoju išbrauktų jį iš gyvųjų sąrašo. Juk niekas niekad neatėjo jam į pagalbą, vengiant dyglių ir spąstų, kuriais nuklotas nekaltybės kelias, ir niekad jis negalėjo pasikliauti niekuo kitu, tik savo jėgomis ir įgūdžiais, žingsniuodamas be mirtinų susižeidimų nuo ryto ligi vakaro, nuo vakaro lig ryto. O svarbiausia, jis niekada negaudavo dovanų grynaisiais, arba jų gaudavo labai retai, be to, labai menkų, bet šitai būtų buvę niekis, jei jis būtų mokėjęs užsidirbti jų savo prakaitu arba naudodamasis savo protu. Pavyzdžiui, pasamdytas išravėti plotelį jaunų morkų arba ridikų už tris ar net šešis pensus per valandą, jis išraudavo kartais viską, išsiblaškęs ar užvaldytas kažin kokio tūžmingo poreikio, apnikdavusio jį pamačius daržoves ir net gėles, apakindavusio jį tiesiogine šio žodžio reikšme, išryškindavusio tikrąjį jo siekį – nušluoti viską ir neturėti nieko prieš akis, tik truputėlį rudos žemės, atsikračiusios parazitų, dažnai tas poreikis pranokdavo gebėjimą jam atsispirti. Arba, dar nenužengus taip toli, viskas imdavo plaukti jam prieš akis, ir jis jau nebesugebėdavo atskirti augalų, gražinančių namų židinį arba maitinančių žmones bei gyvulius, nuo piktžolių, kurios, anot žmonių, neturi jokios naudingos paskirties, tačiau, matyt, yra savotiškai vertingos, jei žemė joms tokia palanki, na kad ir varputis, taip mėgstamas šunų, iš kurio žmonės išmoko virtis arbatą, – ir įnagis iškrisdavo jam iš rankų. Net tokie kuklūs darbai kaip šiukšlių valymas,

kurių jis viltingai griebėsi ne vieną kartą, sakydamas pats sau, kad gal jis apsigimęs šiukšlininkas, tik to nežino, pavykdavo ne ką geriau. Ir pats turėdavo sutikti, kad ten, kur jis pašluodavo, vieta atrodydavo purvinesnė nei prieš tai, tarsi koks demonas jį akino pasinaudojus šluota, semtuvu ir karučiu, kuriuos dykai jam patikėdavo savivaldybė, eiti ieškoti šiukšlių ten, kur jos netyčia pasislėpdavo nuo mokesčių mokėtojų akių, ir taip ištrauktas į dienos šviesą pridėti prie jau matomų, kurias pašalinti jis buvo pasamdytas. Taigi į dienos pabaigą jam patikėtame plote regėjai apelsinų ir bananų žievių, nuorūkų, nenusakomų popieriaus skutų, šunų ir arklių mėšlo bei kitokio šlamšto, rūpestingai sustumto palei šaligatvius arba uoliai iššluoto į matomiausią gatvės vietą, tikriausiai siekiant įkvėpti praeiviams kuo daugiau pasišlykštėjimo, sukelti kuo daugiau nelaimingų atsitikimų, neišskiriant nė mirtinų, jei kas paslystų. Vis dėlto Makmanas nuoširdžiai stengėsi įtikti, imdamas pavyzdį iš labiau įgudusių kolegų ir juos mėgdžiodamas. Bet viskas klostydavos taip, lyg jis iš tikro nebūtų savo veiksmų šeimininkas ir nežinotų, ką daro, kai darydavo, nei ką padarė, kai būdavo padaręs. Kažkas turėdavo jam pasakyti: Nagi pažvelkit, ką jūs padarėte, pabaksnojęs jį, kaip sakoma, nosimi į krūvą, kitaip jis nieko nesuvokdavo, manydamas, jog elgėsi kaip bet kuris juo dėtas geros valios žmogus ir pasiekė, kad ir be patyrimo, beveik tą patį rezultatą. Užtat kai jis atlikdavo ką nors sau pačiam, pavyzdžiui, persisiūdavo kurią nors iš sagų-pagaliukų, – jos buvo neilgaamžės, dažniausiai medinės ir pavaldžios visoms tos nuosaikaus klimato zonos negandoms, – iš tikrųjų parodydavo neįtikėtiną miklumą, kaip sakoma, atlikdamas tai be menkiausio įrankio. Didžiąją savo gyvenimo dalį, kitaip tariant, pusę ar ketvirtį,

susijusio su tokiais daugiau ar mažiau koordinuotais kūno judesiais, jis praleido atlikdamas štai tokius neatlyginamus, smulkius, gan išradingus gamybos ir perdirbimo darbus. Nes to reikėjo, jei jis norėjo ir toliau judėti pirmyn atgal, o tiesą sakant, jis to ne itin geidė, bet to reikėjo, dėl neaiškių ir žinomų priežasčių, kurias žino tik vienas Dievas, nors, tiesą sakant, Dievui, atrodo, nereikia priežasčių daryti tam, ką daro, ir nedaryti to, ko jis nedaro, lygiai kaip ir jo tvariniams. Bet ką gali žinoti. Toksai tad, atrodo, buvo Makmanas, išvystas tam tikru rakursu, nesugebantis išravėti našlaičių ar serenčių lysvės visko nesunaikinęs, o sykiu mokantis sutvirtinti batus žilvičio vytelėmis ir gluosnio žieve, kad retkarčiais galėtų pasivaikščioti žeme nesusižeidęs kojų į akmenis, dyglius ir stiklo šukes, kurios čia randas per žmonių vangumą ar piktumą, mažumą paburbėdamas, nes taip jau reikia. Juk nemokėjo atidžiai žvelgti sau po kojomis ir pasirinkt vietas, kur jas statyti vieną po kitos (taip būtų galėjęs vaikščiot basas). Ir net jei būtų tai sugebėjęs, iš to nebūtų buvę didelės naudos, taip menkai jis tevaldė savo judesius. Ir kokio galo taikytis į glotnias, samanomis apaugusias vietas, jeigu išklydusi iš kelio pėda mina ant besimėtančio ten titnago ir stiklo šukių arba koja įklimpsta iki kelių į karvės mėšlą. O dabar, pereinant prie kitokio pobūdžio svarstymų, gal būtų leistina palinkėti Makmanui, juk palinkėti nieko nekainuoja, bendro paralyžiaus, išskyrus rankas, jei tai įmanoma, tokioje vietoje, kuri, kiek tai įmanoma, nepraleidžia vėjo, lietaus, triukšmo, šalčio, didžiulių karščių, kokie nutiko VII amžiuje, bei dienos šviesos, su viena arba dviem pūkinėm antklodėm dėl viso pikto ir kad kokia nors gailestinga siela, tarkime, kartą per savaitę atneštų obuolių ir

sardinių aliejuje, skirtų nustumti iki toliausios įmanomos ribos lemtingą valandą, tai būtų nuostabu. Tuo tarpu lietus šėlo ir toliau, mat, tai, kad Makmanas atsigulė aukštielninkas, nė truputėlio jo nepaveikė, galiausiai jis pradėjo nenustygti vietoje, blaškės į kairę ir į dešinę, tarsi jį krėstų karštligė, vis atsisegdavo ir užsisegdavo sagas ir nuolat ritosi į vieną pusę, nesvarbu kurią, iš pradžių stabteldamas po kiekvieno apsisukimo, paskui jau – be jokios pertraukos. Teoriškai jo skrybėlė turėjo ristis paskui jį, turint galvoje, kad ji buvo pririšta prie palto, o jos virvelė turėjo apsivyti jam aplink kaklą, bet taip neatsitiko, nes teorija – vienas daiktas, o realybė – kitas, ir skrybėlė liko ten, kur buvusi, turiu galvoje, savo vietoje, kaip koks paliktas daiktas. Gal vieną gražią dieną pūstels smarkus vėjas, ir vėl sausa, lengvutė, ji pasišokčiodama nuskries per lygumą ir pasieks miesto ar vandenyno kraštą, nors ir nebūtinai. O dabar Makmanas ritosi žeme jau nebe pirmą kartą, tačiau jis visad darė tai be jokios užslėptos varomosios minties-variklio. Tuo tarpu tolydžio toldamas nuo vietos, kur jį užklupo lietus, toli nuo bet kokios pastogės, kuri netekus skrybėlės ir toliau skyrėsi iš aplinkos, jis suprato judąs į priekį tolygiai ir net savotiškai sparčiau, palei kažkokio, galimas daiktas, milžiniško rato išlinkį, nes manė, kad vienas jo galas yra sunkesnis už kitą, nežinodamas kuris būtent, tačiau nedaug. Ir šitaip visą laiką risdamasis jis sugalvojo ir nugludino planą ristis net kiaurą naktį, jeigu reikėtų, ar bent jau tol, kol jėgos jį apleis, ir taip pasiekti ribas tos lygumos, kurios palikti jis, tiesą sakant, nesiskubino, nors buvo ją jau paliekąs, jis tai žinojo. Ir risdamasis tuo pačiu greičiu ėmė svajoti apie plokščią šalį, kur jam jau niekada nebereikės nei atsistoti, nei stovėti,

laikant pusiausvyrą, iš pradžių, tarkim, ant dešinės kojos, o paskui ant kairės, kur jis galėtų judėti pirmyn atgal ir šitaip išgyventi, lyg didelis cilindras, apdovanotas valia ir protu. Tačiau nepasiduodamas iliuzijoms, nes jos

Greičiau, greičiau, mano manta. Ramiai, ramiai, dar ramiau, turiu dar laiko, daug laiko, kaip visada. Mano pieštukas, abu mano pieštukai, tas, kurio liko tik grafitas, iškritęs iš medinės įmovos, tarp mano milžiniškų pirštų, ir kitas, ilgas, apskritas, kažin kur lovoje, jį aš laikiau atsargai, neieškosiu jo, žinau, kad jis yra ten, paieškosiu, kai baigsiu, jeigu turėsiu laiko, o jei nerasiu, vadinas, jo nėra, taisysiu su kitu, jeigu iš jo dar kas nors liks. Ramiai, ramiai. Mano sąsiuvinis, aš nematau jo, tačiau jaučiu kairėje rankoje, nežinau, iš kur jis atsirado, aš neturėjau jo čionai atvykdamas, tačiau jaučiu, kad jis – mano. Nieko sau, tarsi man būtų šešiasdešimt metų. Vadinasi, ir lova turėtų būti mano, ir tas stalelis, lėkštė, naktipuodžiai, spinta, antklodės. Kurgi, niekas iš suminėtų daiktų man nepriklauso. Bet sąsiuvinis – mano, negaliu to paaiškinti. Taigi du pieštukai, sąsiuvinis ir dar lazda, kurios aš irgi neturėjau čionai atvykdamas, nors ir manau, kad ji priklauso man. Aš, rodos, jau anksčiau ją aprašiau. Esu ramus, neskubu, tačiau aprašinėsiu kuo mažiau. Ji guli greta manęs lovoje, po antklodėmis, kitados tryniausi į ją sakydamas: Mano moteriškaitė. Bet ji tokia ilga, kad išlenda iš po pagalvės ir baigiasi kažin kur toli už manęs. Tęsiu iš atminties. Juoda tamsa. Vos teįžiūriu langą. Tikriausiai jis ir vėl įleido vidun naktį. Net jei turėčiau laiko pasikniausti tarp savo daiktų, pritraukti juos prie lovos po vieną ar po kelis iš karto,

sukibusius viens su kitu, kaip dažnai būna su paliktais daiktais, neįžiūrėčiau nieko. O gal aš iš tikrųjų dar turiu laiko, įsivaizduokim, kad turiu, bet veikim taip, tarsi jo neturėčiau. Neseniai aš juk viską peržiūrėjau ir patikrinau, kai buvo veikiau šviesu, numatydamas ateisiant šitą metą. Ir, regis, viską nuo to laiko pamiršau. Ne, ne viską, retai kada pamiršti viską. Adata, įsmeigta į du kamščius, kad neįsidurčiau: nors smaigalys duria mažiau negu auselė, ne, atvirkščiai, nors smaigalys duria labiau negu auselė, auselė duria irgi, ir vėl ne taip. Aplink strypelį, regimą tarp dviejų kamščių, dar užvyniota truputis juodo siūlo. Gražus daikčiukas, tarsi koks... ne, jis nepanašus į nieką. Mano pypkės galvutė, nors niekada nesu naudojęsis tabako pypke. Tikriausiai eidamas pasivaikščioti radau ją numestą kažkur ant žemės. Jinai gulėjo žolėje, išmesta, nes buvo jau niekam tikusi: kotas buvo visai nulūžęs (staiga prisiminiau tą smulkmeną) ties ta vieta, kur susieina su galvute. Ją dar buvo įmanoma pataisyti, bet jis, matyt, pasakė: Ką jau čia, nusipirksiu kitą. Bet aš radau tik galvutę. Nors visa tai tik prielaidos. Gal ji man pasirodė graži ar pajutau jai tą šlykštų gailestį, kurį dažnai pajusdavau daiktams, ypač ištraukiamiems daiktams iš medžio ir akmens, jis verčia mane geisti visada nešiotis juos kartu, todėl aš juos pakeldavau ir įsidėdavau į kišenes, dažnai su ašaromis akyse, nes verkdavau iki žilos senatvės, taip ir neišgyvenęs šiltų jausmų, aistros, nepaisant mano patirties. Jeigu ne tų daikčiukų, kuriuos bevaikštinėdamas pakeldavau vienur kitur nuo žemės, draugija – kartais man pasirodydavo, kad aš irgi jiems reikalingas – gal būčiau tenkinęsis lankymusi pas šaunius žmones ar kurios nors religijos paguoda, nors nemanau. Pamenu, mėgdavau vaikštinėdamas, susikišęs rankas į kišenes, nes stengiuosi

kalbėti apie tuos laikus, kai vaikščiojau dar be lazdos ir juolab be ramentų, čiuopti ir glostyti tuos kietus dailius daiktus, gulinčius ten, giliose mano kišenėse, taip aš su jais kalbėdavausi ir juos ramindavau. O dar mielai užmigdavau su akmeniu, kaštonu ar kankorėžiu delne ir nubusdavau juos sugniaužęs, nors miegas ir paversdavo mazgote mano kūną, kad jis pailsėtų. O tuos, kurie man nusibosdavo ar būdavo išstumti meilės kitiems daiktams, išmesdavau, kitaip tariant, ilgai ieškodavau jiems tokios vietos, kur jie per amžius būtų ramūs, kur niekas niekada jų nesurastų, nebent įvyktų kas nors negirdėta, o tokios vietos retos, ir ten padėdavau juos rūpestingai. O kartais juos palaidodavau arba įmesdavau į jūrą, iš peties užsimojęs ir nusviedęs tolyn nuo kranto, tuos, dėl kurių buvau tikras, kad neišplauks paviršiun, net ir trumpam. Ir net medinių draugų nemažą būrį esu pasiuntęs į gelmes, pririšęs prie akmens. Kol supratau, kad nereikėjo taip daryti. Juk virvelei supuvus jie iškils į paviršių, jei šitai dar neatsitiko, ir anksčiau ar vėliau pargrįš į žemę. Būtent šitaip atsikratydavau tų mylimų daiktų, kurių nebegalėdavau laikyti dėl naujų meilių. Ir dažnai jų gailėdavausi. Tačiau taip puikiai juos paslėpdavau, kad pats nebegalėdavau surasti. Va šitaip ir reikia elgtis, lyg dar turėčiau laiko, kurį reikia prastumti. Beje, taip ir yra, širdies gilumoje puikiai suvokiu tai. Tai kam vaidinti, kad skubu? Nežinau. Galų gale gal tai skubu. Man ką tik taip pasirodė. Bet kas tik man nesirodė. O ką, jei aš netrokščiau taip smarkiai prisiminti viską, kas man dar lieka iš turėto, to gero tuzino daiktų, mažų mažiausiai. Ne, ne, aš privalau. Tad tęskime toliau. Kur aš sustojau? Mano pypkės galvutė. Man taip ir nepavyko jos atsikratyti. Ji buvo man talpykla, sukraudavau į ją šitiek daiktų, kažin ką gi galėjau ten sukrauti, į

tokią mažą erdvę, ir sukurpiau jai dangtį iš skardos. Toliau. Vargšas Makmanas. Man, aišku, nelemta nieko baigti, nebent kvėpuoti. Nereikia būt besočiu. Bet argi būtent šitaip užtrokštama? Ko gero. O tas kriokimas, ką su juo daryti? O gal jis vis dėlto nebūtinas. Knerkti, o paskui nesugebėti, po velnių, pakriokti. Kaip gyvenimas gali atbukinti norą protestuoti. Gana, tai smulkmena. Kažin, koks gi bus mano paskutinis žodis, parašytas, visi kiti išnyksta, nepalikę pėdsako. Niekada to nesužinosiu. To inventoriaus irgi neužbaigsiu, paukštukas man tai sako, – gal jis – Šventoji dvasia, – papūginių šeimos vardu. Tebūnie taip. Taigi štai vėzdas, nieko neveiksi, privalau pasakyti, kaip yra, nesistengdamas suprasti, iki pat galo. Būna akimirkų, kai aš jaučiu, kad visad čia buvau, gal net gimiau čia. Tai galėtų paaiškinti daugelį dalykų. Ar sugrįžau čionai ilgai nebuvęs. Bet baigta su tais jausmais ir tomis hipotezėmis. Šis vėzdas – mano, taškas. Jis suteptas krauju, bet nepakankamai, nepakankamai. Aš gyniausi prastai, bet gyniausi. Būtent šitai ir pasakau sau kartais. Aulinis batas, kitados geltonas, kurios kojos, nebežinau, matyt, kairės, tas mano nubudimų batas. Kitas pradingo. Iš pradžių jie atėmė jį iš manęs, dar nežinodami, kad aš nebegalėsiu vaikščiot. Ir paliko man kitą, manydami, kad aš nuliūsiu, matydamas jį vieną. Žmonės tokie jau yra. O gal jis ant spintos? Aš visur jo ieškojau, iš tikrųjų, su lazda, bet apie spintos viršų užmiršau. O kadangi jau niekada nebeieškosiu, nei ant spintos, nei kur kitur, nei jo, nei ko nors kito, vadinasi, jis nebe mano. Nes mano yra tik tie daiktai, apie kurių buveinę aš nutuokiu pakankamai gerai, kad juos sučiupčiau, esant reikalui, aš sugalvojau tokį apibrėžimą savo mantai apibūdinti, kitaip tam nebus galo, bet šiaip ar taip tam nebus galo. Jis ne itin

panėšėjo į tą, – bet aš be reikalo ties juo gaišuoju, – kurį tebeturiu, į tą geltoną, krentantį į akis tuo, kad jis turi labai daug skylučių varstukams, niekada nesu matęs bato su tieka skylučių, kurių dauguma nebevartojama ir virto tiesiog prorėžomis. Visi tie daiktai guli sumesti kampe į krūvą kaip papuola. Galėčiau juos sučiupti, net tokioje tamsoje, pakaktų panorėti. Atpažinčiau juos čiuopdamas, žinia persiduotų per mano lazdą, aš užkabinčiau geidžiamą daiktą ir prisitraukčiau jį prie lovos apačios, girdėčiau, kaip jis slysta ar šokčioja per grindis manęs link, vis artėja, artėja, darosi vis mažiau brangus, užkelčiau jį ant lovos taip, kad jis nesudaužytų lango, nesubraižytų lubų, ir atsidurtų galiausiai mano rankose. Jeigu tai būtų mano skrybėlė, gal aš ją užsidėčiau, tai man primintų senus gerus laikus, nors aš ir taip gana gerai juos pamenu. Ji nebeturi kraštų, ji primena stiklinį gaubtą, kuriuo apvožiamas melionas. Kad užsivožtum ją ar nusivožtum, turi suimti ir spausti ją delnais. Ko gero, ji vienintelis man dar priklausantis daiktas, kurio istoriją prisimenu gana gerai, turiu galvoje, nuo tos akimirkos, kai ji patapo mano nuosavybe. Žinau, kokiomis aplinkybėmis ji prarado savo kraštus, buvau ten tuomet. Nes nenorėjau nusiimti jos miegodamas. Norėčiau, kad ją palaidotų drauge su manimi, nekalta užgaida, bet kaip ją įgyvendinti? Atmintinė: užsivožti ją dėl viso pikto, gerai užsmaukus, kol dar ne vėlu. Bet viskam savo laikas. Kažin, ar man dar verta tęsti. Jaučiu, kad galbūt priskiriu sau daiktus, kurių nebeturiu, ir paskelbiu nebesančiais dar esančius, ir kad yra, be to, dar ir kitų, ana tenai kampe, kurie priklauso trečiai kategorijai, daiktų, apie kuriuos aš nieko nežinau, todėl nerizikuoju nei apsirikt dėl jų, nei būt teisus. Ir dar sakau sau, kad nuo to paskutinio karto, kai peržiūrėjau savo

daiktus, po Bato tiltu nutekėjo daug vandens, abiem kryptim. Juk aš pakankamai sunykau šitam kambaryje, kol sužinojau, kad kai kurie daiktai iš jo išnyksta, kiti sugrįžta, tarpininkaujant nežinia kokiems veiksniams. Ir tarp išnykstančių yra tokių, kurie pargrįžta, trumpiau arba ilgiau nebuvę, o kiti nebegrįžta niekada. Taigi tarp tų, kurie pargrįžta, vieni man gerai žinomi, kiti nežinomi. Nesuprantu. O dar keisčiau: yra daiktų, iš pažiūros neturinčių tarp savęs nieko itin bendra, kurie nebuvo niekada manęs palikę, nuo to laiko, kai esu čia, jie tūno paklusniai savo vietoje, kampe, lyg būtų negyvenamame kambaryje. O gal jie buvo labai skubrūs. Kaip dirbtinai visa tai skamba. Tačiau nėra garantijos, kad taip bus visada. Kitaip nesugebu paaiškint sau kintamo savo mantos pobūdžio. Nei šitaip. Taigi, kalbant griežtai, man neįmanoma dabar pat sužinoti, kas man priklauso, kas nepriklauso pagal mano apibrėžimą. Todėl ir klausiu savęs, ar turėčiau rašyti toliau tą inventorių, turintį, ko gero, tik labai tolimas sąsajas su tikrove, ar ne geriau būtų, jei staiga liaučiausi ir atsiduočiau kitokiai pramogai, neturinčiai tokių rimtų padarinių, arba tiesiog palaukčiau, nieko nedarydamas, gal tik skaičiuodamas: vienas, du, trys ir taip toliau, ir taip galiausiai nebegalėdamas pakenkti sau. Tai štai ką reiškia būti skrupulingam. Jeigu turėčiau pensą, jam patikėčiau išspręsti reikalą. Naktis iš tikrųjų yra ilga ir šykšti patarimų. O gal aš vis dėlto ištrauksiu iki aušros? Viską pasvėrus. Gera mintis, puiki mintis. Jeigu išaušus vis dar čia būsiu, nuspręsiu. Noriu miego. Tačiau užmigti nedrįstu. Galų gale juk pataisos *in extremis, in extremissimis* visad įmanomos. Bet ar aš ką tik neužgesau? Liaukis, Malonai, nepradėk visko iš pradžių. O ką, jeigu susirinkčiau visą savo mantą, kokios jos esama, ir susikrau-

čiau ją į lovą? Ar tai padėtų? Tikriausiai ne. Bet gal tai padarysiu. Visada turiu tokią galimybę. Kai bus šviesiau ir geriau matyti. Tuomet visus tuos daiktus turėsiu aplink save, ant savęs, po savimi, sau prie šonų, aš būsiu vidury savo mantos, kampe nebeliks nieko, viskas bus lovoj, drauge su manimi. Laikysiu rankoj savo nuotrauką, savo akmenį, kad jie nedingtų. Ir užsivošiu savo skrybėlę. Gal turėsiu ką nors burnoj, tarkim, laikraščio skiautę arba sagas ir gulėsiu ant kitų brangenybių. Mano nuotrauka. Joje – ne aš, bet galgi aš esu kažkur netoli. Tai asilas, nupaveiksluotas iš priekio, iš gana arti, ant vandenyno kranto, nors tai ne vandenynas, bet man jis – vandenynas. Aišku, buvo mėginta priversti jį pakelti galvą, kad juostoj atsispaustų jo gražios akys, bet jis vis viena laiko ją nuleidęs. Iš ausų sprendžiant jis nėra patenkintas. Jam ant galvos užvožta šiaudinė skrybėlė. Plonos jo kojos lygiagrečios ir tvirtos, mažos kanopos vos liečia smėlį. Jo kontūrai išplaukę: tai fotografo juokas sujudino kamerą. Vandenynas atrodo toks dirbtinis, jog pasakytum esąs studijoje. Bet argi neturėčiau kalbėti veikiau priešingai? Drabužių, pavyzdžiui, nebelikę nė pėdsako, išskyrus tą batą, tą skrybėlę ir tris puskojines, aš jas suskaičiavau. Kurgi dingo mano drabužiai, mano paltas, kelnės ir flaneliniai apatiniai, kuriuos man davė ponas Kvinas, pareiškęs, kad jam jų nebereikią? Gal juos sudegino. Bet kalbame ne apie tai, ko aš nebeturiu, tokią akimirką visa tai jau nebesvarbu, kad ir ką žmonės šnekėtų. Beje, atrodo, netrukus liausiuos. Visų geriausia laikiau pabaigai, tačiau jaučiuos prastai, ko gero, išeinu, nors būtų keista. Tasai silpnumas laikinas, visi šitai patyrė. Žmogus nusilpsta, paskui šitai praeina, jėgos sugrįžta, vėl viską pradedi iš naujo. Ko gero, šitai man ir nutiks. Aš žiovauju, argi žiovaučiau,

jeigu tai būtų rimta? Kodėl gi ne? Regis, mielai suvalgyčiau šiek tiek sriubos, jeigu jos liko. Ne, net jeigu jos ir liko, nevalgysiu. Supratote? Jau kelios dienos, kaip man neatneša naujos sriubos, ar jau minėjau tai? Regis, minėjau. Aš bergždžiai nustumiu stalą prie durų, paskui sugrąžinu ir stumdau jį į priekį ir atgal tikėdamasis, kad tas triukšmas bus išgirstas ir teisingai suprastas ten, kur reikia, jei kartais čia būta vien tik užmaršties, – lėkštė lieka tuščia. O naktipuodis, priešingai, lieka pilnas, ir kitas pamažėle pildosi. Jei man pavyks jį kada nors pripildyti, abu išpilsiu ant grindų, bet tai mažai tikėtina. Dabar, kai nieko nebevalgau, aš nuodijuos mažiau, ir mano išmatų mažėja. Tie naktipuodžiai, regis, yra ne mano, aš tik naudojuos jais. Jie puikiai atliepia mano apibrėžimą to, kas yra mano, bet jie yra ne mano. Matyt, apibrėžimas neteisingas. Abudu turi po dvi ąsas, vieną prieš kitą, išsikišančias virš kraštų, ir tai man leidžia jais manevruoti, įkišus ten savo lazdą, pakelti juos ir nuleisti. Viskas čia numatyta. O gal tai laimingas atsitiktinumas. Taigi nebus sunku apversti juos, jei teks tai padaryti, ir palaukti, kol jie kiek reikia ištuštės. Kalbėjimas apie naktipuodžius mane pagyvino. Jie nepriklauso man, bet aš sakau mano naktipuodžiai, kaip sakau mano lova, mano langas, kaip sakau aš. Ir vis dėlto aš liausiuosi kalbėjęs. Mano manta mane nuvargino, jei vėl pradėsiu ją vardyti, nusilpsiu vėl, kadangi tos pačios priežastys sukelia tuos pačius padarinius. Norėčiau pakalbėti apie savo dviračio varpelio dangtį, apie savo pusę ramento, viršutinę jo pusę, lyg tai būtų vaiko ramentas. Beje, dar galiu tai padaryti, kas gi man draudžia, nežinau, negaliu. Tik pamanyk, ko gero, numirsiu iš bado, veikiau nuo išsekimo, po to, kai visą gyvenimą sėkmingai koviausi su šita neganda. Negaliu patikėti tuo. Ne-

galios nustekenti seniai maitinami iki pat galo. O kai jie nebegali ryti, jiems į stemplę arba į tiesiąją žarną įstato vamzdelį ir prikrečia juos vitaminizuotos tyrės, taip vengiama kaltinimų žmogžudyste. Taigi aš mirsiu nuo paprastos senatvės, prisisotinęs dienų, kaip kitados prieš tvaną, su pilnu pilvu. Gal jie mano, kad aš jau miręs. O gal jie patys numirė. Sakau jie, nors iš tikrųjų nieko apie tai nežinau. Iš pradžių, bet ar tai buvo pradžia, pastebėjau vieną senyvą moterį, paskui kurį laiką matydavau seną geltoną ranką, bet visa tai tikriausiai buvo tik konsorciumo įsakymų vykdymas. Ir tyla iš tikrųjų kartais būna tokia, jog atrodo, kad žemėje nėra gyventojų. Štai kuo baigiasi polinkis apibendrinti. Pakanka nieko negirdėti kelias dienas savo skylėje, jokio garso, vien tik daiktų, ir pradedi įsivaizduoti esąs jau paskutinis iš žmonių padermės. O jei pradėčiau rėkti? Ne todėl, kad norėčiau patraukti į save dėmesį, o tik kad sužinočiau, ar čia kas nors yra. Bet aš nemėgstu šaukti. Aš visada kalbėdavau ramiai, elgdavausi ramiai, kaip dera tam, kuris nei turi ką pasakyti, nei žino kur eiti. Tokiomis aplinkybėmis verčiau nekristi niekam į akis. Jau neminint galimybės, jog šimto žingsnių spinduliu nebus nė gyvos dvasios, o paskui – tokia žmonių tirštynė, kad jie lips vieni kitiems ant galvos. Jie nedrįsta prie manęs prisiartinti. Tokiu atveju šaukčiau bergždžiai, kol netekčiau sąmonės. Ir visgi pamėginsiu. Jau mėginau. Neišgirdau nieko nepaprasto. Ne, neteisybė, išgirdau savotišką deginantį traškesį trachėjos gale, kaip būna, kai graužia rėmuo. Pasipraktikavęs gal sugebėsiu išspausti aimaną. Geriausiai būtų miegoti. Visa bėda, nebegaliu užmigti. Beje, man jau reikėtų nebemiegoti. Kokia nuobodybė. Praleidau progą. Ar minėjau, kad išsakysiu tik menką dalį tų dalykų, kurie man šauna į galvą? Tikriausiai

minėjau. Renkuosi tuos, kurie atrodo turi tarpusavio ryšį. Ne visada tai lengva. Tikiu, kad jie svarbiausi. Kažin, ar sugebėsiu kada nors sustoti. O ką, jeigu išmesčiau savo grafitą? Jau niekada jo nebesusigrąžinčiau. Galiu paskui gailėtis. Mano mažasis grafičiukas. Tai rizika, kuriai aš šiuo metu nelinkęs atsiduoti. Ką gi daryti? Kažin, ar tik man nepavyktų pastumti lovos, pasinaudojus savo lazda kaip valčių kabliu. Juk ji galėtų būti ir ant ratukų, daug lovų turi ratukus. Neįtikėtina, kad niekada nesu savęs to paklausęs nuo tada, kai čia esu. Gal man pavyktų išvairuoti ją pro duris, juk ji tokia siaura, ir net nuleisti žemyn laiptais, jei yra laiptai, vedantys žemyn. Išeiti. Tamsa tam tikru atžvilgiu man neparanki. Bet pamėginti vis vien galiu ir pažiūrėti, ar lova pajudės. Pakanka tik įremti lazdą į sieną ir pasistumti. Ir jau regiu save, jei pasiseks, sukantį ratą kambaryje, laukiantį, kada pakankamai prašvis, kad leisčiausi į kelią. Bent per tą laiką aš nebepasakosiu sau visokių melų. Be to, kas žino, fizinė pastanga gali mane pribaigti širdies smūgiu.

Pamečiau savo lazdą. Štai iškilus šios dienos faktas, nes ir vėl stojo diena. Lova nepajudėjo iš vietos. Matyt, tamsoje prastai pasirinkau atramos tašką. Čia ir yra visa bėda, Archimedas buvo teisus. Nuslydusi lazda būtų išvertusi mane iš lovos, jeigu nebūčiau jos paleidęs. Aišku, būtų buvę kur kas geriau, jei būčiau išsiskyręs su lova, užuot praradęs lazdą. Bet pagalvoti neturėjau laiko. Baimė nukristi verčia daryti tokias beprotybes. Tai katastrofa. Išgyventi ją dar kartą, apmąstyti ir pasimokyti iš jos – be abejo, geriausia, ką dabar galiu padaryti. Būtent tuo žmogus ir skiriasi nuo beždžionės, ir atradimas po atradimo

kyla vis aukštyn, į šviesą. Dabar, ją jau praradęs, supratau, kas buvo mano lazda ir ką jinai man reiškė. Ir taip pakylu, sunkiai, iki suvokimo Lazdos, atsikratęs visų jos atsitiktinybių, kurias esant nė neįtariau. Kaip staiga išsiplėtė mano sąmonė. Taigi aš jau beveik regiu toje mane ką tik ištikusioje tikroje katastrofoje gėrį, slypintį po blogiu. Tai paguodžia. Be to, ta katastrofa – neabejotinai katastrofa senovine prasme. Užlietam lavos išlikti šaltam kaip marmuras – štai kada pamatai, ką reiškia būti žmogumi. Žinoti, kad kitą kartą tau gali pavykti geriau, kur kas geriau, ir kad to kito karto nebus, ir ačiū Dievui, kad nebus, – turi kuo pasidžiaugti kurį laiką. Regis, išpešiau iš savo lazdos visa, ką galėjau geriausia, kaip ta beždžionė, besikrapštanti raktu, atveriančiu jos narvą. Beje, tai geriausia, ką ji gali daryti. Nes dabar man akivaizdu: jeigu būčiau naudojęsis savo lazda protingai, būčiau galėjęs ištraukti save iš lovos ir, galimas daiktas, vėl į ją įsiropšti, kai pavargčiau voliotis ir raičiotis ant grindų arba ant laiptų. Tai būtų suteikę šiokios tokios įvairovės mano irimui. Kaip man šitai neatėjo į galvą anksčiau? Tikra teisybė, kad aš nenorėjau palikti savo lovos. Bet ar išminčius gali nenorėti dalyko, kurio jis netgi galimybės nesuvokia? Nesuprantu. Išminčius gal ir gali. O aš? Ir vėl diena, bent jau tai, kas čia vadinama šiuo žodžiu. Tikriausiai būsiu užmigęs po trumpo nusiminimo priepuolio, tokio nebuvau ištiktas jau labai seniai. Kurio gi galo nusiminti, vienas iš tų plėšikų buvo išganytas, o tai neblogas procentas. Matau tą lazdą gulint ant grindų, netoli lovos. Kitaip tariant, matau jos dalį, kaip ir visko, kas matoma. Matau taip, lyg ji būtų ekvatoriuje. Ne, ne visai, ko gero, rasčiau būdą ją susigrąžinti, juk esu toks sumanus. Vadinas, dar ne viskas prarasta nesugrąžinamai. Kita vertus, niekas man

jau nebepriklauso, pagal mano apibrėžimą, jeigu gerai prisimenu, išskyrus mano sąsiuvinį, grafitą ir tą prancūzišką pieštuką, jeigu manysime, kad jis iš tikro egzistuoja. Gerai, kad lioviausi sudarinėjęs inventorių, puiki buvo mintis. Jaučiuosi nebe toks silpnas, gal mane pamaitino, kol miegojau. Matau ir naktipuodį, tą, kur dar nepilnas, jau nebesugebėsiu jo pasiekti. Tikriausiai būsiu priverstas šlapintis į lovą, kaip tuomet, kai buvau dar kūdikis. Bent jau nebūsiu baramas. Tačiau gana kalbėti apie mane. Sakytum, be tos lazdos man palengvėjo. Jau žinau, kaip galėčiau pamėginti ją atgauti. Bet ką tik man šovė viena mintis. O gal jie nebeduoda man sriubos norėdami padėti man numirti? Nevalia smerkti žmonių per greitai. Bet tuomet kurio galo mane maitinti, kai aš miegu? Nors tai nėra visiškai tikra. Bet jei jie nori man padėti, argi nebūtų protingiau duot man užnuodytos sriubos, daug daug užnuodytos sriubos? Gal jie bijo skrodimo? Tie žmonės numato viską, tai akivaizdu. Tai man priminė, kad tarp mano daiktų buvo mažas buteliukas be etiketės su keliomis tabletėmis. Vidurių laisvinamieji? Raminamieji? Nebeprisimenu. Išgerti juos siekiant ramybės ir tik suviduriuoti, kaip būtų apmaudu. Tačiau toks klausimas net ir nekyla. Aš ramus, ne visiškai, šiek tiek ramybės man dar trūksta. Na, gana apie mane. Pažiūrėsiu, ko vertas mano sumanymas susigrąžinti lazdą. Tikra teisybė, kad aš, matyt, esu labai nusilpęs. Jei tas sumanymas bus ko nors vertas, pradžiai mėginsiu išsiropšt iš lovos. Jei ne, nežinau, ką veiksiu. Gal nueisiu pažvelgti, kaip klojas Makmanui. Visada turiu atsargoje tą galimybę. Iš kur toks veiklos poreikis? Daraus nervingas.

Vieną dieną, kur kas vėliau, sprendžiant iš išvaizdos, Makmanas dar sykį atsipeikėjo kažin kokioje prieglaudoje. Iš pradžių, būdamas viduj, jis nežinojo, kad tai prieglauda, bet jam tai buvo pasakyta, kai tik jo būklė leido išgirsti, ką jam sako. Jam buvo pasakyta trumpai drūtai: Dabar tu esi Dievo Švento Jono prieglaudoje ir tavo numeris – šimtas septyniasdešimt šeši. Nebijok nieko, esi tarp draugų. Įsivaizduojate! Dėl nieko nebesirūpink, nuo šiol už tave galvosime ir veiksime mes. Mums tai patinka. Tad nedėkok mums. Be tavo gyvybei ir net sveikatai palaikyti tinkamo maisto, kiekvieną šeštadienį mūsų globėjo garbei tu gausi pusę pintos aukščiausios rūšies porterio ir kramtomo tabako gniutulą. Paskui buvo nusakytos visos jo teisės ir pareigos, nes jam dar pripažino šiokias tokias teises, nepaisant viso jam parodyto gerumo. Nustebintas to nesaikingo tujinimo, nes iki šiol jis visad vengdavo labdaringumo, Makmanas pradžioj nesuprato, kad kreipiamasi būtent į jį. Kambarys, arba celė, kurioj jis atsidūrė, buvo sausakimša baltai vilkinčių moterų ir vyrų. Jie grūdosi aplink jo lovą, o tie, kurie stovėjo antroje eilėje, stiepėsi ant pirštų galiukų ir tempė kaklus, kad geriau jį matytų. Kalbantysis, aišku, buvo vyras pačiam jėgų žydėjime, švelnumas ir griežtumas buvo vienodai įsirėžę jo veido bruožuose, ir jis nešiojo apšepusią barzdą, kurios paskirtis, be abejonės, buvo daryti jį labiau panašų į Kristų. Tiesą pasakius, jis ne tiek improvizavo, kiek skaitė ar deklamavo, sprendžiant iš popieriaus, kurį laikė rankoje ir į kurį kartais nerimastingai mesteldavo žvilgsnį. Galiausiai jis padavė tą popierių Makmanui, drauge su cheminiu pieštuku, kurio galiuką prieš tai paseilino, ir paprašė jame pasirašyti, patikslinęs, kad tai tik grynas formalumas. Kai Makmanas pakluso, ar dėl to,

kad bijojo būti nubaustas, jei nepaklus, ar dėl to, kad nesuprato, koks reikšmingas tas veiksmas, vyriškis atsiėmė popierių, ištyrė jį ir paklausė: Mak, o toliau? Ir būtent tuomet pasigirdo kažkoks moteriškas balsas, nepaprastai spigus ir nemalonus, jis ištarė: Manas, jo pavardė Makmanas. Ta moteris stovėjo Makmanui už nugaros, taigi jis jos nematė, ji abiem rankomis gniaužė lovos virbą. Kas jūs? – paklausė barzdočius. Kažkas atsakė: Tai Molė, negi nematote, ji vardu Molė. Barzdočius atsisuko į ištarusį tuos žodžius, valandėlę stebeilijo į jį, paskui nudelbė akis. Žinoma, žinoma, – pasakė, – aš prastai nusiteikęs. Ir patylėjęs pridūrė: Gražus vardas, – nors ir buvo neaišku, ar iš tikrųjų tas pagyrimas skirtas gražiam Molės vardui, ar gražiai Makmano pavardei. Nesistumdykit, dėl Dievo meilės! – ištarė susierzinęs. Paskui, staiga apsisukęs, sušuko: Kurio galo visi taip stumdotės, po paraliais! Kambarys iš tikrųjų darėsi vis labiau ankštas tolydžio veržiantis į jį naujiems smalsuoliams. Aš asmeniškai išeinu, – išpyškino barzdočius. Ir visi puolė padrikai trauktis, stumdėsi, kiekvienas stengėsi prasmukti pirmas, išskyrus Molę, ji nepajudėjo iš vietos. O kai visi išėjo, nužengė prie durų ir jas uždarė, paskui sugrįžo ir atsisėdo ant kėdės prie lovos. Tai buvo nedidukė senutė, be galo negraži ir veidu, ir kūnu. Regis, jai buvo skirta suvaidinti tam tikrą vaidmenį tuose nepaprastuose įvykiuose, kurie, viliuosi, leis man galiausiai baigti. Liesos geltonos rankos, išklaipytos kažkokios kaulų deformacijos, lūpos tokios didžiulės ir storos, jog, rodės, surijo pusę veido, buvo tai, kas joje buvo atgrasiausia (iš pirmo žvilgsnio). Vietoje auskarų ji buvo įsisegusi du ilgus dramblio kaulo krucifiksus, kurie pašėlusiai linguodavo nuo menkiausio jos galvos mosto.

Nutraukiu savo pasakojimą, norėdamas pareikšti, jog jaučiuosi esąs nuostabiausios formos. Tai, ko gero, kliedesiai.

Makmanui pasirodė, kad ta ypata buvo įpareigota juo rūpintis ir patarnauti jam. Būtent. Nes valdžia paskelbė, kad šimtas septyniasdešimt šeštasis bus priskirtas Molei. Beje, ji to paprašė oficialiai. Ji atnešdavo jam valgyti, vieną didelį patiekalą per dieną (iš pradžių valgomą karštą, paskui šaltą), kas rytą ištuštindavo jo naktipuodį ir mokė jį praustis: veidą ir rankas kasdien, kitas kūno dalis vieną po kitos per visą savaitę – pėdas pirmadienį, blauzdas iki kelių antradienį, šlaunis trečiadienį ir taip toliau, baigiant kaklu ir ausimis sekmadienį, ne, sekmadienį jis ilsėdavosi. Ji iššluodavo kambarį, retkarčiais paklodavo lovą ir, regis, be galo mėgo šveisti ir blizginti matinius vienui vieno lango, kuris niekad neatsiverdavo, stiklus. Ji informuodavo Makmaną, jam ką nors padarius, ar tai leistina, ar ne, ir lygiai taip pat, jam nieko neveikiant, ar jis turįs tam teisę, ar ne. Ar šitai reiškė, kad ji praleisdavo su juo visą laiką? Ne, ji, be abejo, turėjo pasirūpint dar ir kitais bei jiems nurodinėti. Tačiau iš pradžių, kol Makmanas apsiprato su tuo dar jaunos laimės antplūdžiu, ji, aišku, palikdavo jį vieną kaip įmanydama rečiau ir budėdavo prie jo netgi dalį nakties. Kokia ji buvo supratinga ir geraširdė, darosi aišku iš štai tokios istorijos. Vieną dieną, netrukus po to, kai buvo priimtas, Makmanas suprato, kad, užuot dėvėjęs savo įprastinius drabužius, jis dėvi ilgus dukslius marškinius iš storo audeklo, galimas daiktas, iš pašukų. Jis iš karto pradėjo garsiai reikalauti savo drabužių, matyt, drauge su tuo, kas buvo jų kišenėse, nes vis šaukė ir šaukė: Mano daiktus!

Mano daiktus! blaškydamasis lovoje ir vis plekšnodamas per antklodę delnais. Tada Molė atsisėdo ant lovos krašto ir šitaip išdėstė savo rankas: vieną uždėjo Makmanui ant rankų, kitą – jam ant kaktos, jam ar sau, jam. Buvo tokia maža, kad jos pėdos nesiekė žemės. Kai Makmanas šiek tiek aprimo, ji jam pasakė, kad jo drabužių tikriausiai nebėra, todėl jie ir negali būti jam grąžinti, o dėl daiktų, ištrauktų iš kišenių, tai buvo nutarta, kad jie neturi jokios vertės ir tinka geriausiu atveju išmesti, išskyrus mažą sidabrinę atramėlę peiliui, kurią jis galįs atgauti bet kada. Tačiau tas pareiškimas Makmaną taip nuliūdino, kad Molė paskubėjo juokdamasi pridurti, esą ji tiktai pajuokavusi, o iš tikrųjų jo drabužiai, išvalyti, išlyginti, sutaisyti, apibarstyti naftalinu, perlenkti ir sudėti į kartono dėžę su užrašyta jo pavarde ir numeriu, yra tokioje saugioje vietoje, lyg būtų saugomi Anglijos banke. Tačiau kadangi Makmanas ir toliau reikalavo savo daiktų, tarsi nebūtų nieko supratęs iš to, ką ji jam ką tiktai pasakė, jai teko pasitelkti nuostatus, kuriuose priimtajam buvo draudžiama turėti kokį nors sąlytį su savo kaip benamio laikų atributais iki jis bus išrašytas. Kadangi Makmanas ir toliau žūtbūtinai reikalavo savo daiktų, o ypač skrybėlės, Molė paliko jį sakydama, kad jis elgiąsis neprotingai. Neilgai trukus atsirado vėl, laikydama pirštų galiukais minėtą skrybėlę, kurią, matyt, ištraukė iš šiukšlyno daržo gale, juk viską sužinoti atima pernelyg daug laiko, nes ji buvo apkraštuota mėšlo ir atrodė jau baigianti suirti. Ji netgi susitaikė su tuo, kad jis ją užsimaukšlino, ir net padėjo jam tai padaryti, pagelbėdama atsisėsti lovoje ir apkamšydama pagalvėmis, kad jam būtų patogu. Švelniai žvelgė į tą seną suglumusį, jau atsipalaiduojantį veidą, kai šerių užgožta jo burna mėgindavo nusišypsoti, o raudonos akutės

nedrąsiai pasigręždavo į ją, tarsi norėdamos jai padėkoti, arba užvirsdavo aukštyn į atgautą skrybėlę, o rankos pakildavo, kad tvirčiau ją užsmauktų, paskui drebėdamos vėl nusileisdavo ant antklodės. Galiausiai jiedu apsikeitė ilgu žvilgsniu, Molės burna prasivėrė ir išsikreipė siaubinga šypsena, o neatlaikiusios to Makmano akys suvirpėjo kaip suvirpa gyvulių akys, kai jie žvelgia į savo šeimininką, ir galiausiai jis jas nusuko. Istorijos pabaiga. Tikriausiai tai buvo toji pati skrybėlė, kurią jis palikto vidury lygumos, ji labai panėšėjo į aną, turint omeny papildomą susidėvėjimą. O gal tai visai kitas Makmanas, nors labai panašus ir fiziškai, ir dvasiškai (tiems, kurie nutuokia, ką reiškia prabėgę metai)? Juk saloje, tiesą pasakius, gausybė Makmanų, ir dauguma jų, be to, didžiuojasi galų gale visi išėję iš to paties garsaus pauto. Taigi jie kartais norom nenorom panašūs vieni į kitus, taip, kad susijaukia galvose net tų, kurie jiems linki gero ir būtų nuoširdžiai laimingi, jeigu galėtų juos atskirti. Beje, mums tinka visos kūno ir dvasios liekanos, neverta minti žmonėms ant kulnų. Kol tai dar yra tai, kas vadinama gyvu padaru, apsirikti neįmanoma, – tai kaltasis. Makmanas ilgai nejudėjo iš lovos, nebūdamas tikras, ar jam galima vaikščioti ar net stovėti, ir bijodamas, kad atsikėlęs susilauks nemalonumų iš direkcijos. Aptarkime pirmiausia šį pirmąjį Makmano viešnagės Dievo Šventojo Jono prieglaudoje tarpsnį. Paskui pereisime prie antrojo ir net prie trečiojo, jeigu reikės.

Privalau nurodyti krūvą smulkmenų, labai keistų, turint galvoje mano padėtį, jeigu aiškinu jas teisingai. Bet mano pastabos turi apmaudų polinkį, pagaliau supratau tai, sunaikint viską,

kas ketinama jomis atspindėti. Tad aš skubiai nusigręžiu nuo to nepaprasto karščio (jau nekalbant apie kitus dalykus), kuris užvaldė tam tikras mano organizmo dalis, nesakysiu kurias. Be to, tai juk nėra svarbu. Tik pamanykit, o aš tikėjausi veikiau atšalsiąs!

Šitas pirmasis tarpsnis, lovos tarpsnis, buvo paženklintas Makmano ryšių su jo slauge plėtote. Pamažėle tarp jųdviejų radosi lyg ir intymumas, kuris, atėjus laikui, privertė juos sugulti ir poruotis pačiu jiems prieinamiausiu būdu. Juk, turint galvoje jų amžių ir menką kūniškos meilės patyrimą, atrodė natūralu, kad jiems iš pirmo karto nepavyko sudaryti kits kitam įspūdį, esą jie sukurti vienas kitam. Buvo į ką pažiūrėti, kai Makmanas atkakliai stengėsi įkišti savo varpą į partnerės lytį taip, kaip pagalvė kemšama į užvalkalą, sulenkus perpus ir stumiant pirštais. Tačiau jie nenusiminė, įsitraukė į tą žaidimą, ir jiems galiausiai pavyko, nepaisant visiškos jo ir jos impotencijos, ištrėkšti iš savo sausų paliegėliškų glamonių savotišką niaurų pasitenkinimą, pasitelkus visus odos, gleivinių ir vaizduotės išteklius. Ir Molė, būdama labiau nesantūri (tuo periodu), netgi sušuko: O kad būtume susitikę prieš šešiasdešimt metų! Bet kol jiedviem pavyko tai pasiekti, kiek būta maivymosi, baimių ir nedrąsių prisilietimų, iš kurių verta paminėti tik tai, kad Makmanui jie davė šiokį tokį supratimą apie tai, ką reiškia pasakymas būti dviese. Tuomet, vartodamas žodžius, jis padarė neabejotiną pažangą ir per trumpą laiką išmoko deramai įterpti visus „taip“, „ne“, „dar“ ir „gana“, palaikančius draugystę. Ta pačia proga Makmanas įniro į kerintį skaitymo pasaulį, nes

Molė rašė jam aistringus laiškus ir juos įteikdavo asmeniškai. O mokyklos prisiminimai tiems, kurie lankė ją, išlieka tokie gajūs, kad jis netrukus sugebėjo apsieiti be savo korespondentės paaiškinimų ir suprasti viską pats vienas, nutolinęs tą popieriaus lakštą nuo akių kiek tik jam leido rankos. Kol jis skaitydavo, Molė laikydavosi atokiau, nudelbdavo akis ir sau kartodavo: Dabar jis skaito tą vietą, kur... tą vietą, kur... tą vietą, ir taip išbūdavo, kol lankstomo ir dedamo į voką lakšto garsas jai pranešdavo, kad Makmanas jau baigė skaityti. Tada ji skubriai pasisukdavo į jį, kad suspėtų išvysti, kaip jis priglaudžia jos laišką prie lūpų arba prispaudžia prie širdies, – dar vienas ketvirtos klasės prisiminimas. Paskui Makmanas grąžindavo jai laišką, ir ji pakišdavo jį po pagalve greta ten esančių kitų laiškų, sudėtų chronologine tvarka ir perrištų šilkiniu kaspinėliu. Nei forma, nei turiniu jie beveik nesiskyrė vienas nuo kito, ir tai didžiai palengvindavo Makmanui dalykus. Pavyzdys. Brangusis, nebūna nė dienos, kad aš, klūpodama ant kelių, nepadėkočiau Dievui, kad suradau tave prieš mirtį. Mudu abu netrukus mirsime, tai juk savaime aišku. Prašau tik vieno, kad tai ištiktų mus abu tą pačią akimirką. Beje, aš turiu vaistinėlės raktą. Bet iš pradžių pasinaudokime šiuo nuostabiu saulėlydžiu, tokiu nelauktu, tai mažiausia, ką apie jį galėtum pasakyti, po tos ilgos audrotos dienos! Ar tau taip neatrodo? Brangusis! Kodėl mudu nesusitikom prieš septyniasdešimt metų! Ne, viskas tik į gera, mums nebeliks laiko užsiliepsnoti neapykanta vienas kitam, regėti, kaip jaunystė dingsta, su šleikštuliu galvoti apie būtąją ekstazę, ieškoti, kiekvienam atskirai, su trečiaisiais asmenimis to, ko jau nebegalime pasiekt kartu, trumpai tariant, priprasti vienam prie kito. Dalykus reikia matyti tokius, kokie jie yra,

argi ne taip, saulele? Kai suimi mane į glėbį, o aš tave, tai, aišku, ne kažin kas, palygint su jaunystės ir netgi brandos metų šėlu. Tačiau turi sau pasakyti, kad viskas reliatyvu, elniai ir stirnos turi savo poreikių, mes – savo. Neįtikėtina, kad tu dar šitiek pajėgi, aš negaliu atsistebėti, matyt, tu gyvenai be galo tyrą ir saikingą gyvenimą! Aš irgi, tikriausiai tai pastebėjai. Pamąstyk apie tai, kad kūnas – tai dar ne viskas, o ypač mūsų amžiuje, ir parodyk man meilužius, kurie nuveiktų akimis tiek, kiek nuveikiame mudu, akimis, kurios tuoj bus jau viską mačiusios ir joms bus sunku likt atviroms, pamąstyk apie švytintį jų švelnumą, nepaskatintą aistros, ir apie tai, ką mudu kasdien pasiekiam vien tik per jų malonę, kai mano pareigos mus išskiria. O kita vertus, pasvarstyk, sykis mums nebėra ko slėpti vienam nuo kito, kad aš niekuomet nebuvau graži nei dailiai sudėta, veikiau bjauri, beveik beformė, sprendžiant iš man pateiktų liudijimų. Būtent tėtis man visada sakydavo, kad esu šlykšti kaip kaliausė, ir tie žodžiai įstrigo man į atmintį. O tu, mano meile, kai buvai tokio amžiaus, kuris priverčia greičiau plakti gražuolių širdis, ar turėjai dar ir kitokių privalumų? Abejoju. Bet sendami mes tapome tik truputį šlykštesni už savo kiek grakštesnius bendraamžius, o ypač tu, tu išsaugojai plaukus. Niekada niekam netarnavusiems ir niekieno nesuprastiems, mums nestinga, man regis, gaivumo ir nekaltumo. Išvada: pagaliau mums atėjo meilės metas, pasinaudokime juo, būna kriaušių, kurios prinoksta tiktai gruodį. Dėl veikimo būdų, tai pasikliauk manim, pamatysi, mes dar patirsim stulbinančių dalykų. O dėl miegojimo valetu, nesutinku su tavo nuomone, manau, mums reikia būti atkakliems. Vadovaukis mano nurodymais ir dar man padėkosi. Žiūrėk tu man, nenaudėli! Aišku, visi tie kaulai truk-

do mums. Bet turim susitaikyt su savimi tokiais, kokie jau esame. Tik nesigraužkime, juk tai – vien mažmožiai. Pamąstykim apie tas valandas, kada išsekę mudu gulime susipynę tamsoje, širdys sunkiai plaka išvien, o mes klausomės vėjo pasakojant, kas dedasi lauke, naktį, žiemą, ką reiškė būti tuo, kuo mudu buvome, ir grimztame drauge, spausdami vienas kitą glėbyje, į tą bevardę negandą. Štai kaip reikia žiūrėti į dalykus. Taigi nenusimink, mano dievinamas iškaršęs plaukuotas kūdiki, saldūs bučkiai tenai, kur tu jų lauki, nuo tavo širdelės Molės. P. S. Dėl austrių pasiteiravau, turiu vilčių. Toks mažumėlę padrikas buvo stilius tų pareiškimų, kuriuos Molė, matyt, nebeturėdama vilties normaliais būdais išlieti savo jausmus, tris keturis kartus per savaitę adresuodavo Makmanui, o šis niekada į juos neatsakydavo, turiu galvoje, juodu ant balto, tačiau visais kitais įmanomais jam būdais išreikšdavo, kad labai džiaugiasi juos gavęs. Bet tai idilijai einant į pabaigą, žodžiu, kiek pavėluotai ir būtent tuomet, kai tie laiškai ėmė darytis vis retesni, sukaupęs visas savo žodyno galias, Makmanas ėmė kurti trumpus keistai rimuotus rašinius ir dovanoti juos savo draugei, nes jautė slystant ją iš savo glėbio. Pavyzdys:

Širdelę Molę ir plaukuotą Maką
Galop sujungė meilė,
Bet ji nebuvo visada saldi kaip seilė,
Ilgam gyvenimui užbaigus savo taką.
Taip, ji nebuvo visada saldi kaip seilė.

Kitas pavyzdys:

Būtent meilė veda mus
Ranka rankon į kapus,
Tai geriausias iš kelių
Taip galvojam mes abu.

Jis suspėjo parašyti dešimt ar dvylika maždaug šitokio stiliaus kūrinių, ir jiems visiems be išimties buvo būdingas meilės, suvokiamos kaip mirtini klijai, – tokia mistikų tekstuose dažnai sutinkama koncepcija, – sureikšminimas. Ir stačiai nuostabu, kad Makmanas per tokį trumpą laiką ir po tokios veikiau jau nesėkmingos pradžios sugebėjo pakilti iki šitokios sudėtingos koncepcijos suvokimo. Tad galima tiktai spėlioti, ko jis būtų pasiekęs, jeigu būtų susipažinęs su tikra lytine veikla ne tokiame vėlyvame amžiuje.

Aš pasiklydau. Daugiau nė žodžio.

Pradžia iš tikro ganėtinai sunki, kai Molė keldavo jam neslepiamą pasidygėjimą. Ypač jos lūpos įvarydavo jam siaubą, kone tos pačios lūpos, kurias, praėjus keliems mėnesiams, jis čiulpdavo kriuksėdamas iš pasitenkinimo, taip, kad, jau vien išvydęs jas, ne tiktai užsimerkdavo, bet dar dėl viso pikta užsidengdavo rankomis akis. Tad būtent Molė tuomet netausodama savęs atsiduodavo nenuilstamoms aistroms, ir gal tuo galima paaiškinti, kodėl galiausiai ji lyg nusilpo ir savo ruožtu reikėjo ją padrąsinti. O gal tiesiog pablogėjo jos sveikata. Nors tai ir nepašalina hipotezės, esą Molė, pamaniusi, kad suklydo

dėl Makmano ir jis galiausiai pasirodė esąs ne tas, kuo ji palaikė, ketino padaryti galą jųdviejų santykiams, bet švelniai, neįvarydama jam baimės. Visa bėda, kad mums čia rūpi ne Molė, kuri tėra tik moteriškosios lyties atstovė, o Makmanas, ir ne jų santykių pabaiga, bet veikiau pradžia. Tad apie trumpą pilnatvės metą tarp tų dviejų ilgų kraštutinumų, kai tarp kylančio karščio viename gale ir lengvo atvėsimo kitame įsivyravo trumpalaikė vienoda temperatūra, nekalbėsime. Juk jeigu turėjimas atsiranda iš neturėjimo ir juo baigiasi, nebūtina viską nusakyti plačiai. Leiskim veikiau byloti faktams. Tai daugmaž tinkamas tonas. Pavyzdys. Vieną dieną, kai Makmanas jau pradėjo įprasti būti mylimas, nors dar neatsakydavo į meilę, kaip atsitiko kiek vėliau, jis nustūmė Molės veidą nuo savojo, apsimetęs, jog tyrinėja jos auskarus. O kai ji pamėgino priglusti vėl, jis dar kartą sustabdė ją, paklausęs pirmo dalyko, kuris jam šovė į galvą: Kam tau du Jėzūs? – o veido išraiška bylojo: ir vieno būtų per akis. Į tai ji rėžė absurdišką atsakymą: O kam dvi ausys? Tačiau netrukus gavo atleidimą, kai pasakė su šypsena (ji šypsodavosi dėl menkiausių niekų): Beje, čia tik vagys, o Jėzus tūno mano burnoje. Tada prasižiojusi ir smiliumi bei nykščiu timptelėjusi žemyn atvipusią apatinę lūpą atidengė ilgą išgeltusį iki šaknų, nurėžtą, tikriausiai dantų grąžtu, kad simbolizuotų garsiąją auką, iltinį dantį, tik jis vienas ir ardė dantenų monotoniją. Valau jį penkis kartus per dieną, – paaiškino, – po kartą kiekvienai žaizdai. Apčiupinėjo jį laisvosios rankos smiliumi. Jis kliba, – patikino, – bijau, kad, nubudusi vieną gražų rytą, pajusiu jį prarijusi, geriau jau duosiu išrauti. Paleido lūpą, ir pliaukštelėjusi ši iš karto sugrįžo savo vieton. Šis incidentas stipriai paveikė Makmaną, ir Molė gerokai pašoko jo jausmų

skalėje. O prie to malonumo, kurį jis jausdavo vėliau, kai kišdavo liežuvį jai į burną ir juo vedžiodavo per josios dantenas, šis nuolauža krucifiksas gerokai prisidėjo. Kokia gi meilė be tokių nekaltų skatinamųjų priedų? Kartais tai būna koks nors daiktas, tarkim, keliaraištis ar pagalvėlė prakaitui sugerti po pažastim. O kartais tik trečiojo asmens įsivaizdavimas. Dar keli žodžiai pabaigai apie šio ryšio nunykimą. Ne, negaliu.

Išvarginta mano nuovargio, balta paskutinė mėnesiena, vienintelis apgailestavimas, ne, net ne tai. Būti nebegyvam, prieš ją, ant jos, su ja, ir suktis, negyvam ant negyvos, aplink tas varganas žmogystas, ir niekad nebesivaduoti mirtimi tarp mirštančiųjų. Ne, net ir ne tai. Manoji mėnesiena buvo čia apačioj, kur kas žemiau, ta mažumėlė, kurios įstengiau trokšti. Ir vieną gražią dieną, visai netrukus, vieną žemės nušviestą naktį, netrukus, po žeme, kuris nors mirštantysis pasakys, kaip ir aš, žemėsienoje: Ne, net ir ne tai, – ir numirs, nepajėgęs surast dingsties apgailestavimui.

Molė. Užmušiu ją. Ji vis dar slaugė Makmaną, nors buvo jau nebe ta. Baigus tvarkyti kambarį, ji atsisėsdavo ant kėdės jo vidury ir nebepajudėdavo iš vietos. Jei Makmanas pakviesdavo, ji žengdavo prie lovos, pasilenkdavo prie jo ir netgi leisdavosi pakutenama. Bet buvo aišku, kad ji galvoja apie kažką kita ir kad jai rūpi kuo greičiau vėl atsisėsti ant kėdės ir griebtis to dabar jau įprastinio judesio – iš lėto glostinėtis pilvą, gerokai jį paspaudžiant abiem rankom. Beje, ji pradėjo smirdėti. Aišku, ji niekad nekvepėjo, tačiau tarp nekvepėjimo ir kvapo, kurį ji dabar skleidė, – didžiulė praraja. O dar ją ištikdavo vėmimo

priepuoliai. Nusigręžusi, kad meilužis matytų tik jos mėšlungio purtomus pečius, ji ilgai vemdavo ant grindų. Ir kartais atmatos ištisas valandas gulėdavo, kur iškritusios, kol ji atgaudavo jėgas ir nueidavo susirasti, kuo jas nurinkti ir išvalyt grindis. Jei būtų pusamžiu jaunesnė, galėtum pamanyti, kad ji nėščia. Tuo pat metu pradėjo smarkiai slinkti jos plaukai, ir ji prisipažino Makmanui, kad nebedrįsta jų šukuoti, bijodama pagreitint visišką jų nuslinkimą. Ji viską man pasisako, tarė jis sau patenkintas. Bet visa tai buvo tik niekis, palyginti su jos veido spalvos pakitimu: akimoju jis iš geltono tapo bordinis. Matydamas ją šitaip susitraukus, Makmanas visgi jautė poreikį ją apkabinti, va tokią dvokiančią ir vemiančią. Ir jis, be abejonės, būtų daręs tai, jei ji nebūtų priešinusis. Jį galima suprast (ją irgi). Kai tau ranka pasiekiama vienintelė abipusė be galo ilgo gyvenimo meilė, natūralu, kad nori ja pasinaudoti, kol dar ne per vėlu, kad nesileidi atbaidomas pasidygėjimų, kurie dera tikrosios meilės nesušildytiems abejingiesiems. Nors viskas, regis, rodė, kad Molė jaučiasi prastai, Makmanas negalėjo suvokti jos nuostatos kitaip, kaip atšalimo jam. Ko gero, būta ir to. Žodžiu, juo labiau Molė nyko, juo labiau geidė Makmanas stipriai prispausti ją prie krūtinės, nors vis dėlto tai gana retas ir neįprastas dalykas, kad būtų vertas paminėjimo. Ir kai ji pasigręždavo ir žvelgdavo į jį (o ji dar kartais tai darydavo), ir jam atrodė, kad jos akyse jis regi meilę ir beribį apgailestavimą, Makmaną apimdavo keistas šėlas, ir jis pradėdavo daužyti kumščiais į krūtinę, galvą ir net į čiužinį, raičiodamasis ir klykdamas, tikėdamasis, kad ji pasigailės jo ir ateis paguosti, nušluostyt ašaras, kaip tądien, kai jis pareikalavo savo skrybėlės. Ir visgi ne, jis daužėsi į krūtinę, raitėsi ir šaukė be jokio išskaičiavimo,

nes ji nė nemėgino jo sudrausti ir net išeidavo iš kambario, jei tai užtrukdavo ilgiau, nei ji norėdavo. Tada jis tęsdavo pats vienas, toli gražu nesivaldydamas, ir tai yra įrodymas, juk taip, kad jis taip elgėsi be jokio išskaičiavimo, nebent tik įtarė ją stovint už durų ir klausantis. Ir pagaliau nurimęs ar pavargęs, labai apgailestaudavo praradęs tą ilgai trukusį abejingumą prieglobsčiui, labdarai ir žmogiškam švelnumui. Ir būdavo net toks nenuoseklus, kad klausdavo savęs, kas davė teisę kam nors juo rūpintis. Trumpai tariant, labai jau nekokios dienos Makmanui. Ir Molei taip pat, ko gero, aišku, jei jūs neprieštarausite. Būtent tuomet jinai neteko savo iltinio danties, jis pats savaime iškrito iš alveolės, laimė, vidury dienos, tad ji galėjo jį pakelti ir padėti į saugią vietą. Kai ji prisipažino, Makmanas tarė sau: Kitados jinai būtų padovanojusi jį man ar bent parodžiusi. Bet netrukus pridūrė, pirmiausia: Juk ji galėjo nieko man nesakyti, vadinasi, tai prieraišumo ir pasitikėjimo ženklas. Paskui: Aš juk vis tiek būčiau pamatęs jai prasižiojus, kai ji būtų užsinorėjusi man ką nors pasakyti ar nusišypsoti. Ir galiausiai: Bet juk jinai nebekalba ir nesišypso. Kartą iš pat ankstyvo ryto vienas žmogus, kurio jis niekada nebuvo matęs, atėjo pasakyti jam, kad Molė mirė. Na, ką gi, dar viena pašalinta iš kelio. Aš vardu Lemiuelis, – pasakė jis, – nors mano tėvai, atrodo, buvo arijai, ir nuo šiol aš tave slaugysiu. Štai tavo košė. Srėbk, kol ji garuoja.

Na, dar kartelį pasistenkim. Lemiuelis darė veikiau kvailo nei piktavalio žmogaus įspūdį, ir vis dėlto piktos valios turėjo nemažai. Kai Makmanas, regis, vis labiau sunerimęs dėl savo padėties, be to, jau gebantis atrinkti ir išsakyti taip aiškiai, kad

būtų suprastas, dalelę to, kas dėjos jo galvoj, taigi, kai Makmanas ko nors pasiteiraudavo, Lemiuelis retai kada jam atsakydavo iškart. Pavyzdžiui, paprašytas pasakyti, ar Dievo Šventasis Jonas privati įstaiga, ar valstybės išlaikoma, ar tai senelių ir neįgaliųjų prieglauda, ar beprotnamis, ar čia įkliuvus vis dėlto galima turėt vilties išeiti vieną gražią dieną, ir jeigu taip, tai ko reikėtų griebtis, Lemiuelis ilgai rymodavo susimąstęs, net dešimt minučių, o kartais ketvirtį valandos, sustingęs, arba, jei norit, krapštydamas pakaušį arba pažastį, tarytum tokie klausimai niekad nebuvo kliudę jo sąmonės, arba tarsi galvotų apie visai ką kita. Ir jeigu Makmanas, apimtas nekantros arba manydamas, kad klausimas buvo neaiškus, leisdavo sau paklausti to dar kartą, valdingas mostas jį iškart užčiaupdavo. Toks tad buvo tas Lemiuelis, išvystas tam tikru rakursu. Arba jis šaukdavo, trypdamas neįtikėtinai nervingai: Leisk pagalvoti, šūdmaiši! Ir dažniausiai galop pareikšdavo nieko apie tai nežinąs. Nors buvo linkęs ir į kone hipomaniakiškus geros nuotaikos priepuolius. Tuomet pridurdavo: Bet paklausiu. Ir išsitraukęs užrašų knygelę, didumo sulig borto žurnalu, murmėdamas užsirašydavo: Privatus ar išlaikomas valstybės, beprotis ar toks kaip mes, kaip išeiti ir pan. Tada Makmanas jau galėjo būti tikras, kad atsakymo niekada nebeišgirs. Ar man galima atsikelti? – kartą paklausė jis. Dar Molei gyvai esant, jis ne sykį buvo pareiškęs norą atsikelti, išeiti pakvėpuoti grynu oru, tačiau labai nedrąsiai, kaip prašoma mėnulio. Tada jam atsakydavo: jei gerai elgsis, tikrai galės kada nors atsikelti ir net išeit į lauką pakvėpuoti grynu plynaukštės oru, o didžiojoje salėje, kur visas personalas susirenka vos išaušus, prieš pradėdamas darbą ar prieš eidamas gulti, nelygu atvejis, tą dieną prie lentos bus

prismeigtas štai tokio pobūdžio pranešimas: Tegu šimtas septyniasdešimt šeštasis atsikelia ir eina pasivaikščioti. Nes, vos tik reikalas paliesdavo įstaigos nuostatus, Molė būdavo nepalenkiama, ir jų balsas nurungdavo meilės balsą jos širdyje kiekvienąsyk, kai tik jie pasigirsdavo drauge. Pavyzdžiui, austrės, kurias direkcija jam uždraudė, primindama jas draudžiantį paragrafą, nors Molė galėjo lengvai jų gauti kontrabandos būdu, – Makmanas taip ir neišvydo jų spalvos. Bet Lemiuelis šiuo požiūriu buvo nudrėbtas iš kito molio, ir anaiptol griežtai nesilaikydamas statutų, regis, labai prastai išmanė juos. Beje, žiūrint į visa tai iš aukštėliau, galėjo kilti klausimas, ar jam viskas gerai su galva. Kai mąstymo kančios neprikaustydavo jo ilgoms minutėms prie vienos vietos, jis nenustygdamas žingsniuodavo pirmyn atgal sunkiu, narčiu, krypuojančiu žingsniu, mostaguodamas rankomis ir pašėlusiai artikuliuodamas nesuprantamus žodžius. Gyvai nudirtas prisiminimų, knibždančių kobrų prikimšta galva, nedrįsdamas svajoti nei galvoti ir tuo pačiu metu nesugebantis atsikratyti svajonių ir minčių, jis šūkčiodavo, ir tie šūksniai būdavo dvejopi: sukelti moralinio skausmo ir visokeriopai į juos panašūs šūksniai, kuriuos pasitelkęs jis tikėjosi pastarojo išvengti. Užtat fizinis skausmas, regis, buvo jam išsigelbėjimas, ir kartą, pakėlęs kelnių klešnę, jis Makmanui parodė mėlynėmis ir randais bei įdrėskimais nusėtą blauzdą. Paskui, skubiai išsitraukęs iš vidinės kišenės plaktuką, trenkė juo sau per patį senų žaizdų vidurį taip smarkiai, kad nuvirto aukštielninkas. Tačiau labiausiai jam patiko daužyti tuo plaktuku sau per galvą, ir tai suprantama, nes joje irgi nemaža kaulų, be to, ji jautri skausmui, lengvai pataikoma, ir būtent joje susikaupę visi purvai ir puvenos, todėl per ją trenki kur kas mieliau negu,

tarkim, per blauzdą, kuri tau nieko nepadarė, juk tai žmogiška. Ar aš turiu teisę atsikelti? – suriko Makmanas. Lemiuelis sustojo kaip įbestas. Ką? – suriaumojo jis. Atsikelti! – šaukė Makmanas. – Aš noriu atsikelti! Aš noriu atsikelti!

Susilaukiau vizito. Viskas klojosi pernelyg gerai. Užsimiršau, pasiklydau. Ne, ne taip. Viskas klojosi neblogai. Buvau kažkur kitur. Kentėjo kažkas kitas. Tada ir susilaukiau vizito. Kad būčiau sugrąžintas prie agonijos. Jeigu jiems tai patinka. Iš teisybės tai jie nežino, aš irgi nežinau, tačiau jie manosi žiną. Praskrenda lėktuvas, žemai, griausdamas it griaustinis. Tas griausmas neturi nieko bendro su griaustiniu, griaustinio griausmas, sakoma, bet niekas taip nemano, tai tik trumpas, galingas griausmas, ir tiek, nepanašus į jokį kitą. Kiek man žinoma, čia jį girdžiu tik pirmą kartą. Tačiau esu girdėjęs lėktuvų kitur ir net mačiau juos skrendant, mačiau skrendant pačius pirmuosius, galiausiai paskutiniuosius modelius, ne, ne pačius paskutiniuosius, pačius priešpaskutiniuosius, pačius priešpriešpaskutiniuosius. Ir dar. Aš buvau liudytojas, kai buvo atliekama viena iš pirmųjų mirties kilpų, prisiekiu. Nejaučiau jokios baimės. Tai buvo virš vieno iš hipodromų, mama laikė mane už rankos. Ji visąlaik kartojo: Tai stebuklas, stebuklas. Tuomet aš pakeičiau savo nuomonę. Mudviejų nuomonės ne visada sutikdavo. Kartą mudu drauge užkopėme į labai stačią kalvą, tikriausiai prie namų, tos stačios kalvos painiojasi mano atmintyje. Prisimenu žydrynę. Pasakiau: Dangus yra toliau, negu atrodo, ar ne, mamyte? Pasakiau tai be jokios slaptos minties, aš paprasčiausiai galvojau apie mylias, skyrusias mane nuo jo. Ji atsakė:

Jis yra lygiai tiek toli, kiek atrodo. Ji buvo teisi. Bet tąsyk mane tai pribloškė. Vis dar matau tą vietą, prieš Tailerių namų vartus. Taileris augino daržoves pardavimui, buvo vienakis, su žandenomis. Būtent taip, tarškėk toliau. Buvo matyti jūra, salos, kyšuliai, sąsmaukos, krantas tęsės į šiaurę ir į pietus, uosto molai buvo lenkti. Mudu ėjom namo iš mėsininko parduotuvės. Mano mama? Gal tai tik dar viena istorija, kurią papasakojo man kažkas, kam ji atrodė įdomi. Vienu metu aš jų prisiklausydavau, ir visos jos buvo įdomios, prastos nebuvo nė vienos. Žodžiu, ir vėlei atsidūriau mėšle iki ausų. Tasai lėktuvas pralėkė gal kokių dviejų šimtų mylių per valandą greičiu. Tai geras greitis tiems laikams. Esu su juo visa širdim, savaime aišku. Tačiau aš visuomet būdavau visa širdim su begale dalykų. Kūnu – ne. Nesu toks asilas. Šiaip ar taip, štai programa, programos pabaiga. Jie įsivaizduoja galį mane sutrikdyti ir priversti išleisti iš akių mano programas. Tikri dundukai. Štai ji. Vizitas, įvairios pastabos, vėl Makmanas, sugrąžinimas prie agonijos, vėl Makmanas, paskui Makmano ir agonijos maišalynė kiek tiktai bus įmanoma ištverti. Nuo manęs šitai nepriklauso, mano grafitas anaiptol ne begalinis, sąsiuvinis irgi, Makmanas irgi, aš irgi, nepaisant išvaizdos. Kad visa tai išnyktų sykiu, – viskas, ko pageidauju, kol kas. Išskyrus nenumatytus dalykus. Savaime suprantama. Na štai mes ir įspėti. Lankytojas. Pajutau stiprų smūgį į galvą. Gal jis čia buvo jau kuris laikas. Žmonės ne itin mėgsta laukti, jie pareiškia apie save kaip sugebėdami, tai žmogiška. Prieš tai jis buvo, matyt, mane įspėjęs, kaip įprasta. Nežinau, ko jis norėjo. Dabar jis jau išėjęs. Ir vis dėlto, kas per mintis smogt man į galvą. Nuo to laiko čia įsivyravo keista šviesa, ak, nedarau jokių užuominų, tokia silpna ir sykiu švytinti, gal

jis jau pusiau pribaigė mane. Jo burna prasivėrė, lūpos ėmė krutėti, bet aš nieko neišgirdau. Tarsi nieko nebūtų pasakęs. O aš juk nesu kurčias, lėktuvas – to įrodymas, jei nieko negirdžiu, vadinasi, girdėti nėra ko. Bet gal ilgainiui aš tapau nebejautrus būtent žmonių garsams. Aš pats, pavyzdžiui, neišleidžiu jokio garso, na gerai jau, gerai, jokio jokiausio. O vis dėlto aš kvėpuoju, kosčiu, dejuoju, ryju visai prie pat savo ausies, neabejoju tuo. Kitaip tariant, aš nežinau, kam turiu būti skolingas už tą garbę. Jisai atrodė susierzinęs. Ar privalėčiau aprašyti jį? Kodėl gi ne? Gal jis svarbus asmuo. Mačiau jį labai gerai. Juoda pasenusio, o gal sugrįžusio į madą kirpimo eilutė, juodas kaklaraištis, sniego baltumo marškiniai, kietai iškrakmolyti klouniški rankogaliai, kone visai uždengiantys rankas, juodi raityti ir nupudruoti plaukai, pailgas liūdnas nuskustas veidas tarytum apibertas miltais, tamsios pasmėlusios akys, ūgis ir kūno sudėjimas – vidutiniai, skrybėlė katiliukas švelniai prispausta pirštų galiukais iš pradžių prie pilvo apačios, paskui be galo staigiai ir ryžtingai užvožta ant pakaušio. Sulankstomas metras, drauge su baltos nosinės kampučiu, kyšojo iš viršutinės švarko kišenėlės. Iš pradžių palaikiau jį laidotuvių kontoros tarnautoju, nepatenkintu, kad buvo iškviestas per anksti. Užsibuvo gerokai, mažiausiai septynias valandas. Ko gero, jis vylėsi galėsiąs apsidžiaugti pamatęs mane išleidžiantį dvasią, prieš jam išvykstant, taip būtų sutaupęs dar vieną vizitą. Akimirką man pasirodė, kad jis tuojau mane pribaigs. Kur tau. Tai būtų buvęs nusikaltimas. Jis privalėjo išeiti šeštą valandą, pasibaigus jo darbo dienai. Nuo tada mane gaubia labai keista šviesa. Kitaip tariant, jis vieną kartą išėjo, paskui po kelių valandų sugrįžo, po to išėjo suvisai. Matyt, išbuvo čia nuo devynių iki dvylikos ir nuo ketu-

riolikos iki aštuoniolikos, štai kaip. Jis visąlaik žiūrėjo į savo laikrodį, senovinį didžiulį kišeninį laikrodį. Rytoj, ko gero, vėl sugrįš. Jis smogė man iš ryto, matyt, apie dešimtą. Po pietų jis man nieko nepadarė, nors pamačiau jį ne iš karto, buvo jau savo vietoj, kai jį išvydau, stovėjo prie lovos krašto. Aš kalbu apie rytą ir apie popietę ir apie tokią bei tokią valandą: jei tau taip būtina kalbėti apie žmones, turi įlįsti į jų kailį, juk tai nėra sunku. Vienintelis dalykas, apie kurį kalbėti nevalia, tai apie savo laimę, niekas kita kol kas nešauna man į galvą. Geriau net negalvoti apie ją. Stovėdamas prie lovos jis žvelgė į mane. Matydamas, kad mano lūpos kruta, nes mėginau kalbėti, jis prie manęs pasilenkė. Turėjau ko jį paprašyti, pavyzdžiui, būčiau paprašęs paduot man lazdą. Jis būtų atsisakęs. Tuomet, rankas sunėręs ir išspaudęs ašarą, būčiau maldavęs jį padaryti man šią menkutę paslaugą. Nuo pažeminimo buvau išgelbėtas savo afonijos. Mano balsas visai užgeso, su visomis to pasekmėmis. Galėjau parašyti savo sąsiuvinyje: „Prašom grąžinti man mano lazdą“ ir jam parodyti, arba: „Būkit malonus, paduokit mano lazdą“. Bet pakišau po antklode tą sąsiuvinį, kad jis jo neatimtų. Padariau tai nepagalvojęs, kad jis čionai jau kuris laikas (kitaip nebūtų smogęs man) ir stebi mane rašant, nes tikriausiai buvau berašąs, kai jis atėjo, vadinas, jis lengvai galėjo atimti mano sąsiuvinį, jei būtų panorėjęs, ir negalvojau, kad stebi mane tuo metu, kai aš jį paslėpiau, ir kad aš tokiu būdu tik patraukiau jo dėmesį prie daikto, kurį norėjau nuo jo paslėpti. Štai jums pasvarstymai. Juk iš viso, ką aš turėjau, liko tik šitas sąsiuvinis, todėl jį branginu, tai žmogiška. Grafitas, aišku, irgi, bet kas gi yra grafitas be popieriaus? Ko gero, pietaudamas jis tarė sau: Po pietų aš paimsiu jo sąsiuvinį, regis, jis jį brangina. Bet, kai

sugrįžo, sąsiuvinio jau nebebuvo ten, kur matė mane dedant, aš irgi ne pėsčias. Ar paminėjau jo skėtį? Kietų kiečiausiai susuktą. Kas keletą minučių keisdamas rankas jis rėmėsi į jį atsistojęs prie lovos. Tada skėtis sulinko. Jis juo pasinaudojo kel-damas mano antklodes. Būtent juo, man regėjos, jis tuoj mane nudės, tuo ilgu plonu galu, pakaks įbesti jį man į širdį. Būtų pasklidęs gandas: tyčinė žmogžudystė. Gal jis ir vėl ateis rytoj, geriau apsiginklavęs arba su padėjėju, dabar, kai ši vieta jam jau pažįstama. Jisai žiūrėjo į mane, aš irgi atsakiau jam tuo pačiu. Regis, mes kiauras valandas laikėm subedę akis vienas į kitą tikrąja šių žodžių reikšme, beveik nemirktelėdami. Gal jis įsivaizdavo galįs priversti mane nudelbti jas, nes esu senas ir iškaršęs. Vargšas dundukas. Aš taip seniai nebuvau matęs tokių padarų, kad man išsprogo akys, kaip sakoma, iš baimės apsirikti. Ir aš tariau sau: Vieną gražią dieną jis ims graužti medžius. O tas jo veidas! Ak dar, buvau užmiršęs. Vienu metu, tikriausiai sutrikdytas kvapo, jis įsispraudė tarp lovos ir tos sienos, norėdamas atverti langą. Jam nepavyko. Iš ryto aš nenuleidau nuo jo akių. Bet po pietų truputį numigau. Nežinau, ką jis veikė tuomet, tikriausiai rausėsi po mano daiktus su savo skėčiu: dabar jie mėtos ant grindų. Valandėlę maniau, kad jis buvo pasiųstas pas mane iš laidotuvių kontoros. Įgalinę mane gyventi čia iki dabar tikriausiai pasirūpins tuo, kad būčiau palaidotas su bent šiokiomis tokiomis apeigomis. Čia pagaliau ilsisi Malonas, ir datos menkučiam supratimui apie laiką, kurio jam prireikė, kad gautų atleidimą, be to, kad būtų galima atskirti jį nuo tų bendrapavardžių, kurių gausu šitoj saloj, dar nenužengusių į kapą. Keista, kad niekad nebuvau sutikęs nė vieno man pažįstamo. Nors laiko dar yra. Čia ilsisi vargšas kvailys,

viskas jam buvo avilys. Bet labai trumpai, turiu galvoje, daugių daugiausia pusvalandį. Paskui aš jam priskyriau kitas funkcijas, visas vienodai keliančias nusivylimą. Keistas tas poreikis žinoti, kas yra žmonės, ką jie veikia ir ko iš jūsų nori. Nors jis grakščiai dėvėjo gedulo drabužius, gražiai apsiėjo su savo skėčiu ir meistriškai manipuliavo katiliuku, kurį laiką jis man atrodė užsimaskavęs, bet nuo ko, kažin, ir kuo? Vienu metu, bet jau kitu, jis išsigando, ėmė tankiai kvėpuoti ir atsitraukė nuo lovos. Būtent tuomet ir pamačiau, kad avi geltonais batais, ir tai mane taip pritrenkė, kad jokie žodžiai nė iš tolo nesugebėtų to išreikšti. Jie buvo gausiai apdrėbti šviežiu purvu ir aš tariau sau: Per kokias gi balas jisai klampojo, kad mane pasiektų? Kažin, ar jis ieškojo ko nors konkretaus, būtų įdomu sužinoti. Išplėšiu lapą iš savo sąsiuvinio, atkursiu jame iš atminties štai šitai ir parodysiu jam rytoj arba šiandien, ar kurią kitą dieną, jei kartais jis sugrįžtų. 1) Kas jūs? 2) Ką veikiate? 3) Ko jūs iš manęs norite? 4) Ar ieškote ko konkretaus? Ko dar? 5) Kodėl jūs supykot? 6) Ar aš jums ką nors padariau? 7) Ar žinote ką nors apie mane? 8) Jums nevalia buvo man smogti. 9) Paduokite man mano lazdą. 10) Ar dirbat sau pačiam? 11) Jei ne, tai kas jus siunčia? 12) Padėkite atgal į vietą mano daiktus. 13) Kodėl aš nebegaunu sriubos? 14) Kodėl niekas nebeištuština mano naktipuodžių? 15) Ar manote, kad man dar daug liko gyventi? 16) Ar galėčiau paprašyti jūsų vienos paslaugos? 17) Jūsų sąlygas priimsiu besąlygiškai. 18) Kodėl jūsų batai geltoni ir kur jūs juos šitaip supurvinot? 19) Ar kartais negalėtumėte duoti man kokio pieštuko galo? 20) Sunumeruokite savo atsakymus. 21) Neišeikite, aš dar nebaigiau. Ar užteks vieno lapo? Tikriausiai jų liko labai nedaug. Jei taip, galėčiau paprašyt trin-

tuko. 22) Ar galėtumėte paskolinti man trintuką? Jam išėjus tariau sau: Bet aš juk jau esu jį kažkur matęs. O žmonės, kuriuos aš esu matęs, patikėkit manim, irgi mane matė. Bet apie ką gi negalėtum pasakyti: Aš jį pažįstu. Visa tai tik nesąmonės. O vakare rytas atrodo toks tolimas. Jau pripratau prie jo. Nebežiūrėdavau į jį. Galvodavau apie jį, stengdavaus jį suprasti, juk negali vienu metu galvoti ir žiūrėti. Nemačiau net, kada jis išėjo. Ak, jis juk neišnyko kaip koks vaiduoklis, aš jį girdėjau, girdėjau, kaip dzingtelėjo grandinėlė jam išsitraukus laikrodį, girdėjau patenkintą skėčio stuktelėjimą į grindis jam apsisukus, girdėjau, kaip jis garsiai nužingsniavo prie durų ir kaip jos tyliai užsivėrė ir galiausiai, drįstu tai pasakyti, girdėjau linksmą ir gyvą švilpavimą jam nutolstant. Ko dar nepasakiau? Smulkmenos, niekniekiai, kurie iškils atmintyje vėliau, leis man aiškiau išvysti, kas nutiko, privers mane ištarti: Ak, jei tada būčiau žinojęs, dabar jau per vėlu. Taip, išvysiu jį pamažėle tokį, koks buvo ar koks turėjo būti, kad aš galėčiau pasakyti sau dar kartą: Per vėlu, per vėlu. Štai jums nuojautos. O gal tai tik pirmasis vizitas iš visos įvairių vizitų serijos. Jie keis vienas kitą, ir jų bus daug. Rytoj jis gal mūvės blauzdinėmis, jojimo kelnėmis, o ant galvos turės languotą kepurę su snapeliu, rankoje, užuot laikęs skėtį, turės botagą ir į sagos skylutę bus įsisegęs pasagą. Visi, kuriuos esu kada nors matęs iš arti ar iš toli, tolydžio slinks man prieš akis nuo šiolei, tai visiškai akivaizdu. Galimas daiktas, bus net moterų, vaikų, pastebėjau ir jų, visi jie turės rankoje ką nors, į ką galėtum atsiremti ir kuo galėtum pasikniausti mano daiktuose, visi jie pradžioje smagiai smogs man per galvą, paskui spoksos į mane kiaurą dieną su pykčiu ir pasibjaurėjimu. Privalau perrašyti savo klausimus, kad jie pritiktų visiems

be išimties. Gal kurią dieną atsiras kas nors užmiršęs taisykles ir sugrąžins man lazdą. O gal man pavyks sučiupti kurį nors, tarkim, mažą kokią nors mergaičiukę ir ją pusiau užsmaugti, ką aš čia paistau, užsmaugti trim ketvirčiais, kad ji sutiktų paduot man lazdą, atnešt sriubos, ištuštinti naktipuodžius, pabučiuoti, paglamonėt mane, pasišypsoti man, paduoti skrybėlę, pabūti prie manęs ir eiti paskui katafalką ašarodama į nosinę, tai būtų tiesiog žavinga. Juk iš esmės esu toks geras, toks geras, kaip niekas to nepastebėjo? Mergaičiukė man tiktų kuo puikiausiai, ji priešais mane nusirengtų, miegotų su manim, turėtų tik mane vieną, aš pristumčiau lovą prie durų, kad jinai nepabėgtų, bet tuomet ji iššoktų pro langą, o kai jie sužinotų, kad ji su manimi, sriubos atneštų dviem, aš ją išmokyčiau meilės ir neapykantos, ji niekad manęs nepamirštų, aš numirčiau laimingas, ji man užmerktų akis, įkištų kaištį subinėn, laikydamasi mano nurodymų. Neįsijausk, Malonai, neįsijausk, dvėsena. Iš tikrųjų, kaip ilgai gali badauti nebaudžiamas? Korko meras ištvėrė neribotą laiką, bet jis juk buvo jaunas, be to, dar turėjo politinių ir gal net paprasčiausiai žmogiškų įsitikinimų. Ir leisdavo sau kartais gurkštelti vandens, galimas daiktas, pasaldinto. Dėl Dievo, duokit atsigerti! Kaip čia yra, kad manęs nekankina troškulys? Matyt, pagirdau save iš vidaus, sekrecijos būdu. Taip, pakalbėkim truputį apie mane, taip pailsėsiu nuo visų tų nevidonų. Kokia šviesa! Ar tai nebus tik išankstinis mėgavimasis rojumi? Mano galva. Ji degte dega, ji pilna verdančio aliejaus. Nuo ko gi aš galiausiai mirsiu? Nuo apopleksijos? Tai būtų jau viršūnė. Viešpatie, koks beveik nepakeliamas skausmas. Liepsnojanti migrena. Mirtis, matyt, palaikė mane kuo nors kitu. Čia jau kalta

širdis, lyg to degtukų karaliaus, Šnaiderio, Šrioderio, nebežinau kurio, krūtinėje. Beje, ji irgi dega, raudonuoja, dėl savęs, dėl manęs, dėl jų, jai gėda dėl visko, išskyrus, regis, dėl to, kad plaka. Tai niekis, paprastas nervingumas, nieko daugiau. Ir kas gi žino, gal aš pirmiausia pritrūksiu kvapo. Po, prieš ir per kiekvieną prisipažinimą koks šnabždesių verpetas. Langas byloja man apie ankstų rytą, paniškai sprunka vėjo genami lietaus debesys. Linkiu geros dienos. Toli nuo to gaisruojančio šešėlio. Taip, aš prastai kvėpuoju, mano krūtinė styro nenusileisdama, oras mane dusina, jame tikriausiai trūksta deguonies. Makmanas, toks pigmėjas po tomis didžiulėmis juodomis mostaguojančiomis pušimis, žvelgia į tolumoje šėlstančią jūrą. Visi kiti irgi tenai, ar prie savo langų, kaip aš, bet stovi, jie turi judėti, taip reikia, ar bent jau būti judinami, ne, ne taip, kaip aš, jie negali niekam padėti, įsikibę į virpančias tuopas arba į langą, įtempę klausą. Bet gal geriau bus, jeigu pirmiausia baigsiu apie save, aišku, kiek tai įmanoma. Greitis, kuriuo visa tai sukasi, aišku, sunkina padėtį, bet jis tikriausiai tik didės, štai į ką reikia atsižvelgti. Įsiminti, pridurti prie klausimų: Jei kartais turite degtuką, būkit malonus, pamėginkite jį uždegti. Kaipgi nutiko, kad nieko negirdėjau, kai jis kalbėjo man, ir išgirdau, kai jis išėjo švilpaudamas? Gal jis tiktai apsimetė, kad kalba su manim, norėdamas mane įtikinti, jog apkurtau. Ar aš ką nors girdžiu dabar? Nagi. Ne. Nei vėjo, nei jūros, nei popieriaus, nei oro, kurį taip sunkiai iškvepiu. Tačiau tas nesibaigiantis vapėjimas, tarsi minia šnibždėtų? Nesuprantu. Nutolusia ranka skaičiuoju puslapius, kurie dar liko. Užteks jų. Tai – mano gyvenimas, tame sąsiuvinyje, tame storame vaiko sąsiuvinyje, man ilgai truko pasiryžti

tam. Bet aš jo neišmesiu. Nes noriu paskutinį kartą įrašyti tuos, į kuriuos kreipiausi prašydamas pagalbos, nors prastai, taip, kad jie nesuprato, prašydamas, kad jie numirtų drauge su manimi. O dabar – poilsis.

Užsimetęs ant ilgų marškinių didžiulę dryžuotą skraistę, siekiančią kulkšnis, užsivožęs Molės grąžintą skrybėlę Makmanas kvėpuodavo grynu oru, nuo ryto iki vakaro. Lijo ar švietė saulė, šutino ar šalo. Ne kartą teko eiti jo ieškoti patamsyje su žibintais ir parvesti į celę, nes jis nereaguodavo į kviečiančius varpo dūžius ir iš pradžių į Lemiuelio, paskui kitų prižiūrėtojų šauksmus, grasinimus. Tad prižiūrėtojai, vilkintys baltais drabužiais, apsiginklavę lazdomis, žibintais, pažirdavo vėduokle iš pastatų, šukuodavo brūzgynus, papartynus ir giraites, šaukdami bėglį ir grasindami baisiomis bausmėmis, jei jis tuoj pat nepasiduos. Tačiau galiausiai buvo pastebėta, kad jis, kai slėpdavosi, visad slėpdavosi toje pačioje vietoje ir šitaip skleisti pajėgas nebuvo būtina. Nuo tada Lemiuelis, kiekvienąsyk, kai to reikėdavo, pats vienas nueidavo ten patyliukais, kaip visada, kai žinodavo, ką turi padaryti, tiesiai prie krūmo, kur Makmanas išsirausė irštvą. O Viešpatie Švenčiausias. Dažnai jiedu ilgokai išbūdavo tenai drauge, tam krūme, prieš sugrįždami, tupėdavo susiglaudę, nes tas lizdas buvo mažas, tylėdami, matyt, klausydamiesi nakties garsų, pelėdų ūbavimo, vėjo šiulenamų lapų šlamesio ir jūros balso, kai ji patvindavo taip, kad ją girdėdavai, ir dar kitų nakties garsų, kurių nesugebėdavo atpažinti. Atsitikdavo ir taip, kad Makmanas, pavargęs nuo tos draugijos, išeidavo pats vienas ir grįždavo į savo kambarį, o Lemiuelis

prisijungdavo prie jo kur kas vėliau. Tai buvo tikras angliškas parkas, nors ir toli nuo Anglijos, siaubingai apleistas ir neprižiūrėtas, ir viskas jame godžiai vešėjo, medžiai tarpusavy kariavo, kariavo ir krūmokšniai, ir laukinės gėlės bei piktžolės, peralkusios žemės ir šviesos. Vieną vakarą Makmanas pargrįžo su nudžiuvusios gervuogės šaka, norėdamas pasidaryti iš jos lazdą, kad vaikščiodamas pasiremtų, bet Lemiuelis ją atėmė ir ilgai vanojo Makmaną, ne, ne taip, Lemiuelis pasikvietė sodininką vardu Patas, tikrą žvėrį, nors ir menką iš pažiūros, ir tarė jam: Tu tik pažvelk, Patai. Tuomet Patas ištraukė šaką Makmanui iš rankų (šis, matydamas, kaip pakrypo reikalai, sugniaužė ją abiem) ir talžė jį, kol Lemiuelis liepė liautis ir dar po to. Ir visa tai – ničnieko nepaaiškinęs. Kiek vėliau Makmanas, atsinešęs po pasivaikščiojimo hiacintą, – išrovė jį drauge su svogūnėliu ir šaknimis, tikėdamasis, kad šitaip jam pavyks jį išlaikyti kiek ilgiau, negu nuskintą paprastai, – buvo žiauriai užpultas Lemiuelio: šis ištraukė tą gražią gėlę jam iš rankų ir pagrasino vėl įduosiąs jį Džekui, ne, Patui, Džekas tai jau kitas asmuo. Tuo tarpu už tai, kad beveik sunaikino tą krūmą iš laurų giminės, ten slėpdamasis, niekada nesulaukė nė menkiausio priekaišto. Neverta dėl to stebėtis, prieš jį nebuvo jokių įrodymų. Jei būtų apie tai paklaustas, jis, aišku, būtų prisipažinęs, manydamas, kad nepadarė nieko blogo. Tačiau, matyt, jie manė, kad jis tik ginsis ir meluos, todėl bergždžia jį spausti klausimais. Beje, Dievo Šventajame Jone niekad nebuvo klausinėjama, tik paprasčiausiai griežtai baudžiama arba nebaudžiama, viskas priklausė nuo ypatingos logikos. Juk gerai pasvarsčius, kaip gėlė rankoje gali būti įrodymas, kad ją nuskynė tas, kas ją laiko? Ar vien tas faktas, kad jis laiko ją rankoj atvirai – pakankamas

prasižengimas, tolygus vogto daikto nuslėpimui? Ar tokiu atveju nevertėjo geriau atvirai ir nuoširdžiai pranešti apie tai visiems suinteresuotiesiems, kad kaltės jausmas, užuot tik sekęs paskui nusikaltimą, galėtų užbėgti jam už akių ir jį lydėti? Klausimas, bet kaip puikiai iškeltas, kaip puikiai. Dėl baltos skraistės su mėlynais kaip skerdikų dryžiais supainioti Makmaną su Lemiueliu, Džeku ar Patu buvo neįmanoma. Paukščiai. Gausūs, įvairūs šitoje vešlioje lapijoje jie gyveno kiaurus metus be jokios baimės, nebent prisibijodami tik savo brolių paukščių ir tų, kurie išskrisdavo vasarą ar žiemą į kitas padanges ir grįždavo, kalbant apytikriai, tik kitą žiemą arba vasarą. Oras pritvindavo jų balso, ypač rytais ir nusileidus sutemoms, ir tie, kurie ankstyvą rytą būriais, pavyzdžiui, varnos ir varnėnai, išskrisdavo į tolimus arimus, vakare džiūgaudami grįždavo šventyklon, kur sergėtojai jų jau laukdavo. Užėjus audrai, čia susirinkdavo pulkai žuvėdrų, jos čia nutūpdavo pakeliui į žemyno gilumą. Žuvėdros ilgai sukdavo ratus tame negailestingame ore ir klykdavo iš pykčio, paskui nutūpdavo į žolę arba ant pastatų stogų, nes medžiais nepasitikėjo. Bet visa tai neturi nieko bendro su mūsų tema, kaip ir daugelis kitų dalykų. Viskas tėra dingstis: Sapo ir paukščiai, Molė, valstiečiai, tie, kurie vieni kitų ieško ir bėga vieni nuo kitų miestuose, mano dvejonės, kurios manęs nedomina, manoji padėtis, mano manta – dingstis neiti tiesiai prie reikalo, prie išėjimo, kai pakėlęs ranką pareiški: „nebežaidžiu“ ir išeini, be jokių ceremonijų, net jeigu tai ir nepatinka tavo bičiuliams. Taip, kad ir ką sakytum, išeiti suvisai sunku. Kaltės išvargintos akys nuolankiai delsia ties viskuo, ko meldė taip ilgai toj paskutinėj, pagaliau tikroj maldoj, kuria nieko neprašoma. Tuomet menkutis išsipildymo dvelksmas atgaivina jau

nebegyvus troškimus, ir nebylioj visatoj užgimsta šnaresys, meiliai jums priekaištaujantis, kad per vėlai įpuolėte į neviltį. Nieko geriau nesugalvosi paskutiniam patepimui. Pamėginkim kitaip. Grynas plynaukštės

Vis tiek mėginsiu tęsti. Grynas plynaukštės oras. Tai iš tikrųjų buvo plynaukštė, Molė nesumelavo, aukšta kalva su švelniais nuolydžiais. Švento Jono valdos užėmė visą jos viršų, ir vėjas tenai pūtė, taip sakant, be perstojo, lenkdamas ir priversdamas dejuoti storiausius medžius, laužydamas šakas, purtydamas krūmynus, vartydamas paparčius, priplodamas prie žemės žolę ir nusinešdamas krūvas gėlių bei lapų, tikiuosi, nieko nepamiršau. Puiku. Jas juosė aukštas mūras, bet vaizdo jis neužstojo, nebent tik tam, kuris stovėjo labai arti. Kaip tai galėjo būti? Na, aišku, taip buvo dėl tos vietovės iškilumo, jos viršūnė, vadinama Uola dėl tenai stūksančios uolos, bolavo virš lygumos, virš jūros, kalnų, virš miesto dūmų ir virš tos įstaigos namų, masyvių ir erdvių, nors jie ir buvo toli, ir ten nuolat vis atsirasdavo, paskui išnykdavo savotiški taškeliai, kurie iš tikro buvo tik zujantys sargai, galbūt sumišę, vos nepasakiau, su kaliniais, nes iš tokio nuotolio ta skraistė buvo jau nebe dryžuota ir net nepanaši į skraistę, taigi, pirmajai nuostabai nuslūgus, galėjai pasakyti: Tai vyrai ir moterys, trumpai pasakius, žmonės, nieko nebetikslinant. Upė, vienur kitur perkirsta... bet mes juk kalbam apie gamtą. Beje, kažin, iš kur ji išteka? Tikriausiai iš po žemių. Trumpai tariant, mažytis Rojus mėgstantiems nevalyvumą. Makmanas kartais paklausdavo savęs, ko gi jam trūksta iki laimės. Jis turėjo teisę būti lauke bet kokiu oru nuo ryto

iki vėlyvo vakaro, augaliją, kuri lyg tiesia į jį savo šakas, norėdama apgaubti ir paslėpti, nemokamą, užtikrintą pastogę su maistu, puikius vaizdus iš visų pusių į amžinąjį priešą, griežčiausią priekabių ir smurto minimumą, paukščių čiulbesį, jokių ryšių su žmonėmis, išskyrus Lemiuelį, kuris siekė bendrauti su juo kaip galima mažiau, gebėjimas mąstyti ir prisiminti sunyko nuo to amžino žingsniavimo ir stipraus vėjo, Molė mirė, ko dar galėjo jis norėti? Tikriausiai aš laimingas, – sakydavo jis sau, – nors tai ne taip malonu, kaip aš maniau. Ir jis vis artinosi prie tvoros, bet vis dėlto per daug nepriartėdavo, nes tvora buvo saugoma, ieškodamas to išėjimo į vienatvę, kur jis neturės nieko, nė gyvos dvasios, į tą įbaugintųjų žemę, kur stinga duonos ir pastogių, į juodą džiaugsmą žengti vienišam, tuščiam, nieko nesugebant, nieko netrokštant, palikus už pečių žinojimą, grožį, meilę. Ir jis nusakė tai taręs: Man jau gana, – (nes buvo naivus), nestabtelėjęs nė akimirkai susimąstyti, ko jam gana, nei palyginti su tuo, ko buvo jam gana prieš tai prarandant ir ko jam vėlei bus gana, kai tai ir vėl pasikartos, net neįtardamas, jog tai, kas taip dažnai atrodo kaip tikras perteklius ir turi garbės būti įvardijama skirtingais vardais, iš tikro tėra vienas ir tas pats dalykas. Bet kažkas kitas pamąstė už jį ir kuo šalčiausiai padėjo lygybės ženklą ten, kur reikia jį padėti, sakytum tai galėjo ką nors pakeisti. Taigi jam nieko kito nebeliko, kaip naiviai kvailai žiopčioti: Gana, gana, iš lėto slenkant palei tą tankiai apžėlusią tvorą, ieškant ten plyšio, pro kurį galėtų išsmukti, prisidengęs naktim, arba išsikišimų, kur, pastatęs koją, ją perliptų. Tačiau tvora buvo be plyšių, glotnut glotniausia, o viršuje per visą plotą prismaigstyta žalio stiklo šukių. Dabar pažvelkim į vartus, pakankamai plačius praleisti dvi dideles

transporto priemones vienu metu, abipus jų stovi po dailų nameliuką, apaugusį laukinėm vynuogėm, abiejuose gyvena po gausią šeimą, sprendžiant iš pulko netoliese žaidžiančių vaikigalių: jie vaiko vieni kitus ir garsiai spygauja iš džiaugsmo, įniršio ir skausmo. Bet Makmanas iš visų pusių buvo apsuptas erdvės, jis jautėsi esąs jos pinklėse su begale kitų vos judančių, spurdančių kūnų, kaip tie vaikigaliai, tie nameliukai, tie vartai, akimirkos tekėjo tarytum daiktų prakaitas didžiule chaotiška sraunių upokšnių ir išskyrų srove, o prisispaudę vieni prie kitų supančioti daiktai keitės ir mirė, nelygu jų vienatvė. Anapus vartų keliu slinko pavidalai, kurių Makmanas nesugebėjo atpažinti dėl grotų, dėl to, kad viskas virpėjo ir šėlo jam už nugaros, iš šonų, dėl riksmų, dėl dangaus, dėl žemės, verčiančios jį parpulti, ir dėl viso savo ilgo ir aklo gyvenimo. Iš vieno nameliuko išėjo sargas, matyt, įspėtas telefonu, vilkintis baltai, rankoje laikė kažkokį ilgą juodą daiktą, kažkokį raktą. Vaikai išsirikiavo vienoje ir kitoje alėjos pusėje. Staiga ten atsirado moterų. Visi sustingo ir nuščiuvo. Tie sunkūs vartai prasiskyrė, nustumdami minėtą vyrą – jis atsitraukė iš pradžių, paskui apsigręžė ir skubiai nulėkė prie savo slenksčio. Išniro kelias, baltas nuo dulkių, apkraštuotas tamsiais pavidalais, ir vos įsibėgėjęs atsitrenkė į siaurą pilką dangų. Makmanas paleido jį dengusį medį ir užkopė šlaitu, ne bėgte, nes vos paėjo, tačiau kiek įmanydamas skubiau, sulinkęs, klupdamas, prisilaikydamas už medžių kamienų ir šakų. Pamažėle vėl susitvenkė rūkas ir nebuvimo pojūtis, įkalinti daiktai ėmė šnibždėtis, kiekvienas sau, tarytum nieko neįvyko ir niekad neįvyks.

Dar ir kiti, be Makmano, klajodavo nuo ryto iki vakaro, sukumpę po sunkia skraiste, retose progumose, tarp dangų užtamsinusių medžių ir tarp aukštų paparčių, ten jie buvo panašūs į plaukikus. Tik retkarčiais jie priartėdavo vieni prie kitų, nes jų buvo nedaug, o parkas – didelis. Tačiau kai atsitiktinumas suvesdavo du ar kelis iš jų pakankamai arti, kad jie tatai suvoktų, jie šokdavo atgal, arba, nepuldami į tokį kraštutinumą, tiesiog nusukdavo į šoną, tarsi jiems būtų gėda pasirodyti vargo broliams. Nors kartais ir paliesdavo vienas kitą, regis, patys to nepajusdami, nunarinę galvą į dukslų gobtuvą.

Makmanas nešiojosi fotografiją, kurią jam padovanojo Molė, tai buvo veikiau dagerotipas, ir retkarčiais pažiūrėdavo į ją. Ji stovėjo prie kėdės ir gniaužė ilgas kasas. Jai už nugaros dar buvo likę pėdsakai savotiškų pinučių, kuriais vijosi gėlės, tikriausiai rožės, jos mėgsta vytis. Dovanodama Makmanui tą nuotrauką prisiminimui jinai pasakė: Man sukako keturiolika metų, puikiai prisimenu tą dieną, tą vasaros dieną, tai buvo mano gimtadienis, paskui mane nuvedė į lėlių teatrą. Makmanas prisiminė šiuos žodžius. Labiausiai toje nuotraukoje jam patiko kėdė, jos sėdynė, regis, buvo nupinta iš šiaudų. Molė uoliai čiaupė lūpas, norėdama paslėpti didžiulius išsikišusius dantis. Rožės irgi tikriausiai buvo gražios, tikriausiai jos užtvindė orą kvaptimis. Galiausiai vieną vėjuotą dieną Makmanas suplėšė nuotrauką, o skutelius išmetė lauk. Tada, nors aplinkybės buvo vienodos, jie išsibarstė į visas puses, visi lig vieno, sakytum, uoliai.

Kai lydavo, kai snigdavo

Grįžkim prie reikalo. Vieną rytą įplaukęs į didžiąją salę ir prieš pradėdamas tarnybą, Lemiuelis rado prisegtą prie lentos, kaip to reikalavo nuostatai, jam skirtą raštelį. Lemiuelio grupė, iškyla į salas, jei oras bus palankus, su ponia Pedal, išvykstama 13 val. Kolegos žvelgė į jį kikendami, baksnodami alkūnėmis vienas kitą. Tačiau nedrįso nieko pasakyti. Vis dėlto viena moteris pasakė: Jie nuplukdys tave laivu, – ir tai sukėlė tokią juoko audrą, kad savaime susiformavo poros – susikabino, lingavo ir kiekvienas juokėsi partneriui per petį. Lemiuelis buvo nemėgiamas, tai buvo akivaizdu. Bet ar jis geidė būti mylimas? Štai kur klausimas. Jis pasirašė tą raštelį ir išėjo. Saulė tekėjo lėtai ir sunkiai, pradėdama tai, kas, galimas daiktas, jai padedant, bus graži gegužės ar balandžio diena, veikiau balandžio, taip, be jokios abejonės, Velykų savaitgalis, kurį Jėzus praleido pragare. Ko gero, jo garbei ponia Pedal ir surengė Lemiuelio grupės iškylą į salas, kuri jai brangiai atsieis, tačiau ji buvo pasiturinti moteris, be galo mėgo daryti gerus darbus ir norėdavo suteikti bent šlakelį džiaugsmo nelaimingesniems už save, ji buvo absoliučiai viso proto ir gyvenimas jai visada šypsojosi, veikiau, pasinaudojant jos pačios pasakymu, atsakydavo šypsena į šypseną, išdidinęs ją tarsi išgaubtame ar įgaubtame veidrodyje, nebeprisimenu. Lemiuelis pasišlykštėdamas žvilgtelėjo į saulę, pasinaudojęs tuo, kad žemės atmosfera sušvelnino jos spindulių ryškumą. Jis buvo jau savo kambaryje penktame ar šeštame aukšte, iš ten ne kartą galėjo saugiai pult pro langą, jei būtų bent kiek tvirtesnio

būdo. Ilgas sidabro kilimas tysojo kur tysojęs, baigėsi smaigaliu, kuris virpėjo virš ramios jūros tarsi iškaltas. Kambarys buvo mažas ir visai tuščias, nes Lemiuelis miegodavo ant plikų grindų ir ant jų užkąsdavo, čia vienur, čia kitur. Bet kuo čia dėtas Lemiuelis ir jo kambarys? Ponia Pedal buvo ne vienintelė, kuriai va šitaip rūpėjo Švento Jono globotiniai ar šventjoniai, kaip geraširdiškai juos pavadino vietos gyventojai, ji buvo ne vienintelė rengdavusi jiems iškylų žeme ir jūra, vidutiniškai kas dveji metai, į vietas, pagarsėjusias savo grožiu arba didingumu, ir netgi pramogų tenai nuvykus, pavyzdžiui, fokusų ar pilvakalbystės seansų terasoje, mėnuliui šviečiant, ne, kitos damos, mąstančios taip pat, kaip ji, ir taip pat gausiai apdovanotos laiku ir ištekliais, jai padėdavo. Bet kuo čia dėta ponia Pedal? Prie reikalo. Nešinas dviem vienas į kitą sukištais kibirais Lemiuelis įžengė į erdvią virtuvę. Ten buvo didelis sujudimas. Šešias iškylos sriubas, – suriaumojo jis. Ką? – perklausė virėjas. Šešias iškylos sriubas! – dar kartą suriaumojo Lemiuelis, sviesdamas kibirus viryklės link, bet nepaleisdamas jų rankenų, nes dar turėjo tiek sveiko proto, kad nenorėtų lenktis jų pakelti. Įsivyravo mirtina tyla. Gerai jau, gerai, – atsakė virėjas. Skirtumas tarp iškylos sriubos ir paprastos, arba naminės, buvo tas, kad šioji būdavo visiškai skysta, o iškylos sriuboje plaukiodavo gabalas lašinių palaikyti iškylautojų jėgoms, kol jie pargrįš. Kai kibiras buvo pripildytas, Lemiuelis pasitraukė atokiau, pasiraitojo rankovę iki pat alkūnės, išmeškeriojo iš jo dugno vieną po kito visus šešis lašinių gabalus, savąjį ir penkis kitus, nugraužė juos iki odelės ir aplaižęs sumetė odeles atgal į sriubą. Keistas dalykas, nors apskritai ne toks ir keistas: jie jam įpylė šešias papildomas,

arba iškylos, sriubas vien tik paprašius, nereikalaudami jokio raštiško patvirtinimo. Tų penkių žmonių celės buvo taip toli viena nuo kitos ir taip gudriai išdėstytos, kad Lemiuelis taip ir nesuprato, kaip pasielgti, kad aplankytų visus juos iš eilės kuo mažiausiai nuvargęs ir nesusierzinęs. Pirmoje celėje jaunuolis, jaunas jau šimtą metų, sėdėjo senoje supamoje kėdėje, pasikėlęs marškinius ir pasidėjęs rankas ant šlaunų, atrodytų, miegojo, jei ne jo akys – plačiai atvertos. Jis niekad neišeidavo iš celės, nebent įpareigotas įsakymo iš viršaus, ir tuomet reikėdavo jį lydėti, kad jis judėtų priekin. Jo naktipuodis buvo tuščias, o vakarykštės sriubos dubenėlis – pilnas. Jei būtų priešingai, tai stebintų mažiau. Bet Lemiuelis buvo taip prie to pripratęs, kad net neklausė savęs, kuo gi tas personažas mito. Išpylė sriubą į tuščią kibirą ir pripildė dubenėlį šviežios sriubos iš pilno kibiro. Paskui išėjo, laikydamas po kibirą abiejose rankose, nors iki tol jam užteko vienos rankos panešti juos abu. Dėl iškylos jis, griebdamasis papildomų atsargumo priemonių, išeidamas užrakino duris. Kitame kambaryje, už keturių ar penkių šimtų žingsnių nuo pirmojo, tūnojo padaras, stebinęs tik savo ūgiu, nelankstumu ir tuo, kad rodės, jog jis vis kažko ieško, klausdamas savęs, kas tai galėtų būti. Nebuvo jokių žymių, bylojančių apie jo amžių, ir apie tai, ar buvo puikiai išsilaikęs, ar, priešingai, per anksti sunykęs. Visi vadino jį anglu, nors jis toli gražu nebuvo anglas, gal dėl to, kad retkarčiais ta kalba prabildavo. Nenusivilkęs marškinių sėdėjo susisupęs į dvi antklodes tarsi į vystyklus, o ant to storo kokono užsisiautė dar skraistę ir drebėdamas gniaužė ją viena ranka, nes kitos jam reikėjo čiuopiant visa tai, kas jam kėlė įtarimą. Užtat jo kojos buvo plikos. *Good morning, good*

morning, good morning, – pasakė jis su ryškiu svetimšalio akcentu, svaidydamas aplinkui veriančius žvilgsnius, – *fucking awful business this, no, yes?** Gal jis bijojo išduoti, ką galvoja. Staigūs, iš karto sutulrėti krūptelėjimai nežymiai atitolindavo jį nuo jo stebėjimo punkto palankiausioje tam vietoje kambario vidury. *What!*** – sušuko jis. Jo sriuba, aišku, ištyrinėta lašelis po lašelio, buvo perpilta visa visutėlė į naktipuodį. Jis žiūrėjo nerimastingai, kaip Lemiuelis daro tai, ką privalėjo: tuština ir pripildo. *Dreamt all night of that bloody man Quin again,**** – paaiškino. Jis buvo pratęs retkarčiais išeit į lauką. Tačiau žengęs kelis žingsnius sustodavo, sulinguodavo, apsisukdavo ir skubiai grįždavo į savo celę, priblokštas tokios baisios tamsos.

Trečioje celėje toks išdžiūvęs žmogeliukas vis vaikščiojo gyvai pirmyn atgal su perlenkta per alkūnę skraiste ir skėčiu rankoje. Jo buvo gražūs balti šilkiniai plaukai. Jis vis tyliai kažko savęs paklausdavo, apmąstydavo klausimą ir atsakydavo į jį. Vos tiktai durys prasivėrė, jis puolė pro jas lauk. Jis iš tikrųjų kiauras dienas klajodavo po parką skersai ir išilgai. Net nepastatęs kibirų ant žemės Lemiuelis parbloškė jį ant grindų vienu peties smūgiu. Atsipeikėjęs iš nuostabos ir dar neatsikėlęs, spausdamas prie savęs skraistę ir skėtį – jų taip ir nepaleido iš rankų – žmogeliukas pravirko. Ketvirtoje celėje –

* Labas rytas, labas rytas, labas rytas, ... tas sumautas bjaurus reikalas, taip, ne? *(Angl.)*
** Ką? *(Angl.)*
*** Visą naktį vėl sapnavau tą prakeiktą Kviną. *(Angl.)*

beformis barzdotas milžinas, vienintelis jo užsiėmimas buvo periodiškai kasytis. Išsidrėbęs ant pagalvės, numestos po langu ant žemės, nunarinęs galvą, užsimerkęs, prasižiojęs, praskėtęs kojas, sulenkęs kelius, viena ranka atsirėmęs į grindis, kitą vis krutino pirmyn atgal po marškiniais, laukdamas sriubos. Kai jo dubenėlis buvo pripildytas, jis liovėsi kasęsis ir tiestelėjo ranką į Lemiuelį, kupinas kasdienės bergždžios vilties, kad pasiseks gauti tą dubenėlį neatsikėlus. Jis vis dar mėgo paparčių paunksnę ir paslaptingumą, bet niekad ten nebėjo. Taigi jaunuolis, anglas, išdžiūvėlis ir barzdočius. Nežinau, ar jie pasikeitė, nebeprisimenu. O dėl kitų, lai jie man atleidžia. Penktoje celėje – Makmanas, snaudžiantis.

Kelios eilutės man priminti, kad ir aš dar esu. Daugiau vizitų nebebuvo. Kiek laiko praėjo nuo ano apsilankymo? Nežinau. Daug. O aš? Neabejotinai besivaduojantis mirtim, tik tai ir tėra svarbu. Iš kurgi toks tikrumas? Pasistenk pamąstyti. Negaliu. Grandiozinė kančia. Tinstu. O kas, jei sprogsiu? Lubos prisiartina, nutolsta, prisiartina, nutolsta, kaip tuomet, kai buvau gemalas. Dar reikia paminėti tekančio vandens garsą, reiškinys *mutatis mutandis**, analogiškas, ko gero, miražui dykumoje. Langas. Aš jo jau nebepamatysiu, nes, kad ir kaip būtų liūdna, nebegaliu pasukt galvos. Šviesa ir vėl melancholiška, tiršta, pilna verpetų, skverbiasi tokiais giliais šviesiadugniais piltuvėliais, ko gero, turėčiau sakyti ne šviesa, o oras, įsiurbianti šviesa. Viskas jau paruošta. Išskyrus mane. Aš gimstu mintyje,

* Su tam tikromis išlygomis. *(Lot.)*

jei drįsčiau taip pasakyti. Taip man atrodo. Keistas nėštumas. Kojos jau išlindo iš egzistencijos didžiosios skylės. Tikiuosi, malonus pristatymas. Mano galva mirs paskutinė. Įtrauk rankas. Negaliu. Kankinanti kančia. Mano istorijai pasibaigus aš dar gyvensiu. Šį bei tą žadantis uždelsimas. Apie mane jau viskas. Nebesakysiu aš.

Apsuptas to būrelio, kurį po beveik dviejų valandų pastangų jam pavyko surinkti, Lemiuelis laukė terasoje atvykstant ponios Pedal. Jis atliko viską pats vienas, nes Patas atsisakė jam padėti. Vienoje pusėje už kulkšnių virve buvo surišti jaunuolis su išdžiūvėliu, kitoje – anglas su barzdočiumi.

Lemiuelis laikė už rankos Makmaną. Kaip tik Makmanas, įsiutęs, kad jį laikė uždarytą visą rytą, nesuprasdamas, ko jie iš jo nori, priešinosi smarkiausiai. Jis taip kategoriškai ir su tokia žvėriška jėga atsisakė išeiti be skrybėlės, kad Lemiuelis, išsekęs nuo tiekos pasiruošimų, galiausiai leido Makmanui ją pasilikti, su sąlyga, kad pakiš ją po vaura taip, kad jos visai nebūtų matyti. Makmanas vis tiek liko įtūžęs ir niaurus, stengėsi ištraukti ranką ir vis kartojo: Paleiskite mane! Paleiskite mane! Jis nervinosi, regėdamas save nesuprantamų nuotaikų ir atsargumo priemonių taikymo objektu kitų nelaimėlių, surištų po du už kulkšnių, draugijoje! Jaunuolis, kenčiantis nuo kaitrios saulės, mėgino paliegėliškai pasigrobti išdžiūvėlio skėtį ir vis kartojo: Parasoną! Parasoną! Išdžiūvėlis atsiteisdavo jam irzliai tapšnodamas per rankas ir dilbius. Bjaurybe! – šaukė jis. – Gelbėkite! Barzdočius apglėbė rankomis anglo kaklą ir pakibo, paleidęs kojas tabaluoti. Anglas svirduliavo pernelyg išdidus, kad su-

kluptų, ir nepiktai prašė paaiškinimų. *Who is this shite anyway,* – klausė jis, – *any of you poor buggers happen to know?** Direktorius, ar jo atstovas, irgi ten buvęs, retkarčiais svajingai ištardavo: Elkitės bent kiek padoriai. Jie buvo vieni didžiojoje terasoje. Gal ji bijo oro permainos? – klaustelėjo direktorius. Ir pasisukęs į Lemiuelį pridūrė: Aš jūsų klausiu. Danguje nebuvo nė debesėlio, oras buvo tiesiog sustingęs. Kur tas gražus jaunuolis su Kristaus barzda? Bet tokiu atveju ji juk būtų paskambinusi? – perklausė direktorius.

Brikelė su suoliukais. Ant sėdynės, greta vežėjo, ponia Pedal. Ant vieno iš suolų, įtaisytų lygiagrečiai su ratais, – Lemiuelis, Makmanas, anglas ir barzdočius. Makmanas irgi nešioja savotišką barzdą. O dar? Ant kito suolo, priešais juos, – išdžiūvėlis, jaunuolis ir du kolosai, vilkintys jūreivių drabužiais. Kai jie važiavo pro vartus, vaikai pradėjo ploti. Staigus nuolydis, ilgas ir status, nukreipė tą ekipažą jūros link. Stabdžių gniaužtuose ratai veikiau slydo nei ritosi, o stumiami arkliai klupdami stojos piestu. Lošdamosi atgal ponia Pedal kabinosi į sėdynę. Ji buvo aukšta, stambi ir stora moteris. Dirbtinės saulutės su akinamai geltonais viduriukais kyšojo iš jos šiaudinės skrybėlės su dideliais kraštais. O jos raudonas, putnus veidas, rodės, akyse tino už to vualio su dideliais žirniukais. Keleiviai, visi inertiškai paklusdami suolų nuolydžiui, sudribo kaip pakliuvo po sėdyne. Sėskit į galą! – sušuko ponia Pedal. Niekas nekrustelėjo. Ką tai

* Vis dėlto kas gi yra šitas mėšlius, gal kartais kuris nors iš jūsų vargšų šunsnukių žinote? *(Angl.)*

pakeistų? – paklausė vienas iš jūreivių. Nieko, – atsakė kitas. Pareikalauti, kad jie išliptų? – paklausė vežėjo ponia Pedal. Reikės, kai grįšime, – atsakė šis. Kai galiausiai brikelė nusileido, ponia Pedal maloniai pasisuko į savo svečius. Drąsiau, vaikinai! – paragino, norėdama parodyti, kad nėra pasipūtusi. Didindama greitį brikelė su suoliukais riedėjo priekin pasišokčiodama. Barzdočius tysojo ant grindų tarp dviejų suolų. Ar jūs už juos atsakingas? – paklausė ponia Pedal. Vienas jūreivių pasilenkė prie Lemiuelio ir pakartojo: Jūsų klausia, ar jūs už juos atsakingas? Atsiknisk, – atšovė Lemiuelis. Anglas suriaumojo, ir ponia Pedal, godžiai laukdama menkiausio pagyvėjimo ženklo, džiugiai priėmė tai kaip džiaugsmo išraišką. Šaunuolis! Padainuokim! – sušuko ji. Naudokitės šia gražia diena! Užmirškit savo rūpesčius bent kelioms valandoms! Ir užtraukė:

Koks besišypsantis pavasaris
Žydrynė, saulė, rožės ir lizdai
Užmirškime vargus ir ašaras
Ir pasilinksminkim nūnai
Švęskime džiaugsmo šventę
Švęskime............

Sutrikusi nuščiuvo. Ir kas gi jiems nutiko? – paklausė. Jaunuolis, jau nebe toks jaunas kaip prieš tai, perlinkęs pusiau, užsigaubęs galvą skraistės kraštu, rodėsi, vėmė. Jo liesos ir baisiai sulinkusios į vidų kojos daužės viena į kitą ties keliais. Išdžiūvėlis, drebėdamas, nors apskritai drebėdavo dažniausiai anglas, vėl tęsė dialogą. Suakmenėjęs ir susikaupęs tarp jį draskan-

čių balsų, jis juos pabrėždavo aistringais rankų mostais, pastiprinamais skėčio. O tu?.. Ačiū... O tu?.. Liaukis!.. Iš tikrųjų... Į dešinę?.. Pamėginkime... Grįžkime... Kur?.. Lyja... Ką tu... Grįžkime... Kur?.. Į kairę... Pamėginkime... Ar užuodžiate jūrą, mano berniukai? – paklausė ponia Pedal. Aš užuodžiu. Makmanas puolė bėgt prie jūros mėgindamas išsivaduoti, bet bergždžiai. Lemiuelis išsitraukė kirvuką iš po skraistės ir trenkė juo sau kelis kartus per kaukolę buku galu, dėl viso pikta. Nuostabi iškyla, – pareiškė vienas iš jūreivių. Žavinga, – patvirtino kitas. Saulė žydrynė. Ernestai, išdalinkit bandeles, – paprašė ponia Pedal.

Valtis. Vietos joje, kaip ir brikelėje su suolais, du, tris, keturis kartus daugiau, negu žmonių, susispaudus. Žemė tolsta, kita artėja – salos, didelė ir maža. Tylu, girdėti tik irklų pliaukšėjimas, įkabų džeržgimas, mėlynos jūros pliuškenimas į valties dugną. Ponia Pedal sėdi gale nuliūdusi. Koks grožis, – murma ji. Vieniša, nesuprasta, gera, perdėm gera. Nusimovusi pirštinę velka per vaiskų vandenį safyrais nusagstytą ranką. Keturi irklai, jokio vairo, vairuojama irklais. Ką pasakyti apie tuos mano globotinius? Nieko. Jie čia, kiekvienas taip, kaip sugeba, kaip sugeba būti kur nors. Lemiuelis žiūri, kaip už uosto varpinių smailių kyla kalnai, tai veikiau

Tai veikiau kalvos. Melzganos, jos kyla palengva aukštyn iš apsiblaususio slėnio. Kaip tik kažkur tenai jis gimė, gražiame name, pradėtas gerų tėvų. Kalvų šlaitai apaugę viržiais ir dyg-

liakrūmiu, žydinčiu šiltais auksiniais žiedais, jis dar vadinamas prožirniu. Akmenskaldžių plaktukai trinksi kaip varpeliai nuo ryto iki vakaro.

Sala. Dar viena, paskutinė pastanga. Sala nedidelė, nuo jūros pusės išrantyta įlankėlių. Čia būtų galima gyventi, gal čia gyventi būtų netgi gera, jeigu gyvenimas būtų įmanomas dalykas, tačiau čia niekas negyvena. Gilūs vandenys atplūsta net į slapčiausias jos dalis, tarp tų aukštų uolėtų pertvarų. O vieną gražią dieną iš jų teliks dvi salos, skiriamos bedugnės, iš pradžių siauros, paskui kaskart platesnės, amžiams slenkant, – dvi salos, dvi uolos, du rifai. O ką jau kalbėti apie žmones. Ateikite čionai, Ernestai, – kreipėsi ponia Pedal, – paieškosime vietos piknikui. O jūs, Morisai, – pridūrė, – likite prie laivo. Ji pavadino tai laivu. Išdžiūvėlis norėjo lakstyti po visą salą, tačiau jaunuolis atsigulė uolos pavėsyje, kaip Sordelas, tik ne toks taurus, nes Sordelas panėšėjo į besiilsintį liūtą, ir įsikibo į ją rankomis. Vargšeliai, – tarė ponia Pedal, – atriškit juos. Morisui pasiruošus jai paklusti, Lemiuelis jį sudraudė: Atgal. Barzdočius atsisakė lipti iš valties, tad ir anglui teko ten pasilikti. Makmanas irgi nebuvo laisvas, nes Lemiuelis laikė jį už liemens ir beveik meiliai spaudė prie savęs. Ką gi, atsakingas esate jūs, – ištarė ponia Pedal. Ir pasišalino su Ernestu. Staiga apsigręžė ir pasakė: Ar žinote, kad šitoje saloje yra išlikusių

druidų laikų paminklų? Ji permetė visus juos akimis. Užkandę eisime jų paieškoti, ar ne? – pridūrė. Ir nužingsniavo tolyn,

lydima pintine nešino Ernesto. Kai tik jie dingo iš akių, Lemiuelis paleido Makmaną, prisiartino iš užpakalio prie Moriso, sėdėjusio ant akmens ir jau kimšusio pypkę, ir nudėjo jį kirvio, veikiau kirvuko, smūgiais. Judam į priekį, judam į priekį. Jaunuolis ir barzdočius nė nekrustelėjo. Išdžiūvėlis keistai vėstelėjo ranka: sulaužė į uolą skėtį. Makmanas vėl pamėgino pasprukti, bet ir vėl bergždžiai. Palinkęs į priekį ir plekšnodamas sau per šlaunis anglas sušuko: *Nice work, sir, nice work*!* – Ernestas kiek vėliau grįžo jų parsivesti. Išėjęs pasitikti jo Lemiuelis nudėjo ir jį, tokiu pačiu būdu kaip ir aną. Tik šitai truko kiek ilgiau. Du šaunūs vyrai, taikūs, nepavojingi ir netgi svainiai, tokių galvijų – milijardai. Didžiulė Makmano galva. Jis užsivožė skrybėlę. Saulė jau leidosi į kalnus. Pasigirdo kviečiantis ponios Pedal balsas. Ji išniro, tokia džiugi. Eikit čionai, eikit čionai visi, – šaukė ji, – viskas jau paruošta. Tačiau išvydusi velionius jūreivius nualpo, todėl pargriuvo. *Smash her*!**– suriaumojo anglas. Jos vualis pasikėlė: rankoje ji laikė mažytį sumuštinį. Krisdama tikriausiai kažką susilaužė, gal šlaunikaulį, senos ponios lengvai susilaužo šlaunikaulius, nes vos atsigavusi ėmė dejuoti taip, tarsi tik ji viena visoje žemėje būtų verta, kad jos gailėtų. Kai saulė dingo už kalno ir uosto žiburiai pradėjo mirkčioti, Lemiuelis suvarė Makmaną ir tuodu kitus į valtį, pats įsilipo, ir visi šeši nusiyrė nuo kranto.

Ištekančio vandens kliuksėjimas.

* Puikus darbas, sere, puikus darbas! *(Angl.)*
* Nudėk ją! *(Angl.)*

Tas pilkšvų kūnų raizginys – tai jie. Toje naktyje jie – tik krūva, tylūs, vos matomi, gal vis dar besikabinantys vienas į kitą, jų galvas slepia skraistės. Jie ten toli užutekyje, Lemiuelis nebeirkluoja, irklai velkas pavandeniui. Naktis nužerta absurdiškomis

absurdiškomis šviesomis, žvaigždėmis, švyturiais, plūdurais, žemės šviesomis, o kalnuose – silpnomis degančių prožirnių liepsnelėmis. Makmanas, mano paskutinysis, mano manta, aš neužmirštu, jis irgi ten, gal miega. Lemiuelis

Lemiuelis už juos atsako, jis užsimoja kirviu, nuo kurio kraujas niekad nenudžius, tačiau ne tam, kad kam nors kirstų, jis niekam nesukirs, jis niekam nebesukirs, nei juo nei juo nei nei

nei juo nei plaktuku nei lazda nei lazda nei kumščiu nei lazda nei nei mintyse nei sapne aš noriu pasakyti jis niekad nebepalies

nei pieštuku nei lazda nei

nei šviesos šviesos aš noriu pasakyti

niekad taigi jis niekad nepalies

jis niekad nepalies

taigi niekad

taip taip

nieko

(1948)

Beckett, Samuel

Be 49

Malonas miršta : romanas / Samuel Becket ;

iš prancūzų kalbos vertė Violeta Tauragienė. –

Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2005. – 151 p.

ISBN 9986-39-414-7

Samuelis Beckettas – garsus XX a. airių kilmės dramaturgas
ir prozos meistras, Nobelio premijos laureatas.
„Malonas miršta“ – antroji vieno iš svarbiausių veikalų, romanų
trilogijos, dalis. Pirmoji, „Molojus“, lietuviškai išleista 2004 m.

UDK 840-3

Samuel Beckett

M A L O N A S   M I R Š T A

Romanas

Leidyklos redaktorius Saulius Repečka

Dailininkas Dovydas Čiuplys

Korektorė Virginija Savickienė

Maketavo Dalia Kavaliūnaitė

2005 11 11. 6,4 leidyb. apsk. l. Užsakymas 2222.

Tiražas 1500. 560-oji leidyklos knyga.

Išleido Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla,

K. Sirvydo 6, LT-01101 Vilnius.

www.rsleidykla.lt / info@rsleidykla.lt

Spausdino Standartų spaustuvė,

Dariaus ir Girėno 39, LT-02189 Vilnius.

Samiuelis Beketas (Samuel Beckett, 1906–1989) – vienas garsiausių XX a. dramaturgų ir prozos meistrų, antiromano ir absurdo teatro kūrėjas, Nobelio premijos laureatas (1969).

„Malonas miršta" – antra romanų trilogijos dalis (pirma, „Molojus", lietuviškai išleista 2004 m.)

Beketo trilogija sugrąžina mus prie sakytinės literatūros – nuoširdesnio meno negu romanas, meno, kuris prašosi kalbamas skaitytojo, žodžius tariant lūpomis, o kūnu judinant ritmą. Tai kūrinys, kuriame Beketas atrado save ir kuriame skaitytojai, pasiruošę įsijausti, atras, kaip jie gali gyventi toliau su atsinaujinusiu pasitikėjimu ir džiugesiu.

GABRIELIS JOSIPOVICI

Jis [autorius], regis, teigia, kad tik tada, kai medžiagų apytaka sunyksta, iš Dievo nepakankamumo, bet ne gausos, priartėjama prie žmogaus padėties šerdies... Tačiau jo muzikinės kadencijos, tarsi nukalti precizіški sakiniai gali tik atitolinti tuštumą.

Kaip salamandros mes išgyvename jo ugnyje.

RICHARDAS ELLMANAS

...laimingas aš niekad nebuvau, aš tik troškau, kad naktis niekad nesibaigtų ir negrįžtų diena, kai žmogus nubunda ir sako: Pirmyn, gyvenimas prabėga greitai, reikia naudotis juo. Beje, visai nesvarbu, gimiau aš ar negimiau, gyvenau ar negyvenau, numiriau ar tik vaduojuos mirtimi, aš darysiu kaip daręs, nežinodamas, ką darau, kas esu, kur esu ir ar išvis esu.

MALONAS MIRŠTA

ISBN 9986-39-322-1

